

VILNIAUS UNIVERSITETAS
FILOLOGIJOS FAKULTETAS
A. J. GREIMO SEMIOTIKOS IR LITERATŪROS TEORIJOS CENTRAS

Rokas Rudzenskas

**Populizmo raiška Lietuvos politinėje erdvėje:
Didžiojo šeimos gynimo maršo atvejis**

Magistro darbas

Darbo vadovė doc. dr. Nijolė Keršytė

Vilnius, 2022

Anotacija

Šio baigiamojo magistrinio darbo tikslas – išanalizuoti „Didžiojo šeimų gynimo maršo“, kaip populistinio judėjimo, formavimosi ir raiškos specifika. Teorinėje darbo dalyje aptariama populizmo sąvokos problematika ir iš pagrindinių fenomeno konceptualizavimo krypčių išgryninami bendriausi *populistiškumo* bruožai. „Didžiojo šeimos gynimo maršo“ formavimosi dinamikai analizuoti konstruojamas hibridinį modelis iš dviejų teorinių prieigų: argentiniečių politikos teoretiko Ernesto Laclau diskursinės populizmo teorijos ir semiotinių instrumentų, skirtų nagrinėti kolektyvinį aktantą. Pasitelkus Laclau teorija paremtą modelį identifikuojami socialiniai reikalavimai, kurių seka išryškina dvi pagrindines judėjimo kryptis: už tradicinę šeimą ir prieš pandemijos valdymo priemones. Reikalavimų analizė parodo, kaip šios protestų kryptys tampa vientisu judėjimu. Analizuojant kolektyvinio aktanto kompoziciją atrandama, kokiais būdais ji sudarančios paskiros dalys tampa integralia visuma, identifikuojamas *tautinis* tas dalis vienijančių ryšių pobūdis. Išnagrinėjus kolektyvinio aktanto formavimosi ir transformacijos logiką paaiškėja, kad lemiamos įtakos populistinio judėjimo trajektorijai turėjo pasijos ir jų realizacija.

Raktiniai žodžiai: populizmas, kolektyvinis aktantas, tauta, maršas, šeima, Laclau, Fontanille, reikalavimas, pasijos

Turinys

Anotacija.....	1
Įvadas.....	3
1. Populizmo samprata.....	7
1.1. Termino kilmė ir fenomeno ištakos.....	7
1.2. Populizmo konceptualizacijos.....	8
1.2.1. Populizmas kaip ideologija.....	8
1.2.2. Populizmas kaip strategija.....	10
1.2.3. Populizmas kaip diskursas.....	11
1.2.4. Populizmas kaip politinis stilius.....	13
1.3. Populistiškumas.....	15
2. Metodologija: tarp politologijos ir semiotikos.....	19
3. „Didysis šeimos gynimo maršas“.....	24
3.1 Pirminis reikalavimas.....	24
3.2 Dalis vietoje visumos: pasiskelbti „dauguma“.....	26
3.3 Antrasis reikalavimas: Stambulo konvencija.....	27
3.4 Tolimesni reikalavimai: pandemijos valdymo kryptis.....	31
3.5 Reikalavimų grandinės formavimasis ir mazginis taškas.....	32
3.6 Tautos konstravimas: legitimizacija per mitifikaciją.....	38
3.7 Vienovės išlaikymas: <i>nepasitenkinimas</i> kaip pasija-mitas.....	44
3.8 Vienovės momento transformacija: nuo „šeimos“ iki „prievertos“.....	46
3.9 <i>Pyktis</i> kaip vienovę ardanti pasija.....	48
3.10 Judėjimo stagnacija.....	50
3.11 Antisubjekto sandara ir naratyvinė schema.....	52
Išvados.....	56
Literatūros sąrašas.....	59
Summary.....	66

Įvadas

Populizmo fenomenas skaičiuoja jau antrąjį savo šimtmetį. Per tą laiką šio reiškinių samprata patyrė ne vieną transformaciją. Iki pat dabar nesutariama dėl šio reiškinių prigimties, apibrėžimo ir būtinųjų minimalių elementų. Populizmo konceptualizavimo problemą lemia keletas aplinkybių.

Pirmoji susijusi su tuo, kad populizmo problematikos tyrimai daugiausia būna regioniniai, susiję su skirtingomis šio fenomeno manifestacijomis konkrečiuose politiniuose kontekstuose. Populistiniais vadinami judėjimai įvairiose pasaulio vietose pasižymi skirtingomis susiformavimo aplinkybėmis, retorika, kuri dažnai nukreipta į vietines, unikalias tam politiniam kontekstui problemas, todėl gryninant populizmo požymius, prieinama skirtingų išvadų.

Antroji aplinkybė, apsunkinanti pastangas konceptualiau apibrėžti sąvoką – tai įvairios tyrimams taikomos prieigos. Mokslinėje literatūroje skiriamos keletas teorijų grupių, kurios populizmą laiko skirtingos prigimties fenomenu, todėl ir jam analizuoti taikomi skirtingi instrumentai.

Trečioji aplinkybė – normatyvinės nuostatos populizmo atžvilgiu, kurios lemia, kad dominuojančios sąvokos sampratos yra persisunkusios neigiamomis konotacijomis, o viešojoje erdvėje terminas dažnai naudojamas kaip menkinamasis. Anot amerikiečių populizmo tyrinėtojo Pariso Aslanidis, populizmo autoriai pasidalinę į dvi dalis. Liberalių pažiūrų autoriai pabrėžia neigiamas pasekmes, kurias populizmas sukelia liberaliai demokratijai. Vertinama, kad populizmas naikina demokratines institucijas, menkina demokratinės atskaitomybės (*checks and balances*) vaidmenį ir leidžia įsigalėti sunkesnei ar lengvesnei autoritarizmo formai. Kairiau esantys autoriai patys pasidalinę į dvi grupes, iš kurių viena priima menkinamąją termino reikšmę, tačiau siekia, kad populistais būtų vadinami tik radikalios dešinės judėjimai, o kita apverčia normatyvines prielaidas ir laiko populizmą teigiamu reiškiniu.¹

Pastaruosiu metu populizmas susilaukia vis daugiau semiotikų dėmesio. Semiotikai matydami, kad dešimtmečiais trunkančios pastangos konceptualizuoti šį fenomeną nėra produktyvios, universalus apibrėžimo paieškų atsisako. Pavyzdžiui, prancūzų sociosemiotikas Ericas Landowskis priima terminą tokį, koks sutinkamas šiuolaikinėje vartosenoje ir orientuojasi į imanentinę reiškinių analizę. Jis siekia nustatyti, „kokia yra neva tarpasmeninių, betarpiškai ir

¹ Paris Aslanidis, „Is Populism an Ideology? A Refutation and a New Perspective“, in *Political Studies*, vol. 64. 2016, p. 94

glaudžiai užmezgamų ryšių tarp populistinių lyderių ir jų auditorijų specifika, sąlygos, pasekmės <...>, kitaip tariant, remiantis patį objektą sudarančiais duomenimis, pačiu „šaltinio“ ir „taikinio“ santykiu „populistinės“ režisūros praktikose“². Nagrinėdami šias „režisūros praktikas“ semiotikai orientuojasi į skirtingus aspektus. Antai brazilų semiotikė Yvana Fachine nagrinėja pasijų vaidmenį prezidento Jairo Bolsonaro valdyme³, ispanai Marcello Serra ir Rayco Gonzalez tyrinėja neutralumo mitą judėjimo „Ciudadanos“ rinkiminėje komunikacijoje⁴, italų semiotikė Maria Cristina Addis analizuoja, kokius galios santykių modelius pateikia Italijos politinės figūros⁵, o Franciscu Sedda ir Paolo Demuru skiria dėmesį strategijoms, kaip politiniai lyderiai išnaudoja kūniškumą⁶. Nors apibrėžimo paieškų dažniausiai atsisakoma, kai kurie autoriai išskiria bendriausias populizmui būdingas semiotines ypatybes. Prancūzų semiotikas Jacques‘as Fontanille teigia, kad populizmas funkcionuoja kaip traukos centras (*attracteur*), neapibrėžiamas jokiais kitomis savybėmis, tik traukos jėga, kuri *pritraukia* pačias įvairiausias temas, jas suvienija ir *legitimizuoja*.⁷ Savo ruožtu Sedda ir Demuru straipsnyje „Iš ko atpažįstamas populizmas. Semiopolitinės hipotezės“ išskiria penkias populistiniams diskursams būdingas semiotines ypatybes: semantinį neapibrėžtumą, sprogimą, kūniškumą, estezę ir negatyvumą⁸.

Lietuvoje populizmas tampa tyrimų objektu apie 2000 metus. Lietuvių autorių akademinuose darbuose bandymai apibrėžti šį reiškinių fragmentiški, daugiau dėmesio skiriama reiškinių atsiradimo priežasčių arba atvejų analizėms. Gintaras Aleknonis ir Renata Matkevičienė apibendrina, kad lietuviškame moksliniame diskurse pasigendama užsienio literatūroje vyraujančios populizmo kaip praretėjusios ideologijos interpretacijos, o dauguma populizmo apibrėžimų pateikiami iš skirtingų akademinų sričių⁹. Nuo 2010 metų daugiau užsiimama atvejų analizėmis, diskusijas dėl apibrėžimo paliekant nuošalyje. Jos dažniausiai atliekamos

² Eric Landowski, „Semiotinė populizmo kritika“, in *Semiotika*, vol. 15, 2020, p. 38-39

³ Yvana Fachine, „Passions et présence dans le populisme numérique brésilien“, *Actes Sémiotiques*, 123, 2020

⁴ Marcello Serra, Rayco González, „Ciudadanos: el mito de la neutralidad“, *Actes Sémiotiques*, 123, 2020

⁵ Maria Cristina Addis, „Relations de pouvoir: l’impotura populista“, *Actes Sémiotiques*, 123, 2020

⁶ Paolo Demuru, Franciscu Sedda, „Il corpo social-ista“, *Actes Sémiotiques*, 123, 2020

⁷ Jacques Fontanille, „Populisme: le grand chambardement sémiotique?“, *Actes Sémiotiques*, 123, 2020

⁸ Franciscu Sedda, Paolo Demuru, „Da cosa si riconosce il populismo. Ipotesi semiopolitiche“, *Actes Sémiotiques*, 121, 2018

⁹ Gintaras Aleknonis, Renata Matkevičienė „Populism in Lithuania: Defining the Research Tradition“, in: *Baltic Journal of Law & Politics*, vol. 9, no. 1, 2016, p. 35

operacionalizuojant kurį nors iš apibrėžimų ir pagal išgrynintą bruožų rinkinį nagrinėjant partijų rinkimines programas, televizinius debatus ar kitas komunikacines praktikas.¹⁰

Metodiškiausiu iki šiol lietuviško populizmo tyrimu galima laikyti Karolio Jonučio socialinių mokslų disertaciją „Postdemokratija ir populistiniai diskursai Lietuvoje (2004-2016)“. Jonutis, remdamasis populizmo klasiko Ernesto Laclau diskursyvine populizmo teorija, pagal kurią populizmas yra tam tikra kolektyvinio identiteto formavimosi logika, susikonstruoja savitą tyrimo modelį, kurį pritaiko trims lietuviško populizmo atvejams nagrinėti – „Tautos prisikėlimo partijai“, „Drąsos keliui“ bei „Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungai“ 2008 m., 2012 m. ir 2016 m. Seimo rinkimų metu¹¹.

Darbo struktūra. Teorinėje darbo dalyje trumpai aptariama termino kilmė ir istoriniai populistinių judėjimų atvejai; pagrindinės populizmo konceptualizavimo kryptys teorinėje literatūroje; iš analizuotų apibrėžimų identifikuojami pagrindiniai *populistiškumo* bruožai. Praktinėje darbo dalyje analizuojamas „Didžiojo šeimos gynimo maršo“ judėjimas, prasidėjęs 2021 m. sausio mėnesį ir besitęsiantis šio darbo rašymo metu, nors akivaizdžiai praradęs anksčiau turėtą trauką. Šis judėjimas atitinka išsiskirtus populistinio diskurso bruožus. Objekto pasirinkimą lėmė ir tai, kad jo mobilizacijos specifika, kitaip nei politinė komunikacija rinkiminių kampanijų metu, kuri dažnai pasirenkama populizmo tyrimų objektu, yra palanki nagrinėti pagal pasirinktus praktinės analizės metodus. Darbe analizuojami „Didžiojo šeimos gynimo maršo“ organizatorių pranešimai savo bei informacinių rėmėjų internetiniuose portaluose, judėjimo lyderių talpinami vaizdo įrašai, kalbos mitinguose, protestų dalyvių plakatai bei pasisakymai, jų nušvietimas populiariojoje spaudoje bei įrašai socialiniuose tinkluose. Nagrinėjama medžiaga atsirinkta remiantis relevantiškumo kriterijumi, kai rekonstravus chronologinę judėjimo seką buvo identifikuoti esminiai jo protestai ir įvykiai. Atsirinkti tekstai bei vaizdo įrašai paskelbti laikotarpiu nuo 2021 m. sausio iki 2022 m. sausio mėnesio.

Darbo metodas. Darbe derinamos dvi metodologinės priegigos: Ernesto Laclau teorija paremtas Karolio Jonučio modelis bei semiotiniai Jacques'o Fontanille kolektyvinio aktanto

¹⁰ Antai Baltijos šalių partijų populizmui tyrinėti Dovaidas Pabiržis pritaiko olandų autorių Jaspero de Raadto, Davido Hollanderso ir Andre Krouwel populistinės ideologijos operacionalizacijos metodą. Nagrinėdamas 2012 m. Lietuvos bei 2011 m. Latvijos ir Estijos parlamentų rinkimuose dalyvavusių partijų rinkimines programas, Pabiržis identifikuoja išgrynintus bruožus atitinkančias partijas ir konstatuoja, kad įtaka skirtingose šalyse nevienoda (p. 125-131).

¹¹ Karolis Jonutis, *Postdemokratija ir populistiniai diskursai Lietuvoje (2004-2016): disertacija*, Vilniaus universitetas, 2019

analizės instrumentai. Kadangi abu metodai paremti *diskurso analize*, jie nesunkiai papildo vienas kitą, o saviti kiekvienos metodologijos instrumentai suteikia galimybę kompensuoti viena kitos modelių trūkumus. Detalesnis Laclau ir Fontanille konceptų palyginimas išdėstomas metodologinėje darbo dalyje, kurioje taip pat pristatomas ir apjungtas hibridinis analizės modelis, kuriuo remiamasi analizuojant „Didžiojo šeimos gynimo maršo“ judėjimą.

Darbo aktualumas. „Didysis šeimos gynimo maršas“ – tai naujusias, gryniausia forma pasireiškęs ir, ko gero, daugiausia ažiotažo susilaukęs populizmo atvejis Lietuvos politinėje erdvėje per visą Nepriklausomybės laikotarpį. Iki šiol jis niekur nebuvo nagrinėtas. Be to, tai pirmasis darbas Lietuvoje, kai politiniam objektui nagrinėti pritaikomas semiotinis metodas.

Darbo tikslas: išanalizuoti „Didžiojo šeimų gynimo maršo“, kaip populistinio judėjimo, formavimosi ir raiškos specifiką.

Darbo uždaviniai:

- Remiantis pagrindinėmis populizmo konceptualizavimo kryptimis, išgryninti esminius *populistiškumo* bruožus;
- Remiantis susikonstruotu hibridiniu tyrimo modeliu, ištirti, kokiais būdais konstruojamas kolektyvinis „tautos“ identitetas maršo diskurse;
- Pasitelkiant semiotinius kolektyvinio aktanto, kaip sudėtinio aktanto, tyrimo instrumentus, išnagrinėti jo kompozicinę sudėtį ir jo dalis siejančius ryšius;
- Ištirti, kokias transformacijas patiria kolektyvinis aktantas po susiformavimo;
- Išnagrinėti, kokių būdu steigiamas antisubjektas ir identifikuoti atlikėjų, kuriems priskiriamas šis vaidmuo, ryšius;
- Aptarti, kokie aktantiniai vaidmenys priskiriami maršo diskurse pasirodančioms figūroms.

1. Populizmo samprata

1.1. Termino kilmė ir fenomeno ištakos

Anksčiausias populizmo apraiškos fiksuojamos XIX a. pabaigoje. Šis terminas anglakalbėje literatūroje taikomas Liaudies partijai Jungtinėse Valstijose ir *narodnikams* Rusijoje apibūdinti. Margaret Canovan pastebi, kad dėl populizmo termino *narodnikų* judėjimui apibūdinti nėra sutariama. Rusijos inteligentija narodnikais vadino tik vieną revoliucinių užmačių turėjusią grupelę, veikusią 8-ajame XIX a. dešimtmetyje. Anot autorės, narodnikų judėjimo negalima pavadinti „žmonių“ judėjimu, t.y. kilusiu iš valstiečių klasės, sudariusios didžiąją dalį Rusijos visuomenės. Tai veikiau buvo nedidelės grupelės radikalų intelektualų, atstumtų ne tik carinio režimo, bet ir pačios liaudies, į kuriuos narodnikai projektavo savo visuomenės vizijas¹². Tikru judėjimu „iš apačios“ galima laikyti amerikietiškaį. Jungtinės Valstijos neturėjo valstiečių klasės, tad amerikietiškas populizmas XIX a. pabaigoje rėmėsi versliais ūkininkais, smulkiais kaimiškų vietovių ir nedidelių miestelių verslininkais¹³. Amerikiečių istoriko Michaelo Kazino teigimu, 1892 m. įkurta Liaudies partija (*The People's Party*) apjungė plačią visuomenės grupių koaliciją ir potencialiai galėjo atstovauti milijonams amerikiečių, kurie jautėsi atstumti po Pilietinio karo įsiviešpatavusių korporacijų. Norint peržengti klasės, rasinės kilmės, religinių įsitikinimų, prieš tai buvusio politinio angažuotumo skirtumus, buvo pasitelkiama išsigelbėjimo nuo elito, kurio galia buvo milžiniška ir nesustabdoma, metafora¹⁴.

Atskira populizmo tyrimų niša galima laikyti Lotynų Amerikos populizmą. Jis šiame žemyne klesti nuo pat ketvirtojo praėjusio amžiaus dešimtmečio. Carlosas de la Torre skiria tris šio regiono populizmo fazes: klasikinį populizmą, neoliberalų populizmą ir radikalų populizmą¹⁵. *Klasikinis populizmas* XX a. pirmoje pusėje iškilo oligarchinio valdymo, industrializacijos, paternalizmo sąlygomis. Populistiniai lyderiai laikė darbininkų klasę savo tautos siela, o skurdžiausių visuomenės sluoksnių stigmas siekdavo paversti dorybėmis. Pirmenybė buvo teikiama tiesioginei demokratijai, masiniams paradams, „estetiniam ir liturginiam paprastų žmonių įtraukimui“, nesiekiant piliečių demokratinio dalyvavimo institucionalizavimo – populistų veikimas buvo

¹² Margaret Canovan, *Populism*, New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1981, p. 60

¹³ Richard Hofstadter, „North America“, in: *Populism: Its Meaning and National Characteristics*, sud. Ionescu, Ghita; Gellner, Ernest, New York: Macmillan, 1969. p. 9

¹⁴ Michael Kazin, *The Populist Persuasion: An American History*, Ithaca: Cornell University Press, 2017, p. 28

¹⁵ Carlos de la Torre, „Populism in Latin America“, in: *The Oxford Handbook of Populism*, sud. Cristóbal Rovira Kaltwasser, Paul A. Taggart, Paulina Ochoa Espejo, Pierre Ostiguy Oxford University Press, 2017, p. 251

paremtas autoritarišku „liaudies valios“ pasisavinimu¹⁶. *Neoliberalus populizmas* Lotynų Amerikoje iškilo XX a. 9-10 dešimtmečiais. Tuo laikotarpiu politinės partijos ir elitas populistinių lyderių buvo vaizduojami ne vien tik kaip atitrūkęs nuo žmonių lūkesčių, bet kaip priešas. Neoliberalaus populizmo fazei priklausantys Lotynų Amerikos lyderiai gavę valdžią atvėrė ekonomikas, atsisakė nacionalistinės politikos, stengėsi sumažinti valstybės vaidmenį ekonomikoje, leido privatizuoti tai, ką jų populistai pirmtakai nacionalizavo¹⁷. XXI a. Lotynų Amerikoje iškilo *radikalusis populizmas*, iš dalies kaip reakcija į neoliberalią politiką. Buvo žadama prioritetizuoti nacionalinės valstybės interesus, būdinga antiglobalistinė, taip pat antiamerikietiška retorika. Šio laikotarpio lyderiams būdingos nuolatinės politinės kampanijos ir dažnai sušaukiami rinkimai, kurie padėjo sukonsoliduoti savo galią. Visose šiose šalyse buvo perrašytos konstitucijos, kad būtų „iš naujo įsteigta tauta“¹⁸.

Kaip pastebi Ben Stanley, Rytų Europos šalims, o taip pat ir Lietuvai, būdingas „centristinis populizmas“, kuris orientuojasi ne į aiškiai ideologiškai išreikštus politinius pasiūlymus, o į pareiškimus apie moralę bei kompetenciją¹⁹.

1.2. Populizmo konceptualizacijos

1.2.1. Populizmas kaip ideologija

Vienas įtakingiausių ir labiausiai cituojamų populizmo literatūroje apibrėžimų per pastaruosius du dešimtmečius – tai olandų politologo Cas'o Mudde'o minimalus populizmo apibrėžimas, pagal kurį, populizmas yra „siaura (angl. *thin-centred*) ideologija, kuri mato visuomenę kaip padalintą į dvi homogeniškas ir antagonistiškas grupes – „paprastus žmones“ ir „korumpuotą elitą“, ir kuri tvirtina, jog politika turėtų būti *volonté générale* (daugumos žmonių valios išraiška)“²⁰. Siauros ideologijos terminą Mudde'as skolinasi iš Michaelo Freedeno ideologijų morfologijos teorijos. Anot Freedeno, ideologijos susideda iš centrinių, gretutinių ir periferinių konceptų. Pavyzdžiui, centrinis liberalizmo elementas yra laisvė, gretutiniai – žmogaus teisės, demokratija ir lygybė, o nacionalizmas atsiduria periferijoje²¹. Periferinius ideologijų

¹⁶ *Ibid.*, p. 253-254

¹⁷ *Ibid.*, p. 255-256

¹⁸ *Ibid.*, p. 258-259

¹⁹ Ben Stanley, „Populism in Central and Eastern Europe“, in: *The Oxford Handbook of Populism*, sud. Cristóbal Rovira Kaltwasser, Paul A. Taggart, Paulina Ochoa Espejo, Pierre Ostiguy Oxford University Press, 2017, p. 190

²⁰ Cas Mudde, „The Populist Zeitgeist“, in: *Government and Opposition*, vol. 39, Issue 4, 2004, p. 543

²¹ Michael Freeden, *Ideologies and Political Theory: A Conceptual Approach*, Oxford: Clarendon Press, 1996, p. 77

konceptus Freedenas skirsto į paribius, susijusius su periferinio koncepto svarba konkrečiai ideologijai, ir perimetrą, kurį autorius sieja su istoriniu, geografiniu ir kultūriniu kontekstu. Anot jo, perimetras leidžia susieti „socialinės realybės konceptualizaciją, išorinius kontekstus ir konkrečias manifestacijas, kuriomis tos konceptualizacijos ir pasireiškia“. Taip ideologija išvengia per didelio abstraktumo ir leidžia politines praktikas, institucijas ir įvykius integruoti į ideologijos makrostruktūrą²². Siauros ideologijos turi susilpnėjusią vidinę integraciją palyginus su tradicinėmis ideologijomis ir jos gali arba atmesti gretutinius ideologinius konceptus, arba tapti „pilnomis“ ideologijomis perimdamos kitų ideologijų struktūras²³. Siauros ideologijos atsiriboja nuo platesnių idėjinų konceptų, todėl yra „struktūriškai nepakankamos“ pasiūlyti sprendimus į platesnį politinių problemų spektrą. Anot Freedeno, pilnos morfologijos ideologijos geba iš abstrakčių konceptų pasiūlyti konkrečius ir praktiškus sprendimus²⁴. Todėl, kaip siaura ideologija, populizmas gali funkcionuoti kartu su kitomis ideologijomis, ar jos priklausytų politinei kairei, ar dešinei.

Mudde'as su Cristóbalu Rovira Kaltwasseriu pabrėžia, kad paprastų žmonių ir elito opozicija taip pat remiasi ir marksizmas, ir nacionalizmas, tačiau marksistinis antagonizmas paremtas klasės kategorija, nacionalizmas – tautos, tuo tarpu populizmas remiasi moralės kategorija²⁵. Liaudį ir elitą populizmas skiria ne empiriniais elgesio ar pažiūrų pagrindais, o normatyviai. Populizme glūdintis antagonizmas yra itin kategoriškas, abu visuomenės poliai populizmo požiūriu yra vienas kitam priešiški – tai ne tik žmonių grupės su skirtingais interesais. Elitas yra laikomas blogiu, todėl, anot Mudde'o, populizmas nemato kompromiso kaip galimybės, nes mano, jog jis sutepa morališkai²⁶.

Nors nuostata, kad populizmas priklauso ideologijos plotmei daugiausiai dėl Mudde'o apibrėžimo populiarumo yra dominuojanti, Aslanidis kritikuoja ją dėl trijų priežasčių. Anot jo, pats ideologijos „praretėjimas“ yra neaiškus, neišvystytas konceptas, mat Freedenas nepasiūlė jokių kriterijų, pagal kuriuos būtų galima apibrėžti ideologijos „pilnumą“²⁷. Be to, Aslanidis pastebi, kad Mudde'as populizmui priskiria dvi opozicijas – pliuralizmą ir elitizmą, tačiau tam, kad šie terminai galėtų būti lyginami ir atsidurti populizmo priešpriešoje, jie turėtų priklausyti tam pačiam

²² *Ibid.*, p. 78

²³ *Ibid.*, p. 487

²⁴ Michael Freedeno, „Is Nationalism a Distinct Ideology?“, in: *Political Studies*, 1998, XLVI, p. 750

²⁵ Cas Mudde, Cristóbal Rovira Kaltwasser, *Populism: A Very Short Introduction*, Oxford University Press, 2017, p. 49

²⁶ Mudde, *op. cit.*, p. 544

²⁷ Aslanidis, *op. cit.*, p. 90

„konceptualios hierarchijos“ lygmeniui, t.y. patys būti ideologijos, tačiau Aslanidis manymu, laikyti jų tokiomis negalima²⁸. Taip pat autorius tvirtina, kad priklausymas ideologijai paprastai suvokiamas dichotomiškai, t.y. kažkas vadovaujasi konkrečia ideologija arba ne. Jeigu pradedamos kvestionuoti pamatinės ideologijų idėjos, paprastai to rezultatas būna tos ideologijos potipio atsiradimas. Aslanidis pastebi, kad nors egzistuoja daugybė liberalizmo srovių, tačiau kalbama būtent apie tam tikrą klasikinės ideologijos tipą, o ne jos laipsniškumą. Taigi, populizmo kaip ideologijos samprata nepalieka erdvės tarpiniams variantams, politinis veikėjas yra arba populistas, arba ne²⁹. Canovan teigimu, ieškoti visoms populizmo formoms būdingos aiškios bendros ideologijos arba socioekonominio konteksto, kuriame išskyla populistiniai judėjimai, yra beprasmiška, o taip pat bergždžia ir bandyti priskirti populizmą prie kairės arba dešinės. Anot jos, tik du universalūs elementai ryškūs visose populizmo rūšyse – „paprastų žmonių“ išaukštinimas ir antielitizmas, tačiau ji pabrėžia, kad dėl savo aptakumo šie elementai „fundamentalaus vieningumo“ tarp skirtingų populistinių judėjimų dar neįrodo. Pavyzdžiui, „paprasti žmonės“ skirtinguose kontekstuose gali reikšti skirtingas socialines grupes³⁰.

1.2.2. Populizmas kaip strategija

Kita populiarī prieiga populizmo teorijoje – traktuoti jį kaip strategiją. Šios prieigos analizėse didžiausias dėmesys kreipiamas į organizacinę populizmo judėjimų struktūrą. Anot Kurto Weylando populizmas – „politinė strategija, kuria remiantis personalistinis lyderis siekia formalios galios arba ją įgyvendina, pasiremdamas tiesiogine, nemedijuojama ir neinstitucionalizuota didelio skaičiaus ir daugiausiai neorganizuotų rėmėjų parama“³¹. Populizmas kaip strategija steigia tariamai asmenišką santykį tarp politinių lyderių ir jo rėmėjų, apeidamas tarpines organizacijas. Weylando koncepcijoje svarbus charizmatiškas lyderis, kuris teigdamas, jog atstovauja paprastus žmones, siekia paramos iš plataus spektro, nors ir skirtingų visuomenės grupių, kurios jaučiasi esančios marginalizuojamos ir negalinčios dalyvauti politiniame gyvenime. Weylandas skiria du populizmo tipus – tokį, kurio elektoratas yra bent kiek organizuotas, ir visiškai neorganizuotą. Atitinkamai pagal tai jis skiria paramą populistiniams veikėjams: ji yra arba visiškai kolektyvinio pobūdžio, liaudis suvokiama kaip vientisas kolektyvinis aktantas, arba individualaus pobūdžio, t.y.

²⁸ *Ibid.*, p. 91

²⁹ *Ibid.*, p. 92

³⁰ Canovan, *op. cit.*, p. 294-295

³¹ Kurt Weyland, „Clarifying a Contested Concept: Populism in the Study of Latin American Politics“, in: *Comparative Politics*, Vol. 34, No. 1, 2001, p. 14

liaudis matoma kaip individualių žmonių suma, „paprastas žmogus“. Anot Weylando, populistiniai veikėjai teigia atstovaujantys arba bendrąją liaudies valią, arba pavienių individų norų sumą³². Vis dėlto, kaip pastebi Aslanidis traktuojant populizmą kaip strategiją iškyla empirinė problema, mat neįmanoma atskirti, ar politiniai veikėjai patys tiki politikos samprata, paremta paprastų žmonių ir elito priešprieša, ar tiesiog išnaudoja tokią retoriką siekdami politinių postų³³.

1.2.3. Populizmas kaip diskursas

Vietoje ideologinės ir strateginės prieigų Aslanidis siūlo traktuoti populizmą kaip diskursą ir, modifikuodamas Mudde'o siauros ideologijos konceptą, populizmą vadina „prieš elitą nukreiptu diskursu suverenios Liaudies vardu“³⁴. Aslanidis išlaiko kertinę populizmo priešpriešą, tik tvirtina, kad populizmas funkcionuoja diskurso, o ne ideologijos plotmėje. Jis taip pat siūlo įvesti terminą „populistinis rėmas“. Jo teigimu, rašytinė arba sakytinė komunikacija yra pakankama populizmo elementams identifikuoti, todėl populistinis diskursas tiksliausiai būtų konceptualizuojamas kaip diskursyvinis rėmas, rėmą suprantant kaip realybės interpretacijos schemą. Rėmai padeda suteikti tam tikras reikšmes įvairioms situacijoms. Nors jie ir neturi tokių išvystytų reikšminių struktūrų kaip ideologijos, tačiau rėmai yra lankstesni ir labiau priklausomi nuo konteksto, taigi, lengviau pritaikomi komunikuojant. Populistinį diskursą Aslanidis siūlo matyti kaip sistemingą platinimą tokių diskursyvinių rėmų, kurie kaip problemą įvardija korumpuotą elitą, uzurpavusį paprastų žmonių politines galias, o šios problemos sprendimo būdas „rėminamas“ kaip teisėta politinė paprastų žmonių mobilizacija politinei galiai susigrąžinti. Taigi, „populistiniai rėmai“ steigia populizmo diskursus. Autoriaus aiškinimu, kolektyvinio veikimo rėmai realybę vaizduoja kaip priešišką tarp „mes“ ir „jie“, o toks antagonistinis realybės matymas būdingas ir populizmui. Kadangi rėmai yra tiesmukos komunikacinės formos ir nėra tokie kompleksiški kaip ideologijos, populizmo supaprastintas dualistinis realybės vaizdavimas kur kas labiau dera prie rėmų nei prie ideologijos koncepto. Be to, ši diskursyvinių rėmų prieiga pripažįsta politinio veikimo svarbą, tačiau pagal ją strateginės intencijos nėra siejamos su oportunitizmu, nes rėminimas yra neatsiejamas nuo politinės veiklos, mat visi politiniai veikėjai siekia savo auditorijoms pristinti savo realybės reprezentacijas³⁵.

³² *Ibid.*, p. 14-15

³³ Aslanidis, *op. cit.*, p. 96

³⁴ *Ibid.*, p. 96

³⁵ *Ibid.*, p. 96-100

Ryškesiausia postūmį diskursinei prieigai davė Ernesto Laclau populizmo teorija. Laclau diskursą supranta kaip sferą, kurioje steigiasi pats objektyvumas, ir šio termino nesieja tik su kalbos plotme. Apskritai autorius populizmą mato ne kaip judėjimą ar ideologiją, o kaip tam tikrą politinę logiką. Ši teorija mažiausiu analizės vienetu laiko „socialinį reikalavimą“ (*social demand*). Institucinės sistemos negebėjimas įgyvendinti pavienių reikalavimų lemia tokių reikalavimų susikaupimą ir steigia *lygiavertiškumo* grandinę tarp tokių reikalavimų, o tokios grandinės formavimosi rezultatas – atsirandanti skirtis tarp institucijų ir žmonių. Izoliuotą pavienį reikalavimą Laclau vadina *demokratiniu*, o reikalavimus, kurie, artikuliuojami pagal lygiavertiškumo logiką, steigia platesnį socialinį identitetą, – *visuotiniams*. Laclau skiria dvi būtinausias populizmo atsiradimo sąlygas: antagonistinės *vidinės ribos* (*internal frontier*) tarp žmonių ir galios bloko formavimasis, ir *lygiaverčių reikalavimų artikuliacija*, leidžianti atsirasti kategorijai „liaudis“. Jis išskiria ir trečią sąlygą, kuri būtina jau vėlesniu mobilizacijos etapu – tai visuotinių reikalavimų apjungimas į stabilią reikšminę sistemą³⁶. Apskritai socialinė realybė konstruojama dvejopai: pagal skirtumų logiką ir pagal lygiavertiškumo logiką. Skirtumų logika remiasi elementų – šiuo atveju reikalavimų – individualumu, o lygiavertiškumo logika šio individualumo atsisako ir pabrėžia, ką šie individualūs elementai turi bendro. Pastarosios ekspansija skirtumų logikos sąskaita lemia populizmo atsiradimą, o idealioje gerovės valstybėje socialinės realybės konstravimas turėtų būti paremtas skirtumų logika, mat kiekvienas reikalavimas turėtų būti traktuojamas individualiai. Tokioje visuomenėje, anot Laclau, nebūtų pagrindo antagonistinės vidinės ribos, taigi, ir „liaudies“ kategorijos sukonstravimui³⁷. Autorius tęsia, jog iš socialinių reikalavimų lygiavertiškumo susiformuoja visuotinis identitetas. Tokie reikalavimai iš pradžių pasirodo skirtingose visuomenės grupėse kaip pavieniai, ir perėjimas prie visuotinės tapatybės yra galimas tik per lygiavertiškumo ryšio tarp jų atsiradimą. Visuotinės tapatybės konkretus turinys priklauso nuo konkrečios diskursyvinės konfigūracijos. Pavyzdžiui, significantas „darbininkai“ viename kontekste turės lokalizuotą reikšmę, susijusią su konkrečia visuomenės grupe, o kitame šis significantas gali tapti *privilegiuotu*, t.y. vaidinti svarbiausią vaidmenį ir atstovauti visam „liaudies“ poliui antagonistinėje liaudis-elitas priešpriešoje³⁸. Lygiavertiškumo santykiai, anot Laclau, turi „kristalizuotis“ į tam tikrą „diskursyvinę tapatybę“ ir tik šiuo

³⁶ Ernesto Laclau, *On Populist Reason*, Verso, 2005, p. 73-74

³⁷ *Ibid.*, p. 78

³⁸ *Ibid.*, p. 87

kristalizacijos momentu steigiasi visuotinė „liaudies“ tapatybė populizmo diskurse³⁹. Konkretūs reikalavimai, nors iš vienos pusės ir lieka individualūs, tačiau tuo pačiu reiškia ir kažką visiškai kito nei jie patys, jie tampa platesnio reikšminio universumo signifikantais. Laclau pateikia pavyzdį, kad prasidėjus Sovietų Sąjungos griūčiai signifikantas „rinka“ Rytų Europos šalims reiskė ne tik ekonominę sistemą, bet ir biurokratinio valdymo pabaigą, pilietines laisves, galimybę „pasivyti Vakarus“⁴⁰.

1.2.4. Populizmas kaip politinis stilius

Benjaminas Moffittas siūlo peržengti diskurso ir retorikos dimensijas populizmo tyrimuose ir orientuotis į populizmą kaip politinį stilių. Politinis stilius, anot jo, yra „įkūnytų ir simboliškai medijuojamų publikai skirtų pasirodymų repertuaras, naudojamas kurti ir laviruoti po galios laukus, sudarančius politiką, pradedant valdžios sritimi, baigiant kasdieniu gyvenimu“⁴¹. Paprasčiau tariant, į politinio stiliaus koncepciją įtraukiama tiek politinių veikėjų retorika, tiek ir estetinė dimensija, kurią sudaro vaizdinės priemonės, apranga, savęs pristatymas, sceninė režisūra. Moffittas pastebi, kad su tradicinių partijų ideologine konvergencija ir politikos mediatizacija politinio veikimo stilius tapo politinius veikėjus apibrėžiančiu veiksmu, svarbesniu už tokias formalias charakteristikas kaip priklausymas kuriai nors partijai. Politinio stiliaus prieiga daugiausiai dėmesio skiria populistiniam lyderiui, antram plane palikdama judėjimus ir partijas, mat populistinis lyderis yra centrinė politikos kaip viešo reginio figūra. Moffittas išskiria tris populizmo kaip stiliaus bruožus: apeliavimą į „paprastą žmogų“ priešpriešinant jį „elitui“, blogas manieras ir krizės arba grėsmių dramatinizavimą. Priešprieša tarp paprastų žmonių ir elito gali pasireikšti tiek retorikoje, tiek performatyviais gestais, kuriais siekiama parodyti politikų artimumą paprastiems žmonėms. Ši priešprieša buvo būdinga ir kitoms prieigoms, tačiau Moffittas taip pat priduria, kad populistai gali konstruoti ir kitokio pobūdžio Kitą kaip tam tikrą „paprastų žmonių“ priešą, pavyzdžiui, imigrantus. Populistinėje retorikoje taip pat galimi teiginiai, nukreipti prieš ekspertinį ir institucinį žinojimą, išaukštinant paprastų žmonių praktinę išmintį, „sveiką protą“⁴². Išskirdamas blogas manieras Moffittas remiasi Pierre'o Ostiguy įvesta vertikalia „aukšta“ / „žema“ ašimi tarp to, kas suvokiama kaip aukštoji politinė kultūra ir žemoji politinė kultūra. Ši vertikali

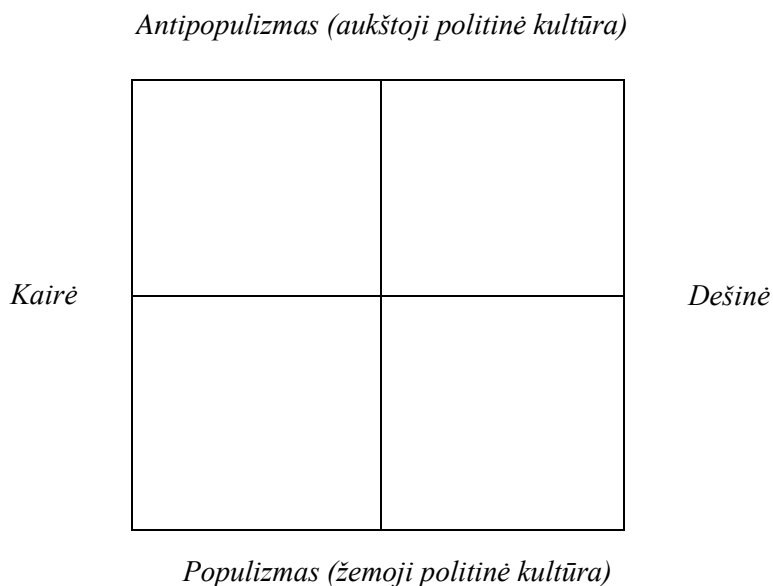
³⁹ *Ibid.*, p. 93

⁴⁰ *Ibid.*, p. 95

⁴¹ Benjamin Moffitt, *The global rise of populism: performance, political style, and representation*, Stanford University Press, 2016, p. 46

⁴² *Ibid.*, p. 47-52

ašis yra statmena tradicinei kairės-dešinei perskyrai ir yra jos atžvilgiu neutrali. Taip politinius veikėjus galima lokalizuoti politinėje erdvėje ne tik horizontaliai, bet ir vertikalčiai.

Ostiguy pabrėžia, kad populizmas beveik visada yra transgresyvus, t.y. laužantis politinio veikimo, elgesio ir kalbėjimo viešumoje konvencijas⁴³. Vertikali ašis apibrėžia būdus, kaip veikiama politikoje ir bandoma parodyti savo artimumą žmonėms, taip pat būdus, kuriais priimami sprendimai politikoje. Vertikali ašis susideda iš dviejų elementų – sociokultūrinio ir politinio-kultūrinio. Sociokultūrinį komponentą Ostiguy sieja su manieromis, elgesiu, žodyno turtingumu, kalbėjimo būdais, apranga ir pomėgiais, kurie demonstruojami viešai. „Aukštajame“ poliuje politikai save pateikia kaip mandagius ir santūrius, vartoja racionalistinius arba „etiškai orientuotus“ diskursus, tačiau gali pasirodyti kaip pernelyg suvaržyti, pilki ir nuobodūs. „Žemajame“ ašies poliuje žmonės vartoja šnekamąją kalbą, žargoną, „liaudiškas“ metaforas, naudoja demonstratyvesnius gestus, ekspresyvesnes veido išraiškas ir demonstruoja į mases orientuotus savo polinkius, pomėgius. Atitinkamai į vertikalią ašį Ostiguy įtraukia priešpriešą tarp „kosmopolito“ ir „vietinio“ – identifikavimasis su idealizuota vietine bendruomene, valstybės židiniu (*heartland*) yra vienas kertinių populizmo bruožų. „Žemajame“ ašies poliuje pabrėžiamas betarpiškumas, konkretumas, žemiškumas ir kultūrinis artumas, o „aukštajame“ vartojami

⁴³ Pierre Ostiguy, „Populism: A Socio-Cultural Approach“, in: *The Oxford Handbook of Populism*, sud. Cristóbal Rovira Kaltwasser, Paul A. Taggart, Paulina Ochoa Espejo, Pierre Ostiguy Oxford University Press, 2017, p. 109

abstraktesni terminai, labiau universali, ne tokia vietinė kalba. Politinis-kultūrinis dėmuo susijęs su politinės lyderystės ir sprendimų priėmimo būdais. „Aukštajame“ poliuje pirmenybė teikiama formaliam, neasmeniškam, instituciškai medijuojamam valdymui, teisinėms procedūroms, o „žemajame“ – personalistinei, stipri lyderystė, artimesnė žmonėms nei nutolusi biurokratija⁴⁴. Populizmą Ostiguy priskiria būtent prie apatinės ašies. Jo teigimu, „personalistiniai lyderiai, kaip atstovavimo ir santykio su žmonėmis forma, yra būdas sutrumpinti atstumą tarp teisėtos valdžios ir liaudies“⁴⁵, o pati radikaliausia populistinio atstovavimo forma – tai lyderio ir masių susitapatinimas. Populizmą Ostiguy apibrėžia kaip antagonistinę ir mobilizuojantį puikavimąsi žemąja politine kultūra.⁴⁶

Trečioji Moffitto išskiriama populizmo kaip politinio stiliaus savybė – krizės dramatinizavimas. Anot jo, populizmas ne tik randasi krizės sąlygomis, bet ją siekia išpūsti, o tai veda prie poreikio kuo skubiau imtis ryžtingų veiksmų. Aktyvus krizės situacijos kurstymas lemia radikalų politinių terminų ir pačios politinės erdvės supaprastinimą. Šis „krizės spektaklis“, anot Moffitto, susijęs su bendra populizmo tendencija nepasitikėti institucijom, ilgomis politinių diskusijų ir derybų procedūromis. Jis pastebi, kad politinio stiliaus prieiga leidžia išvengti pernelyg kategoriško „populistas“ ir „nepopulistas“ skirstymo ir politikus vertinti kaip „daugiau arba mažiau populistinius“⁴⁷.

1.3. Populistiškumas

Laikantis prielaidos, kad populizmą galima nusakyti laipsniškais terminais, tikslinga išsigryninti, kas nusako *populistiškumą*, t.y. kokie požymiai politinių veikėjų retorikoje ir apskritai politinio buvimo stiliuje leidžia laikyti jį jei ne populistu *par excellence*, tai populistišku.

De Raadtas, Hollandersas ir Krouwelas (2004), analizuodami partijų iš 6 skirtingų Europos šalių rinkimines programas, pritaiko ideologinę prieigą empiriškai išskirdami tris pagrindinius kriterijus ir tik juos visus tris atitinkančios partijos ar politikai laikomi populistais. Pirmiausia, turi būti apeliuojama į „paprastus“ arba „eilinius“ žmones ir teigiama, kad politikas juos atstovauja. Paprasti žmonės suprantami kaip homogeniška, nedaloma grupė. Autoriai pabrėžia, kad apeliavimas į paprastus žmones konkrečiu atveju gali turėti skirtingas artikuliacijas, pavyzdžiui,

⁴⁴ *Ibid.*, p. 110-114

⁴⁵ *Ibid.*, p. 115

⁴⁶ *Ibid.*, p. 116-118

⁴⁷ Moffitt, *op. cit.*, p. 53-54

„mokesčių mokėtojai“. Nepaisant variacijų, svarbiausia, jog „paprasti žmonės“ yra susaistomi tam tikrais vienijančiais ryšiais, kurie juos paverčia vieninga grupe.

Antra, retorikoje ar politinėse programose turi būti siūlomas tiesioginis santykis tarp žmonių ir esančių galios pozicijose. Taip išreiškiama idėja, jog „paprastų žmonių“ valia yra pagrindas priimant sprendimus valstybėje. Akivaizdžiausia šio populistinio diskurso elemento išraiška – tiesioginės demokratijos instrumentų siūlymas, tokių kaip referendumas, peticijos, tiesioginiai rinkimai, rinkimų sistemos reformos.

Trečias kriterijus, kurį de Raadtas, Hollandersas ir Krouwelas išskiria kaip būtiną populistinei retorikai – prieš elitą nukreipti pareiškimai. Anti-elitistinė retorika gali būti nukreipta į konkrečias institucijas ar pavienius politikus, tačiau lygiai taip pat galimos ir abstraktesnės išraiškos, nukreiptos į partijų sistemą ar isteblišmentą apskritai. Anti-elitistiniai pareiškimai gali būti nukreipti ir į kitas grupes, suprantamas kaip privilegijuotas, pavyzdžiui, žiniasklaidą⁴⁸.

Anti-elitizmą Michaelas Hameleersas populizmo tipologijoje priskiria vertikaliai opozicijai, kurią sudaro paprastų žmonių priešprieša elitui. Hameleersas skiria 4 anti-elitizmo rūšis: nukreiptas prieš politinį elitą (tradicinės partijos, politinės institucijos), prieš ekonominį elitą (bankai, didelės korporacijos), prieš ekspertus (mokslininkai matomi kaip „atitrūkę“ nuo paprastų žmonių problemų) ir prieš žiniasklaidą (masinės žiniasklaidos priemonės suvokiamos kaip nepatikimas šaltinis ir vengiančios kelti paprastų žmonių problemas). Taigi, elito aktantinių vaidmenį diskursiniame lygmenyje taip pat gali užimti skirtingos atlikėjų figūros.

Horizontaliai opozicijai Hameleersas priskiria „paprastų žmonių“ priešpriešą su įvairiomis visuomenės grupėmis, čia „paprasti žmonės“ konstruojami kaip tam tikras „savas ratelis“. Šis konstravimas gali vykti tautiškumo, ekonomikos ar sociokultūriniame lygmenyje. Hameleersas skiria 3 populizmo pagal horizontalią opoziciją tipus: *tautinio pranašumo* (kitų tautų kultūra ir religija matoma kaip prastesnė), *atskyrimo* (visuomenės grupės esančios „iš išorės“, tokios kaip imigrantai, laikomos grėsme paprastų žmonių visuomenei), *gerovės valstybės šovinizmo* („paprasti žmonės“ suprantami kaip sąžiningai dirbantys ir mokantys mokesčius, atstumiamos grupės, kurios esą pelnosi iš tokio „paprastų žmonių“ darbo, pvz. pabėgėliai, matomos kaip nepriklausančios ne rasiniu, o ekonominiu pagrindu. Taip pat tokia retorika gali būti nukreipta į bedarbius⁴⁹. Pasak

⁴⁸ Jasper de Raadt, David Hollanders, André Krouwel, „Varieties of Populism: An Analysis of the Programmatic Character of Six European Parties“, in: *Working Papers Political Science*, Vol. 4, 2004, p. 5-7.

⁴⁹ Michael Hameleers, „A Typology of Populism: Toward a Revised Theoretical Framework on the Sender Side and Receiver Side of Communication“, in: *International Journal of Communication*, Vol. 12, p. 2175-176

Francisco Panizza apskritai politinė identifikacija susijusi su skirtumų ir priešpriešų konstravimu, politinių ribų tarp savų (*insider*) ir pašalinių (*outsider*) brėžimu. Paprastų žmonių identitetas reikalauja visuomenėje nubrėžti tam tikrą atskirties ribą; toks identitetas turi būti homogeniškas ir paremtas atitikimo logika, kuri tam tikrus paskirus elementus įtraukia į vientisą diskursą įtvirtinant tai, ką jie turi bendro. Šis bendrumas gali būti artikuliuojamas tik kaip priešprieša konkrečiam Kitam, šia prasme paprastų žmonių identitetas yra steigiamas išorėje esančio Kito⁵⁰.

Horizontaliomis ir vertikaliomis opozicijomis paremtas ir Jano Jagerso ir Stefaano Walgrave'o modelis. Jie skiria siaurąjį (*thin*) ir pilnąjį (*thick*) populizmo konceptus. Pastarasis apima tris elementus: apeliavimą į paprastus žmones ar bandymą parodyti priklausymą jiems, anti-elitistines nuostatas ir atskyrimo strategijas, matant tam tikras visuomenės grupes kaip nepriklausančias „paprastų žmonių“ bendruomenėms. Nagrinėdami Belgijos politinių partijų diskursus, autoriai renkasi operacionalizuoti siaurąjį populizmo konceptą, jį apibrėždami kaip „politinių veikėjų komunikacijos stilių, kuriuo apeliuojama į žmones“⁵¹. Taigi, diskursą *populistišku* jie laiko tada, kai politiniai veikėjai demonstruoja savo artumą paprastiems žmonėms. Šis artumas, anot jų, gali būti demonstruojamas implicitiškai vien kalbant „apie žmones“. Tokį komunikacijos stilių jie laiko visa apimančiu, galinčiu aprėpti bet kokias politines problemas⁵².

Populizmo tipologija pagal Jagers ir Walgrave (2007, p. 335)

Anti-elitizmas	Atskiriantis populizmas	Neutralus populizmas
	Pilnas populizmas	Anti-elitistinis populizmas

⁵⁰ Francisco Panizza, „Populism and Identification“, in: *The Oxford Handbook of Populism*, sud. Cristóbal Rovira Kaltwasser, Paul A. Taggart, Paulina Ochoa Espejo, Pierre Ostiguy Oxford University Press, 2017; p. 519-520

⁵¹ Jan Jagers, Stefan Walgrave, „Populism as political communication style: An empirical study of political parties' discourse in Belgium“, in: *European Journal of Political Research*, vol. 46, 2007, p. 322.

⁵² *Ibid.*, p. 323

Atskyrimas/įtraukimas

Vertikalios ir horizontalios opozicijos, anot Jagerso ir Walgrave'o, leidžia išskirti keturis populizmo tipus pagal tai, kokie populistiskais laikomi elementai pasirodo politikų komunikacijoje. *Neutralus* („empty“) populizmas apeliuoja į žmones, tačiau neįtraukia kitų populizmo komponentų – anti-elitizmo ir visuomenės grupių atskyrimo. *Anti-elitistinio* populizmo diskurse nėra atskyrimo elemento, o *atskiriančio* populizmo retorikoje – prieš isteblišmentą nukreiptų nuostatų.

Be to, populistiniams diskursams dažnai būdingas lokalizavimasis dabartinės partinės nomenklatūros atžvilgiu. Kaip teigia Panizza populistinių naratyvų varomoji jėga yra jų santykis su politika apskritai: „Populistinis lyderis save simboliškai pozicionuoja už politinės sferos ribų, teigdamas, kad jis nėra politikas arba bent jau ne toks politikas kaip visi. Lyderio kaip autsaiderio konstravimas neturi beveik nieko bendra nei su jo politine karjera, nei su pozicija institucijose“⁵³. Robertas Barras pastebi, kad prieš isteblišmento nukreiptos retorikos sėkmė priklauso nuo politinio veikėjo gebėjimų įtikinti auditoriją, jog jis nepriklauso esamai galios struktūrai, o yra jai priešiškas. Toks pozicionavimasis galimas ir tų politinių veikėjų, kurie politinę karjerą pradėjo tradicinėse, įsitvirtinusiose partijose – faktinė politiko padėtis partinės sistemos atžvilgiu svarbi tik tiek, kiek padeda ar kliudo konstruoti autsaiderio įvaizdį⁵⁴.

Taigi, populistinis diskursas būna paremtas vertikaliomis ir horizontaliomis opozicijomis, o pagrindiniais *populistiškumo* bruožais galima laikyti:

- apeliavimą į paprastus žmones, kalbėjimą jų vardu;
- anti-elitizmą;
- nusiteikimą prieš tam tikras visuomenės grupes.

Kaip išryškėjo aptariant strateginį populizmo apibrėžimą, *betarpiškas santykis su rėmėjais* ir lyderio *personalizmas* taip pat išskirtini kaip populizmo bruožai, kuriuos galima pavadinti antriniais. Prie antrinių bruožų taip pat galima priskirti *krizės dramatinizavimą*, *blogas manieras*, *lokalizavimąsi politinės sistemos atžvilgiu*.

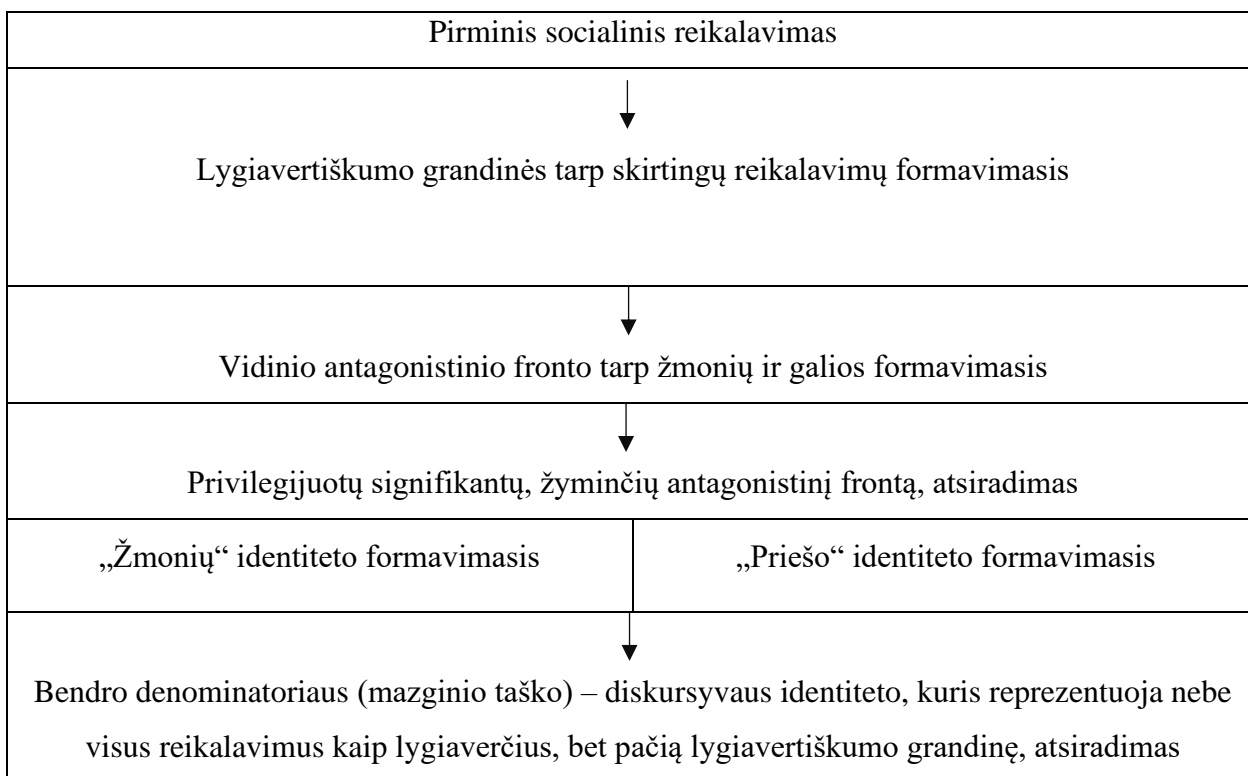
⁵³ Francisco Panizza, *Populism and the Mirror of Democracy 1*, Verso, 2005, p. 20-21

⁵⁴ Robert R. Barr, „Populists, Outsiders and Anti-Establishment Politics“, in: *Party Politics*, Vol. 15, No. 1, p. 32

2. Metodologija: tarp politologijos ir semiotikos

Šioje analizėje mėginama suderinti du metodus – Karolio Jonučio susikonstruotą tyrimo modelį, paremtą 1.2.3 skyrelyje pristatyta Ernesto Laclau diskursyvine populizmo teorija, ir Jacques'o Fontanille semiotinę prieigą, skirtą nagrinėti kolektyvinio aktanto formavimąsi ir transformacijas. Jonutis pateikia tokią savo modelio schemą:

Populizmo formavimosi šablonas adaptuojant Laclau diskursyvinę populizmo teoriją (2019, p. 88)

Kaip tikslina Jonutis, tokia schema nereiškia kiekvieno žingsnio nagrinėjimo paeiliui, tačiau leidžia atrasti populizmo komponentus ir yra skirta parodyti, kiek konkretūs populizmo atvejai atitinka „populizmo logikos šabloną“.

Tuo tarpu Fontanille metodas yra skirtas nagrinėti kolektyvinį aktantą, jo atsiradimą, kompoziciją ir transformacijas. Tokiu kolektyviniu aktantu populizmo atveju laikoma „liaudis“. Pasak Fontanille, kolektyvinis aktantas yra struktūruojama instancija, kuri nėra iš anksto duota, o turi būti sukonstruojama, pateikti save (prezentuotis). „Savęs pateikimo veiksmas (*l'acte de présentation*) kolektyviniam aktantui suteikia elementarią semiotinę sandarą: viešas išraiškas,

kurios leidžia prieiti prie turinių⁵⁵. Kolektyvinis aktantas yra kitoks nei kiti aktantai, nes save prezentuoja kaip menkai apibrėžtą, bet stipriai įtraukia instanciją, įgalinančią ir palaikančią individualių veikėjų aktualizaciją ir potencializaciją ieškant konkrečių raiškų. Todėl kolektyvinis aktantas privalo prezentuotis, kad galėtų egzistuoti, kad pritrauktų ir išlaikytų savyje individualius veikėjus. Kolektyvinio aktanto savęs pateikimas susideda iš trijų fazių:

Susitelkimas į vieningą visumą (*totalisation*) → **Realizavimasis arba mobilizacija** (*effectuation*) → **Įsteigimas** (*instauration*)

1. **Susitelkimas į visumą**, arba **totalizacija** – tai persigrupavimas ir komponavimasis, kuris leidžia identifikuoti narius ir jiems suteikia vienovę. Šioje fazėje steigiasi ryšiai tarp individualių aktanto narių, ją apibūdina rišamoji jėga. Kad iš padalytos visumos taptų integralia visuma, liaudis turi pereiti į kitą savo sudėties lygį, kuriame atsiranda ją vienijančių sudėtinių ryšių, ją apjungiančių jėgų ir būsimų veiksmų legitimumas. Šis legitimumas yra paremtas mitifikavimu. Fontanille skiria tris jo būdus:

- mitas, pateikiantis išankstinį veikimo modelį-prototipą;
- mesianistinis mitas;
- charizmatinis mitas (kai sekama kokiu nors lyderiu)

2. **Realizavimasis** – tai mobilizavimasis, kurio metu rišamoji tarp narių jėga paverčiama esaties intensyvia ir ekstensyvia jėgomis. Šiame etape sutelkiamos jėgos, sujungiant į vieną bloką energijas ir joms suteikiant pusiausvyrą kartu su kompoziciniais saitais. Šiam etapui būdingas refleksyvumas ir regimumas – „liaudis“ mobilizuodamasi išsina parodyti savęs.

3. **Įsteigimas** – dalykų padėties (naujo pasaulio) sukūrimas ar (seno pasaulio) transformavimas. Jo metu socialinio ryšio jėga konvertuojama į socialinio ir politinio agentiško (veiksnumo) jėgą.

Analizuojant kolektyvinį aktantą pagal Fontanille, taip pat kreipiamas dėmesys į jo kompoziciją arba sudėtį. Jos konsistenciją sudaro:

- dėmenys (elementai) – tai, kas sudaro kolektyvinį aktantą, kokie vienetai (heterogeniški, homogeniški)
- ryšiai ir jėgos tarp dėmenų – kokia jų prigimtis, kaip jie palaiko vienovę.

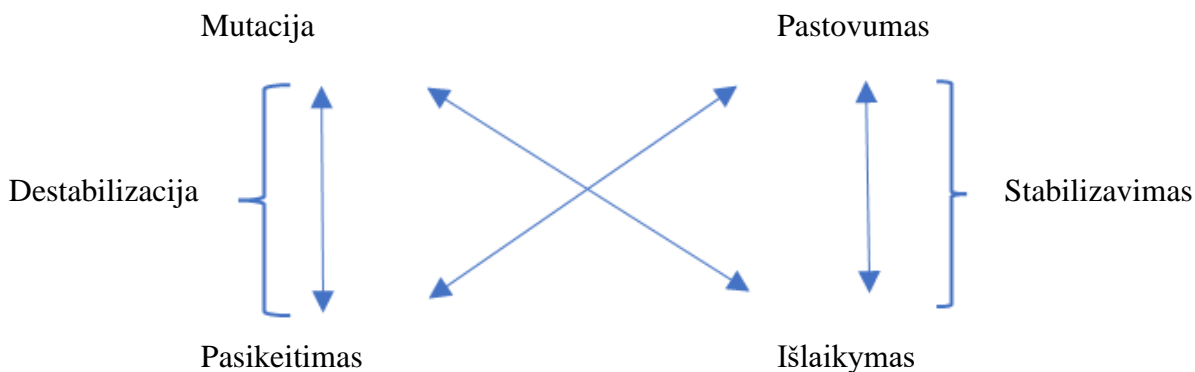
⁵⁵ Jacques Fontanille, *Ensemble – Pour une anthropologie sémiotique du Politique*, Presses universitaires de Liège, 2021, p. 9

Be to, kompozicijos konsistencija nėra pastovi, todėl reikia tirti jos dinamiką arba transformacijas:

- ryšių sustiprėjimas ar nusilpimas;
- vienovės palaikymas ar pakenkimas jai;
- ji pasirodo kaip masiška ar kaip fragmentuota.

„Vienovės momentą“ galima atpažinti morfologinio nestabilumo akivaizdoje, nes jis tveria arba transformuoja. Galima išskirti atvejus, kai vienovės momentas yra nepažeistas ir kai jis išyra. Sudėtinės esybės „vienovės momentas“ leidžia ne tik rasti reikšmei, bet ir pratęsti tokios esybės gyvavimo laikotarpį, pergyventi metamorfozes. Pasikeitimas (*altération*) nesulaužo vienovės momento, o mutacija jį išardo arba perkuria. Kolektyvinių aktantų metamorfozės gali būti tiek dinaminės, tiek stabilizuojančios, kurių metu rišanti vienovės momento jėga priešinasi nestabilumui. Išlaikymas (*maintien*) priešinasi pasikeitimui, o pastovumas (*permanence*) – mutacijoms.

Fontanille kolektyvinių aktantų metamorfozes schematizuoja taip:

Kaip matyti, abiejuose – Laclau ir Fontanille – modeliuose susiduriame su „paprastų žmonių“ arba „liaudies“ kategorija, t.y. kolektyviniu aktantu, kuris apjungia individualius atlikėjus. Tačiau Laclau teorija paremtame modelyje ne ką mažiau svarbus ir „priešas“. Klasikinės semiotikos terminais, susiduriame su Subjektu ir antisubjektu, kai „liaudis“ atlieka Subjekto aktantinį vaidmenį, o antisubjekto – įvairios figūros, pasirodančios pačios „liaudies“ pasakymuose.

Taip pat galima atkreipti dėmesį, kad abiejuose modeliuose egzistuoja fazė iki „liaudies“ atlikėjo susiformavimo. Jonučio modelyje ją sudaro reikalavimų pasirodymas, lygiavertiškumo grandinės ir antagonistinio fronto susiformavimas bei privilegijuotų signifikantų radimasis, tuo tarpu Fontanille teorijos susitelkimo fazėje steigiasi individualius atlikėjus saistantys ryšiai ir jiems

suteikiama vienovė, legitimizuojama mitifikavimo procedūromis. Laclau teorijos reikalavimo ir lygiavertiškumo grandinės konceptai leidžia tiksliau nusakyti, kaip atsiranda individualius atlikėjus ar grupes saistantys ryšiai, tuo pačiu identifikuoti, iš kokių vienetų susideda „liaudis“ kaip kolektyvinis aktantas. Aktanto sudėtį apibrėžiančių grupių konsistenciją padės apčiuopti pirminio reikalavimo fazės. Jos išskiriamos dvi: pageidavimas (*request*) ir pretenzija (*claim*). Jos būtent ir skiriasi grupės, kuri reikalavimą teikia, sudėtimi: pageidavimą teikia homogeniška visuomenės grupė (pvz., protestuojantys mokytojai ar gydytojai), o pretenzijos fazė prasideda, kai prie jos jungiasi kitos grupės, kai laikoma, jog pageidavimas nebuvo įgyvendintas.

Taip pat politologiniame ir semiotiniame modelyje atrandame elementus, kurie apibūdina kolektyvinio aktanto „liaudis“ susivienijimą į integralią esybę. Fontanille kolektyvinį aktantą nusako kaip *intencionalią vienovę*. Pasak jo, sudėtinės esybės „vienovės momentas“ leidžia ne tik rasti reikšmei, bet ir pratęsti tokios esybės gyvavimo laikotarpį, pergyventi metamorfozes. Panašią funkciją Laclau teorija paremtame modelyje atlieka *mazginis taškas*. Kaip aiškina Jonutis, socialinės sferos skilimas į du poliūs – „liaudies“ ir „priešo“ – numato privilegijuotų signifikantų arba mazginių taškų, „kurie savyje kondensuoja visos antagonistinės stovyklos signifikaciją“⁵⁶, radimąsi. Mazginis taškas leidžia apjungti lygiavertiškumo grandinę ir rasti pačiai kolektyvinio identiteto diskursyvinei konfiguracijai. Be jo tai būtų „išsiskaidžiusių temų rinkinys“ ir jo nebūtų įmanoma „artikuliuoti prasmingoje totalybėje“⁵⁷. Nors tarp vienovės momento ir mazginio taško konceptų galima rasti skirtumų, metodo operacionalizavimo tikslais juos gretiname kaip elementus, kuriais grindžiamas „liaudies“ vienijimasis, tapimas integralia visuma. Svarbu tik pabrėžti, kad Fontanille kolektyvinio aktanto vienovė nėra morfologiškai stabili, ji dinamiška, mat galima išskirti stadijas, kai vienovės momentas yra nepažeistas ir kai jis išyra. Anot Fontanille, vienovė yra ne tik dalių surinkimas į vienį, bet ir transformacijos jėgos bei priešinimasis joms⁵⁸. Tuo tarpu Jonutis savo modelyje mazginio taško transformacijų ar galimo iširimo nenagrinėja.

Jonučio modelyje taip pat nepaliečiama mitinė dimensija. Nors jis teigia, kad pirmoji populistinio judėjimo identiteto konstravimo fazė yra „mitinės pilnatvės – pilnai harmoningos visuomenės – paieškos“, tačiau apie mitiškumą plačiau nekalbama. Tuo tarpu Fontanille

⁵⁶ Jonutis, *op. cit.*, p. 65

⁵⁷ *Ibid.*, p. 67

⁵⁸ Fontanille, *op. cit.*, p. 33

kolektyvinio aktanto vienovės legitimizacija paremta mitifikavimu. Taigi, apjungdami abiejų modelių konceptus, lietuviško populistinio judėjimo raidoje identifikuosime ir nagrinėsime:

- Pirminį demokratinį reikalavimą;
- Kitus reikalavimus ir jų tarpusavio santykį: ar jie jungiasi į lygiavertiškumo grandines ir tampa populistiniais, ar išlieka izoliuotais demokratiniais reikalavimais;
- Aktanto sudėtį: kokie individualūs atlikėjai ar grupės tuos reikalavimus teikia, kaip jų paskiri identitetai kristalizuojasi į kolektyvinį aktantą, kokie ryšiai tuos atlikėjus sieja;
- Mitifikavimo procedūros: kokios jos ir kaip jos pasitelkiamos „liaudies“ vienovei legitimizuoti;
- „Vienovės momentą“ arba mazginį tašką, diskursyvų identitetą, kurio pagrindu skirtingi atlikėjai apjungiami į kolektyvinį aktantą;
- „Liaudies“ ir „priešo“ identitetą – kokie atlikėjai sudaro Subjektą ir Antisubjektą, taip pat priešpriešą tarp jų žyminčius privilegijuotus signifikantus;
- Kolektyvinio aktanto sudėties ir vienovės transformacijas.

3. „Didysis šeimos gynimo maršas“

„Didysis šeimos gynimo maršas“ nagrinėti pasirinktas dėl to, kad tai naujausias ir bene gryniausia forma pasireiškęs populistinis judėjimas per visą Lietuvos Nepriklausomybės laikotarpį (kartu su „Drąsos kelio“ judėjimu). Judėjimas atitinka pagrindinius išskirtus populizmo bruožus: nuostata, kad politiniai sprendimai turėtų būti priimami „tautos“ valios išraiška; kuriama aštri priešprieša valdantiejiems; itin akivaizdus priešiškas tam tikroms visuomenės grupėms, šiuo atveju – LGBT bendruomenei. Taip pat šio judėjimo formavimosi dinamika palanki nagrinėti pagal praėjusioje dalyje aprašytus metodus.

„Didžiojo šeimos gynimo maršo 2021“ finalinis renginys vyko 2021 m. gegužės 15 d. Vilniaus Vingio parke. Apie tokio renginio organizavimą savo „Youtube“ kanale dar vasario pabaigoje oficialiai paskelbė humoristas Artūras Orlauskas⁵⁹, o kovo pradžioje paviešinta ir oficialiame Lietuvos šeimų sąjūdžio (LŠS) puslapyje⁶⁰. Tačiau maršo organizuojami arba su juo susiję protestai ir kitokios akcijos vyko nuo 2021 m. sausio iki pat 2022 m. sausio.

3.1 Pirminis reikalavimas

Pradiniu šio judėjimo formavimosi tašku, arba *pirminiu reikalavimu*, reikėtų laikyti LŠS pirmininko Raimondo Grinevičiaus iniciatyvą rinkti parašus, siekiant iš Seimo Žmogaus teisių komiteto pirmininko pareigų pašalinti liberalios „Laisvės partijos“ politiką Tomą Vytautą Raskevičių. Grinevičiaus iniciatyva rinkti parašus prieš Raskevičių kilo kaip reakcija į 700 menininkų pasirašytą reikalavimą iš Kultūros komiteto pašalinti homofobiškomis pažiūromis garsėjantį Petrą Gražulį. Menininkų viešas laiškas socialiniuose tinkluose buvo paviešintas 2021 m. sausio 21 d., o parašų rinkimas prieš Raskevičių prasidėjo sausio 26 d. ir tęsėsi iki vasario 15 d.⁶¹ LŠS inicijuotame reikalavime argumentuojama, kad Raskevičius netinkamas eiti Žmogaus teisių komiteto pirmininko pareigas dėl to, kad ignoruoja žmogaus teisių pažeidimus ir nesiima jokių priemonių jų nagrinėti. Reikalavime galima išskirti tris pagrindinius taikinius, du iš kurių būdingi didelei daliai populistinių judėjimų, o vienas – specifiskas COVID-19 pandemijos laikotarpiui:

⁵⁹ https://www.youtube.com/watch?v=ZuK3pRpwgkY&ab_channel=ArturasOrlauskasTV

⁶⁰ <https://seimusajudis.lt/naujienos/didysis-seimu-marsas-2/>

⁶¹ „Raskevičius sulaukė visuomenės spaudimo: peticijos iniciatoriai teigia surinkę 250 tūkst. parašų“, <https://www.tv3.lt/naujiena/video/raskevicius-sulauke-visuomenes-spaudimo-peticijos-iniciatoriai-teigia-surinke-250-tukst-parasu-n1080918>

1. Seksualinės mažumos. Du iš keturių punktų reikalavime nukreipti prieš LGBT bendruomenę. Pirmame teigiama, kad Raskevičius, pasisakydamas už vienos lyties porų laikymą šeima, „diskredituoja visuotinai pripažįstamą ir Konstitucijoje saugomą vyro ir moters sąjungos – šeimos institutą“. Antrajame kalbama apie Raskevičiaus intencijas leisti „homoseksualumo propagandą“, informaciją apie vienos lyties poras vaikams, įteisinti lyties keitimo operaciją, o tai esą yra „grupės visuomenės interesų iškėlimas aukščiau daugumos narių“. Be to, visame reikalavimo tekste akcentuojamas Raskevičiaus identifikavimasis LGBT bendruomenės nariu, „profesionalių gėjumi“.

2. Pandemijos kontrolės priemonės. Trečiajame punkte pabrėžiama, kad karantinas pažeidžia judėjimo, bendravimo, naudojimosi viešomis erdvėmis laisvę, esą bandoma „iš pilietinės visuomenės daryti medicininio eksperimento dalyvius“.

3. Žiniasklaida. Ketvirtame punkte kalbama, kad pažeidžiama žodžio laisvė, pateikiama tendencinga informacija „nacionalinio transliuotojo ir kitų žiniasklaidos priemonių eteriuose“. Reikalavimo įžangoje retorika aštresnė, konkrečios komercinės žiniasklaidos priemonės DELFI ir 15min.lt kaltinami cenzūra, vadinami „neaiškiais faktų tikrintojais“, padedančiais „pateisinti diktatūros legalizavimą Lietuvoje“.⁶²

Galima atkreipti dėmesį, kad visuose punktuose, o taip pat ir kitose reikalavimo dalyse užsimenama apie teisinės sistemos elementus – nuorodos į Konstituciją, administracines baudas, ypač dažnai žongliuojama „žmogaus teisių“ sąvoka. „Žmogaus teisės“ tekste suvokiamos kaip *daugumos* teisės. Raskevičiaus pozicija LGBT klausimais, šios bendruomenės žmonių atstovavimas laikomas priešinga veikla žmogaus teisėms, ją vykdydamas jis propaguoja „siaurus seksualinių mažumų interesus“, „galimai vykdo išskirtinai jų užsakymus“. Reikalavime tokias pareigas užimantis politikas esą turėtų atstovauti „visą visuomenę“, teigiama, kad Raskevičiaus idėjos „neatitinka Lietuvos daugumos piliečių idėjų bei vizijos apie visų Lietuvos piliečių žmogaus teisių gynimą“.

Laclau pabrėžia, kad *reikalavimas* visada turi adresatą, todėl šioje studijoje matome ir priešpriešų formavimąsi. Pačioje pradžioje – tai priešprieša tarp neišpildytų socialinių reikalavimų ir į tuos reikalavimus nereaguojančios galios⁶³. Peticijos atveju vyksta būtent tai. Vasario 19 d.

⁶² <https://infa.lt/56105/lietuvos-pilieciai-paskelbe-reikalavima-balsavima-atsaukti-seimo-nari-t-v-raskeviciau-is-zmogaus-teisiu-komiteto-pirmininko-pareigu/>

⁶³ Laclau, *op. cit.*, p. 86

akcijos iniciatoriai bando įteikti surinktus parašus Seimo pirmininkei Viktorijai Čmilytei-Nielsen. Pirmuoju bandymu nepavyksta, nes pirmininkė dirba iš namų⁶⁴, o po kelių dienų pagaliau įteikus parašus, ji paskelbia, kad Raskevičiumi frakcija pasitiki ir atstatydinti iš Žmogaus teisių reikalų komiteto pirmininko pareigų jo neketina.⁶⁵ Dar po kiek daugiau nei savaitės Čmilytė šį reikalavimą diskredituoja teisiniais argumentais.⁶⁶

3.2 Dalis vietoje visumos: pasiskelbti „dauguma“

Pirminiame populistinės mobilizacijos etape jau galima apčiuopti tam tikras kolektyvinio identiteto formavimosi užuomazgas, kurios pasirodo skaitinėmis išraiškomis ir masiškumo pabrėžimu. Fontanille kalbėdamas apie liaudį kaip kolektyvinį aktantą pastebi, kad jos jėgą sudaro skaitlingumas arba masiškumas: „Liaudis yra politinio veiksmo subjektas. Veiksmo subjektas pagal naratyvinę logiką turi turėti tam tikrus įgūdžius keisti pasaulį. Tačiau liaudis kaip kolektyvinis aktantas dažniau suprantama kaip neturinti jokių kompetencijų. Masiškumas liaudžiai yra jėga, padedančia įveikti nusistovėjusios tvarkos inerciją ir atsparumą. Tai jėga, nukreipta į platesnį veikimą, visą politinės tvarkos keitimą labiau nei į lokalias, specifines situacijas“⁶⁷. Maršo atveju masiškumas akcentuojamas jau pirminio reikalavimo stadijoje, pabrėžiant, koks žmonių kiekis pasirašė peticiją. Prie reikalavimo teksto viename iš „maršą“ remiančių internetinių puslapių infa.lt padieniui nurodyta, kiek žmonių esą pasirašė po juo. Paskutinę parašų rinkimo dieną nurodomas skaičius – 365 tūkst. Daugiausiai žiniasklaidoje figūruojantis skaičius „per 300 tūkst.“⁶⁸ – neatsitiktinis, nes pagal LR Konstituciją, jeigu to reikalauja tiek rinkimo teisę turinčių piliečių, skelbiamas referendumas. Be to, maršo organizatoriai šį skaičių ne kartą lygino su Seimo rinkimuose Raskevičiaus atstovaujamos „Laisvės partijos“ gautų balsų skaičiumi. Po neįvykusio susitikimo su Čmilyte vasario 19 d. vienas akcijos organizatorių Viktoras Jašinskas sakė: „Už Laisvės partiją iš viso balsavo 107 tūkst. žmonės, kas sudaro 9,11 procentų nuo atėjusių, arba 4,53 procentus nuo visų registruotų. Taigi, mes turime 3 kartus daugiau parašų, negu visa Laisvės partija

⁶⁴ <https://www.tv3.lt/naujiena/video/meginta-iteikti-parasus-seimo-pirmininkei-del-raskeviciaus-atstatydinimo-taciau-teko-dezes-veztis-namo-n1082677>

⁶⁵ <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1350825/seimo-pirmininkei-iteikti-parasai-del-raskeviciaus-pasalinimo-is-komiteto-vadovu>

⁶⁶ <https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/aktualijos/2021/03/03/news/v-cmilyte-nielsen-perziurejo-gautus-parasus-del-t-v-raskeviciaus-salinimo-tai-nera-peticija-18501706>

⁶⁷ Medžiaga iš Jacques Fontanille seminaro „Semiotikos politinis matmuo: tautos atvejis“, 2021 m. lapkričio 8 d.

⁶⁸ <https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/aktualijos/2021/03/08/news/neapykantos-audros-sulaukes-t-v-raskevicius-paaiskino-ko-tikisi-politika-net-uzstoj-peticija-pries-ji-pasirasas-d-kepe-18534315>

gavo pasitikėjimo iš visuomenės. Manau, kad mūsų žodis tikrai turėtų būti svarus“.⁶⁹ Vėliau paaiškėjo, kad daugelis parašų suklastoti, tačiau tokie deklaruojami skaičiai leido organizatoriams skelbti savo tikslus visos Lietuvos vardu. Skaitlingumo pabrėžimas funkcionuoja kaip dalies prisistatymo visuma legitimizacija. Tą buvo galima matyti jau pačiame reikalavimo tekste, kur Raskevičius buvo kaltinamas neatstovaujantis daugumos interesų. Tai aktualizuojama ir pačių organizatorių lūpomis. Artūras Orlauskas kalbėdamas apie surinktus parašus per spaudos konferenciją nevengia totalizuojančių frazių – jis kalba, jog „Lietuva galų gale pabudo“, „džiaugiamės, kad pavyko prižadinti Lietuvą“, „Lietuva <...> suprato, kad buvo apgauta“, „situacija, akivaizdu, kad nepriimtina visai Lietuvai, jos žmonėms“⁷⁰ Panašiai kovo 8 d. konferencijoje Orlauskas, kalbėdamas apie tai, jog žmonės tyčia klaidinami dėl Kovo 11 d. važiutynių ir „Didžiojo šeimų gynimo maršo“, teigia, jog „sistema, režimas, labai bijo žmonių valios“⁷¹, tačiau šių dviejų renginių organizatoriai vieni kitus palaiko, nes „reikia vienyti ir rodyti tautos valią“⁷². Pabrėždamas, jog tai nepolitinis renginys ir jog nuo politinių partijų organizatoriai atsiriboja, Orlauskas sako, kad maršas bus „visų žmonių valios išraiška“.

Taigi, jau kartu su pirminiu reikalavimu matome pasirodančias dvi pagrindines opozicijas: „dauguma“ prieš „mažumas“ ir „dauguma“, kurios valios turėtų būti klausoma, prieš „sistemą“ arba tiesiog valdančiąją koaliciją, kuri to nedaro. „Sistema“ ir „mažumos“ glaudžiai persipynusios, nes suvokiama, kad „sistema“ vykdo „mažumų“ politinę programą. Šios dvi pasirodžiusios opozicijos atitinka tai, ką išskyrėme kaip „anti-elitistinio“ ir „atskiriančio“ populizmo bruožus.

3.3 Antrasis reikalavimas: Stambulo konvencija

Laclau teorijoje kategorija „liaudis“ randasi susiformavus lygiaverčių reikalavimų grandinei. Maršo atveju pirminiame reikalavime jau iš anksto numatoma dalis tolimesnių lygiavertiškumo grandinės narių, jame susiplaka skirtingos temos. Pirminis *reikalavimas* teoriškai turėtų būti išreiškiamas konkrečios socialinės grupės, prie kurios vėliau su savais reikalavimais prisijungia kitos. Tai – lokalūs reikalavimai, keliami konkretaus visuomenės segmento ir adresuojami pagal galiojančią institucinę tvarką. Maršo atveju tokį segmentą sunku identifikuoti, nes iniciatyvos

⁶⁹ <https://www.tv3.lt/naujiena/video/meginta-iteikti-parasus-seimo-pirmininkei-del-raskeviciau-s-atstadydinimo-taciau-teko-dezes-veztis-namo-n1082677>

⁷⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=7T7w-MFOHLY>

⁷¹ https://www.youtube.com/watch?v=fTpfpL6mnYo&ab_channel=ArturasOrlauskasTV [nuo 5:36]

⁷² https://www.youtube.com/watch?v=fTpfpL6mnYo&ab_channel=ArturasOrlauskasTV [nuo 6:50]

autoriai prisistato abstrakčiai – „visuomenininkais“⁷³, be to, jį tariamai kelia „visa tauta“. Pirminis reikalavimas tarsi iš anksto numato tolimesnius populistinės judėjimo raidos etapus – kitus reikalavimus, kolektyvinio identiteto orientyrus, netgi pačią mobilizaciją, – kreipimosi teksto gale nurodoma, jog „neatsižvelgus į visuomenės išreikštą pagrįstą nuomonę <...> mes pasiliegame teisę organizuoti teisėtus, įstatymais ir Konstitucijoje numatyta teise rengti viešas akcijas, visuomenės lūkesčiams pasiekti“.⁷⁴

Vis dėlto, galima išskirti keletą tarp pirminio reikalavimo fazės ir finalinio maršo mitingo – iškeltų reikalavimų, vykusių akcijų ir mitingų, taip pat įvykių, susijusių su „maršu“ ideologine kryptimi.

Vasario pabaigoje, kai maršo organizatoriai įteikinėjo parašus Seimo pirmininkei, buvo paskelbta ir kita peticija, reikalaujanti neratifikuoti Stambulo konvencijos. Ją paskelbė Nacionalinė šeimų ir tėvų asociacija (NŠTA)⁷⁵. Didžioji dalis peticijos teksto nukreipta prieš „gender ideologiją“ – nuogaustaujama dėl pokyčių švietime, teisėje, tarptautinio spaudimo priimti ideologines konvencijos nuostatas. Nors šios peticijos autorius yra nevyriausybinė organizacija, daugiausiai ažiotažo sukėlė Bažnyčios atstovų parama jai. 2021 m. vasario 21 d. ją socialiniame tinkle „Facebook“ pakvietė pasirašyti kunigas Algirdas Toliatas, sukėlęs daug prieštarų reakcijų.⁷⁶ Oficialią poziciją išplatino ir Lietuvos Vyskupų Konferencija (LVK). LVK konvencijos grėsme laiko „dirbtinai konstruojamas socialines lytis“. Anot LVK, „kilniu smurto prieš moteris užkardymo tikslu visuomenei primetamos ideologinės nuostatos, nederančios su prigimtinė žmogaus teisių samprata, ir bandoma konstruoti dirbtinį požiūrį į moterį ir vyrą“ bei pristesti „visuomenei iškreiptą požiūrį į lytį“.⁷⁷ Prieš Stambulo konvenciją pasisakė ir kai kurios katalikiškos pakraipos mokyklos⁷⁸, pasitaikydavo atvejų, kai pasirašyti agituoja ir bažnyčiose⁷⁹, todėl galima teigti, kad katalikų bendruomenės vaidmuo šio reikalavimo pasirodyme yra

⁷³ <https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/aktualijos/2021/03/08/news/neapykantos-audros-sulaukes-t-v-raskevicius-paaiskino-ko-tikisi-politika-net-uzstojo-peticija-pries-ji-pasirasas-d-kepe-18534315>

⁷⁴ Žr. 62 išnašą

⁷⁵ <https://www.nsta.lt/apie-asociacija-2/new-page-3/peticija-pries-stambulo-konvencijos-ratifikavima/>

⁷⁶ <https://kauno.diena.lt/naujienos/laisvalaikis-ir-kultura/zvaigzdes-ir-pramogos/po-zinomo-kunigo-pasisakymu-lgbt-palaikanciu-zinomu-zmoniu-pyktis-kokia-tamsa-ir-geda-1013112>

⁷⁷ <https://www.laikmetis.lt/lietuvs-vyskupu-konferencijos-kreipimasis-del-stambulo-konvencijos-baznycia-uz-moteru-prigimtines-teises/>

⁷⁸ <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/pasirasyti-peticija-pries-stambulo-konvencija-ragines-garsus-kunigas-a-toliatas-ginasi-nepolitikaves-norejau-kviesti-pasigilinti-56-1460372>

⁷⁹ <https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/aktualijos/2021/03/15/news/mazeikiu-baznycioje-raginimai-pasirasyti-pries-stambulo-konvencija-18647416>

neatsitiktinis ir reikia identifikuoti ją kaip vieną iš demokratinį reikalavimą keliančių grupių. Vėliau nepritarimą dvasininkija atvirai išreiškė ne tik konvencijai, bet ir tos pačios lyties asmenų partnerystės įstatymui.⁸⁰

Vis dėlto, galima matyti, kad šioje stadijoje pačios konvencijos LŠS taip stipriai neakcentuoja, į ją požiūris veikia instrumentinis, ji minima gana retai. Orlauskas, savo vaizdo įrašė skelbęs apie maršo organizavimą, klausia: „Kodėl dabar priešiškos valstybei jėgos nori per jėga brukamą Stambulo konvenciją sutrypti Lietuvos Respublikos Konstituciją ir visuomenės bei valstybės pagrindą – šeimą?“⁸¹ Kur kas labiau akcentuojama pati „*gender ideologija*“. Jos įtaka apibūdinama itin aštriai. Antai LŠS pranešime spaudai daug dėmesio skiriama Europos parlamento deklaracijai. Jame kalbama apie „ideologinius karo metodus“, „agresyvią seksualinių mažumų propagandą“, „LGBT privilegijavimo politiką“, siekiamą įteisinti „visuotinę minčių kontrolę ir ideologinę mažumų diktatūrą“, žadama saugoti mokyklas nuo „seksualinių mažumų indoktrinavimo“, „ideologinio teroro“, neleisti „kraštutinių mažumų bendruomenėms prievarta brukti visuomenei GENDER ideologijos“⁸². Nepaisant to, kad pranešimas ilgas ir sodrus prieš seksualines mažumas nukreiptos retorikos, pati konvencija neminama. Tačiau galima atkreipti dėmesį, kad LŠS pasisakymuose bei tekstuose išryškėja „svetima“ – „sava“ opozicija. „Gender ideologijos“ grėsmės laikomos primetamomis iš šono, nes palaikomos „užsienio finansuojamų organizacijų“, užsimenama ne tik apie EP, bet ir Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) įtaką, o Stambulo konvencija laikoma kultūriškai svetima ir dėl to netinkama ratifikuoti.

Nepaisant to, kad pati Stambulo konvencija bent jau ankstyvojoje populizmo formavimosi stadijoje minima retai⁸³, ji tampa skėtiniu terminu, nusakančiu, prieš ką mobilizuojasi maršas, tematiškai apjungiančiu visas nuostatas, nukreiptas prieš LGBT bendruomenę. Žiniasklaidos antraštėse neretai apibendrinama, kad maršas organizuojamas dėl Stambulo konvencijos.⁸⁴

⁸⁰ <https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/krikscioniskos-religines-bendrijos-reiskia-nepritarima-stambulo-konvencijai-ir-partnerystei-1015361>

⁸¹ https://www.youtube.com/watch?v=ZuK3pRpwgkY&ab_channel=ArturasOrlauskasTV [nuo 2:35]

⁸² <https://seimusajudis.lt/naujienos/deklaracija-del-antivalstybiniu-ir-antidemokratiniu-veiksmu-sustabdymo/>

⁸³ Oficialiame LŠS puslapyje skelbiant apie tai, kad organizuojamas „maršas“, apie konvenciją net neužsimenama. <https://seimusajudis.lt/naujienos/didysis-seimu-marsas-2/>

⁸⁴ Pavyzdžiui, <https://www.lrytas.lt/auto/rinka/2021/03/10/news/seimai-apginti-organizuojamas-marsas-per-lietuva-nuo-klaipedos-iki-vilniaus-nusidrieks-automobiliu-kolonos-18584508>; taip pat <https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/seimos-gyneju-atsakas-i-stambulo-konvencija-visa-sali-nusidrieks-automobiliu-kolonos-1015664>

Reikalavimai atleisti Raskevičių iš Seimo Žmogaus teisių komiteto pirmininko pareigų ir neratifikuoti Stambulo konvencijos glaudžiai susiję aksiologiškai ir pagal santykio su Kitu logines konfigūracijas. Prancūzų sociosemiotikas Ericas Landowskis išskiria keturis sąveikos su Kitu režimus: asimiliavimą, priėmimą, atskyrimą ir išstūmimą. „Šeimų maršo“ atveju „tautos“ santykis su seksualinėmis mažumomis apibrėžtinai atskyrimo konfigūracija. Anot Landowskio, atskyrimo mechanizmai susiję su *nekojunkcijos* logine pozicija, esančia tarp konjunkcijos (asimiliavimo) ir disjunkcijos (išstūmimo). Atskyrimo praktikos yra dvilypės, nes jas galima nusakyti per *negalėjimą asimiliuoti*, atsisakant laikyti tokiais kaip visi, ir *atsisakymo išstumti*, kuris galėtų įgauti makabriškas ir šiuolaikinėje visuomenėje nepriimtinas formas⁸⁵. Marginalizavimą dėl seksualinio elgesio Landowskis būtent ir priskiria prie *atskyrimo* konfigūracijos⁸⁶. Maršo reikalavimai susiję su atskyrimu, mat atmetamas LGBT bendruomenės lygiateisiškumas teisinėje srityje prieštaraujant įteisinti tos pačios lyties asmenų partnerystę. Priešinamasi ne tik politiniam *status quo* panaikinimui, dėl kurio nuolat referuojama į Konstituciją, o „gender ideologija“ vadinami antikonstitucine, bet ir seksualinių mažumų kaip grupės figūravimui viešuosiuose diskursuose. Pastarasis reiškiasi itin neigiamų konotacijų turinčių leksemų („propaganda“, „indoktrinacija“, „ideologinis diktatas“, „prievarta“) naudojimu ir priskyrimu seksualinėms mažumoms, jų viešai raiškai. Seksualinių mažumų viešoji raiška, įvardijama kaip „genderizmo propaganda“ ar „gender ideologija“, pateikiama kaip grėsmė figūroms, kurioms suteikiamas teigiamas reikšminis krūvis – „šeima“, „valstybė“, „tauta“, „tradicijos“. Pavyzdžiui, teigiama, kad „gender ideologijos“ įteisinimas „neišvengiamai atvestų prie visiško moralinių normų nuosmukio ir natūralaus, sveiko šeimos, mokyklos ir visuomenės modelio sunaikinimo, keliančio grėsmę valstybės egzistavimui“⁸⁷.

Galima pastebėti, kad „šeima“ šių dviejų reikalavimų ištarse siejama ne tik su savumo, bet ir su natūralumo (heteronormatyvi šeimos samprata siejama su „prigimtimi“) bei moralumo vertybėmis. Kartu su prieštaravimu seksualinių mažumų teisėms maršo komunikacijoje vietomis pasirodo ir kitos dešiniams būdingos moralinės nuostatos – pasisakoma prieš prostitucijos, pornografijos, narkotikų legalizavimą, abortų ir seksualinių nusikaltimų pateisinimą ir „vaikystės

⁸⁵ Eric Landowski, *Prasmė anapus teksto: sociosemiotinės esė*, iš prancūzų k. vertė Paulius Jevsejevas, Vilnius: Baltų lankų leidyba, 2015, p. 29-30

⁸⁶ *Ibid.*, p. 32-33

⁸⁷ Žr. 81 išnašą

seksualizavimą⁸⁸. Be to, pasisakymuose ir tekstuose pasitaiko nuorodų į krikščionybę. Pvz., aukščiau analizuotame pranešime teigiama, kad „gender ideologija“ svetima ne tik „ilgaamžėms tradicijoms ir prigimtinėms vertybėms“, bet ir „Dekalogu bei žmogaus orumu pagrįstai krikščioniškajai moralei“.

Įvykių, nukreiptų prieš LGBT bendruomenę būta ir daugiau, nors jie tiesiogiai ir nesusiję su maršo organizavimu. 2021 m. kovo 19 d. vietoje LGBT vėliavos spalvų grafičio ant požeminės perėjos sienos Vilniuje atsirado Lietuvos valstybinės vėliavos spalvų grafitis⁸⁹. Panašus aktas vėliau pasikartojo ir kitoje perėjoje jau po finalinio maršo renginio.⁹⁰ Nesileidžiant į gilesnę visos vėliau sekusių užrašų ir ideologinių grafičio korekcijų eigos analizę, galima tik pastebėti, kad šis simbolinis aktas pasižymi tokiu pat, o gal ir dar radikalesniu, *atskyrimu*, mat tautiniai simboliai funkcionuoja kaip LGBT bendruomenės paneigimas. Seksualinėms mažumoms siekiama paneigti teisę į raišką net ir tokiose palyginti marginaliose erdvėse kaip požeminės perėjos. Viename iš maršo informacine sklaida užsiimančių puslapių toks aktas pateikiamas kaip patriotinis („iš Tautos“).⁹¹ Šis simbolinis aktas pasižymi panašia totalizacija, kaip ir skaitlingumo akcentavimas, kai dalis pateikiama kaip visuma ir priešpriešinama mažumai. Jis taip pat pasižymi ir tautinių simbolių pasisavinimu, kurį matome viso judėjimo eigoje.

3.4 Tolimesni reikalavimai: pandemijos valdymo kryptis

Aptarus reikalavimus, kuriuos galima apibendrinti kaip nukreiptus prieš seksualines mažumas, galima išskirti kitą reikalavimų kryptį, kuri susijusi su COVID-19 pandemijos valdymu. Svarbu pabrėžti, kad mitingų prieš pandemijos valdymo priemonės būta dar 2020 m. vasarą. Tačiau imant atspirties tašku „Didįjį Šeimos gynimo maršą“, ankstesni už pirminį paties maršo reikalavimą nebus laikomi relevantiškais, nes šiuo atveju svarbu ne atrasti šios krypties „siūlo galą“, o tai, kaip pagrindinės reikalavimų kryptys susijusios ir kas leido jas apjungti taip, kad iš maršo, nukreipto prieš „genderizmą“, protestų banga 2021 m. vasarą įgijo veikiau antipandeminį atspalvį. Be to, judėjimas kilo tik po to, kai 2020 m. rudenį rinkimus laimėjo ir koaliciją sudarė

⁸⁸ https://www.youtube.com/watch?v=vcgim5PVsZg&t=28s&ab_channel=ArturasOrlauskasTV [nuo 1:00]

⁸⁹ <https://www.delfi.lt/kultura/naujienos/pozemineje-perejoje-atsiradusios-lgbt-veliavos-neliko-ja-uzdaze-trispalve.d?id=86743337>

⁹⁰ <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/vilniuje-uzdazyta-vaivorykstes-veliavos-pereja-56-1512658>

⁹¹ <https://infa.lt/58112/patriotai-parode-kad-priesinsis-lietuvoje-isigalinciam-genderizmui-perdaze-pozemine-pereja-tautines-veliavos-spalvomis/>

dešniosios pakraipos partijos, savo programose turėjusios socialiai liberalesnių nuostatų bei politikų, įskaitant tą patį Raskevičių.

Tarp parašų rinkimo prieš Raskevičių ir maršo finalinio renginio buvo organizuojama keletas mitingų. Vienas tokių vyko kovo 20 d. Vilniaus Katedros aikštėje, kuriame buvo susirinkę 200-250 žmonių. Jame buvo reikalaujama atšaukti karantiną, privalomą kaukių dėvėjimą, nutraukti vakcinaciją ir atverti sienas.⁹² Medžiagos apie tai, kas konkrečiai buvo kalbama šiame mitinge, nedaug. Iš vaizdo įrašų rastas tik Dovydo Norkūno pasisakymas, kuriame jis svarstė, kodėl mažai jaunimo renkasi į tokius mitingus, bei Milanos atliekama Eurikos Masytės daina „Laisvė“ bei jos pristatymas, išsiskyręs vieno iš organizatorių šūksmu „mes – prieš farmacijos papirktą žiniasklaidą“.⁹³ Vis dėlto, galima atkreipti dėmesį į plakatus, kuriuos atsinešė protestuotojai. Tik retas jų nukreiptas prieš konkrečius ribojimus ar kt. priemones, daugiausiai – abstraktesnio pobūdžio šūksniai, vienijami *laisvės* izotopijos: „Laisvė gyventi“, „Žodžio laisvė“, „Ne fašizmui“, „Ar tai laisva šalis?“, paukščių narvų piešiniai su priedais „Jau metai kaip suvaržyti“. Pasitaikė ir agresyviai nutaikytų į valdančiosios daugumos politikus – vienas iš jų skelbė „Šimonytę į Sibirą, Raskevičių ant kuolo“⁹⁴. Nemaža dalis susirinkusių žmonių turėjo tautinės atributikos – valstybinių, Vyčio, Gediminaičių stulpų vėliavų. Kiekybiškai jų buvo kur kas daugiau nei kokių nors plakatų, o tai su atliekamomis dainomis sudarė įspūdį, kad veikiau minima valstybinė šventė nei susirinkta protestuoti. Tautinių simbolių naudojimas ir tai, kokie taikiniai pasirinkti (korumpuota žiniasklaida, cenzūra, tariamas demokratijos stygius, Raskevičius), kuria jungtis, nors ir silpnai išreikštas, tarp šio reikalavimo bei reikalavimų, nukreiptų prieš „genderizmą“. Dar kuklesnis mitingas kovo 24 d. vyko prie Seimo. Jame buvo protestuojama prieš privalomą darbuotojų testavimą bei skiepijimą nuo COVID-19.⁹⁵

3.5 Reikalavimų grandinės formavimasis ir mazginis taškas

Artėjant maršo renginiui pasirodo vis daugiau reikalavimų, kuriuos galima pavadinti atsitiktiniais. Jie yra paminimi pačių organizatorių ar maršui prijaučiančiųjų, tačiau pernelyg

⁹² <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1369280/katedros-aiksteje-surengtas-mitingas-pries-karantino-ribojimus-dalis-susirinkusiuju-nesilaike-atstumu-ir-nedevejo-kaukiu>

⁹³ <https://infa.lt/58125/vilniaus-katedros-aiksteje-ivyko-tarptautinis-protestas-mitingas-pasaulinis-susivienijimas-uz-laisve/>

⁹⁴ <https://www.delfi.lt/fotogalerijos/katedros-aiksteje-i-mitinga-pries-karantino-ribojimus-susirinko-keli-simtai-zmoniu.d?id=326541>, taip pat <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1369280/katedros-aiksteje-surengtas-mitingas-pries-karantino-ribojimus-dalis-susirinkusiuju-nesilaike-atstumu-ir-nedevejo-kaukiu>

⁹⁵ <https://www.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/prie-seimo-protestas-pries-karantina-1017879>

neakcentuojami ir finalinio renginio metu paskelbtų reikalavimų sąrašė nefigūruoja. Pavyzdžiui, balandžio 20 d. organizatorių konferencijoje Orlauskas kalba, kad Šeimų gynimo maršas tampa visos Lietuvos, Tėvynės gynimo maršu, atkreipdamas dėmesį į Simono Gentvilo siūlymus kelti taršos mokesčius už automobilius, skirti baudas už grėžinius.⁹⁶ Vėliau toje pačioje laidoje Orlauskas priduria, kad vienu iš maršo tikslų tampa ir tiesioginiai mero rinkimai.⁹⁷ Tiesioginių merų rinkimų reikalavimą būtų galima priskirti bendram siekiui politinę galią priklausančią „tautai“ ar „paprastiems žmonėms“, o štai kiti maršo palaikančiųjų išreikšti reikalavimai niekaip nesusiję su bendrais siekiais. Pavyzdžiui, prieš pat finalinį renginį Vingio parke portale DELFI Druskininkų savivaldybės meras Ričardas Malinauskas sako: „(Palaikau) dėl visko, kas vyksta Lietuvoje, kai uždaromos sanatorijos dėl vieno žmogaus ambicijų, kai atėję kažkas prastūminėja tik savo reikalus, šlykštu darosi. Mes ne teisinėje valstybėje gyvename, mes teisinio banditizmo valstybėje gyvename“⁹⁸. Artėjant „maršui“ vyksta tai, ką Franciscu Sedda ir Paolo Demuru vadina semantiniu neapibrėžtumu. Anot jų, populistinį diskursą apibūdina nuolatinis reikšminis perkonfigūravimas prasminiame ūke, apibrėžiančiame politinių veiksmų lauką. Populistiniame diskurse, anot jų, susiformuoja semantinis horizontas, apjungiamas eile paradigmątinių ryšių, kur *viskas atrodo galį sugyventi su visa kita*⁹⁹.

Sedda ir Demuru, analizuodami Brazilijoje 2013 m. vykusius protestus, pastebėjo, kad reikalavimai iš skirtingų sričių, iš pradžių buvę konkretūs, ilgainiui tampa abstraktesni. Tą galima atpažinti stebint pačių maršo dalyvių aiškinimus, dėl ko jie susirinko protestuoti. Klausinėjami DELFI žurnalistės, jie pateikia vis skirtingus gana aptakius atsakymus. Pavyzdžiui, vyras, paklaustas, kodėl nusprendė dalyvauti marše, atsakė: „Mus verčia visai kitaip gyventi negu mes gyvenam iki šiol“. Tik žurnalistei klausinėjant toliau galima rasti užuominų, apie ką kalbama: „<...> Mes, pavyzdžiui, nesikišam į jų gyvenimą, bet jie neturėtų lipt mums ant galvos. Manau, kad trukdo. Norėčiau, kad buvo tradiciškai, kaip buvo iki šiol. Čia tik pradžia. [Toliau laukti] galbūt referendumo“¹⁰⁰. Tik iš konteksto galima suprasti, kad „jie“, kurie esą „lipa ant galvos“, yra seksualinės mažumos. Panašiai kita moteris, paklausta, kodėl atvyko į protestą, teigia: „Kadangi aš

⁹⁶ https://www.youtube.com/watch?v=6pOfd2C88Js&ab_channel=infa.lt [nuo 1:40]

⁹⁷ Ten pat, [nuo 17:45]

⁹⁸ <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/didysis-seimos-gynimo-marsas-vercia-susikaupti-ir-politikus-ir-policija-kas-is-tiesu-planuojama-si-savaitgali-lietuvoje.d?id=87123641>

⁹⁹ Sedda, Demuru, *op. cit.*, p. 3-5

¹⁰⁰ <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/didziojo-seimos-gynimo-marso-dalyviai-piktinosi-valdzia-vardijo-skirtingas-priezastis-pries-ka-reikia-kovoti.d?id=87197001&jwsource=cl> [nuo 1:20].

laukiu komunizmo ilgai, nesulaukiu, antrą kartą nenoriu komunizmo. Aš esu pensininkė senai ir nenoriu antrą kartą laukti šviesaus rytojaus, nes jau buvau toj sistemoj ir matau, kad artėja naujas komunizmo laikotarpis, kitaip neofašizmas ar kaip pavadinsi, tai tokia ideologija man nepatinka“. Tik po žurnalistės klausimų paaiškėja, kad ji veikia nusiteikusi prieš pandeminius ribojimus: „Aš esu sveikuolė, aš saugausi, aš nei karto nesirgau, aš naudoju, va ir dabar pienes suvalgau visas, kodėl aš dabar sėdėti gatvėj negaliu, eiti kur noriu negaliu niekur užėiti, negaliu su draugais būti, kurie neturi to [galimybių] paso, mes auklėti kitaip esam“.¹⁰¹ Galima atkreipti dėmesį, kad semantinis neapibrėžtumas čia reiškiasi ne tik kaip abstraktumas ir konkrečių tikslų neįvardijimas, bet ir tam tikrų prieštarų sąvokų vartojimas (komunizmas ir neofašizmas). Demuru su Sedda pastebi panašų paradoksą, kurį įvardija kaip pasisavinimą ir resemantizavimą, kai populistiniai lyderiai cituoja istorines-politines figūras, kurių vertybės visiškai skiriasi nuo jų pačių, pavyzdžiui, dešinieji lyderiai savo kalbose naudojami kairiųjų filosofų mintimis¹⁰².

Panašios tendencijos ir žvelgiant į Vingio parką susirinkusių protestuotojų plakatus. Tematiškai juos galima išskirti į dvi kryptis, kurias skyrėme ir nagrinėdami reikalavimus ankstesnėse stadijose, ir kuriuos matome kalbinamų žmonių pasisakymuose: prieš pandemijos valdymo priemonės („Ne!!! GMO skiepams“, „NE fašistų pasams“) ir prieš seksualines mažumas arba „genderizmo ideologiją“ („Ne! Stambulo konvencijai“, „Lietuvi, prikąšk liežuvį, nes gėjai valdo mus“, „Apginsim šeimą – išsaugosim Lietuvą“, „Lietuvą išgelbės tiktai Dievas...“, „Kas įgaliojo lietuvių kalbos komisiją graikų kultūros paveldą ir žodį „pederastija“ vadinti menkinančiu?“ „Vilnius, a city of mercy. Live in god’s created family not gender. St. Casimir – it is better to die, but not get polluted!“ „atsargiai! Tradicinės šeimos griovėjai. Genderinės ideologijos ir po l y/i tinės pornografijos ruporai“, „Tradicinė šeima = stipri tauta. Tegul Tavo vaikai eina vien takais dorybės“). Kai kurių iš jų abstraktesni ir sunku vienareikšmiškai juos priskirti prie kažkurios iš krypčių („Praradęs tautos vertybes liksi nulis“, „Būkim raštingi, vaisingi ir laisvi“, „Šeima ≠ tvartas“, „Menas – tai melas, teisesnis už tiesą“). Akivaizdu, kad šioje populistinės raidos stadijoje vis dar dominuoja prieš seksualines mažumas nukreipta retorika, tačiau maršo metu matome, kad prieš pandemijos valdymo priemonės nukreipti reikalavimai nebėra tik paraleliai vykstančių mitingų rezultatas, bet tampa integralia maršo dalimi, nors proporciškai ir mažesne.

¹⁰¹ [4:00].

¹⁰² *Ibid.*, p. 5-6

Organizatoriai renginio pabaigoje nuo scenos ir vėliau viešojoje erdvėje paskelbė du dokumentus – kreipimąsi į prezidentą Gitaną Nausėdą ir Didžiojo šeimos gynimo maršo dalyvių reikalavimus. Struktūriškai dokumentai panašūs: kreipiamasi į konkrečią politinę instituciją ir raginama nepriimti, nesvarstyti ar atšaukti tam tikrus teisės aktus, be to, atleisti iš pareigų tam tikrus politikus. Kreipimesi į Nausėdą kalbama apie Stambulo konvencijos „grėsmes“ ir prezidentas raginamas atšaukti Seimui ratifikuoti pateiktą konvenciją bei dekretą dėl jos ratifikavimo paskelbti negaliojančiu ir pareikšti nepasitikėjimą Teisingumo ministre Evelina Dobrovolska, Sveikatos apsaugos ministru Arūnu Dulkiu bei Ekonomikos ir inovacijų ministre Aušrine Armonaite. Kreipimosi pabaigoje pažymima, kad vienintelis būdas, kuriuo Stambulo konvencijos ratifikavimo klausimas galėtų būti sprendžiamas, yra referendumas.

Savo ruožtu Didžiojo šeimos gynimo maršo dalyvių reikalavimo dokumentas turi keturis adresatus: Seimo pirmininkę Čmilytę-Nielsen, ministrę pirmininkę Ingridą Šimonytę, Seimą kaip instituciją bei atskirai Seimo narius bei politines partijas kaip grupę. Du iš keturių reikalavimų Seimo pirmininkei susiję su Stambulo konvencija bei partnerystės įstatymu, kiti du – iki šiol finalinio renginio beveik nefigūravę reikalavimai, susiję su narkotinių medžiagų dekriminalizavimu bei tautinių mažumų įstatymu, kuris esą „diskriminuoja lietuvių kalbą, supriešina tautines bendrijas ir kelia nesantaiką Lietuvoje“.

Iš Šimonytės, panašiai kaip ir kreipimesi į prezidentą, šiame dokumente reikalaujama Dobrovolskos, Dulčio ir Armonaitės pasitraukimo. Dobrovolska kaltinama nekompetencija bei nelygiu teisingumo atstovavimu visiems piliečiams, taip pat dėl minėto tautinio mažumų įstatymo. Sveikatos apsaugos ministro pasitraukimas įkūnija visą kovą prieš pandemijos valdymo priemones, tuo tarpu Armonaitė taip pat siejama su dalimi jų (t.y. Galimybių pasu). Be to, atleisti iš pareigų ją reikalaujama kaip „išskirtinai proteguojančią stambųjį kapitalą ir žlugdančią smulkųjį, vidutinį ir šeimos verslą“. Šimonytės taip pat reikalaujama „menkiausias priverstinio pobūdžio medicininės intervencijas prieš šeimas, prieš jų valią ir be laisvo apsisprendimo vykdant privalomą testavimą, atverti visas mokyklas kontaktiniam mokymui, be jokių išlygų“.

Seimo reikalaujama atšaukti ne tik Raskevičių, ką matėme pirminiame reikalavime, bet ir LRT generalinę direktorę Moniką Garbačiauskaitę-Budrienę. Anot reikalavimų teksto, „visuomeninis transliuotojas LRT virto genderizmo ir neomarksizmo propagandos, tradicinių ir prigimtinių tautos vertybių niekinimo rupu“. Paskutinio adresato – politinių partijų bei Seimo narių – reikalaujama Konstitucijoje įtvirtinti išskirtinai vyro ir moters šeimą bei „tapatybę pagal

prigimtinę lytį“, taip pat – galimybę skelbti pirmalaikius Seimo rinkimus remiantis piliečių referendumo rezultatais.¹⁰³

Taigi, apibendrinant šiuos du dokumentus, juose pateikti reikalavimai įtvirtina jau anksčiau minėtas kryptis (seksualinės mažumos, pandemija) per tam tikrų viešųjų figūrų eliminavimą (ministrai ir Garbačiauskaitė) iš politinio lauko arba įstatyminį savų tikslų užtikrinimą (įrašymą į Konstituciją), o taip pat pratęsia reikalavimų grandinę naujais reikalavimais, susijusiais su tautiškumu (lietuvių kalbos statusu) ir ekonomine padėtimi (stambus kapitalas prieš smulkius verslus), bei moraline dimensija (narkotikų dekriminalizavimas), taip pat – su tautos kaip kolektyvinio aktanto kompetencijų plėtra, t.y. referendumo būdu spręsti ne tik Stambulo konvenciją, bet ir įgalinti rengti pirmalaikius Seimo rinkimus.

Atrodo nuspėjama, tačiau „šeima“ šioje judėjimo stadijoje tampa mazginiu tašku arba vienovės momentu, apjungiančiu ir reprezentuojančiu visą reikalavimų grandinę, mat jie susiję ne tik su heteronormatyvios šeimos sampratos gynimu, bet ir su kitais reikalavimais, reikalaujama nutraukti „menkiausias priverstinio pobūdžio medicininės intervencijas prieš šeimas“, Armonaitė esą žlugdo „šeimos verslą“. Iliustratyviai „šeimos“ kaip visa konsoliduojančio signifikanto funkcionavimą atskleidžia renginio aprašymas socialiniame tinkle „Facebook“¹⁰⁴. Šeima maršo

¹⁰³ <https://seimusajudis.lt/naujienos/didysis-seimos-gynimo-marsas-2021-startavo-ir-tesis-toliau-igarsinti-reikalavimai-auksciausiai-salies-vadovybei/>

¹⁰⁴ „Ar mes leisime sugriauti Šeimą, kaip Vyro ir Moters sąjungą, iš kurios gimsta nauja Gyvybė?

Ar ir mūsų Tėvynėje bus panaikinti kiekvienam brangūs žodžiai Tėtis ir Mama, Dukra ir Sūnus?

Ar mes leisime mažai grupei žmonių diktuoti visuomenei savo nuostatas, naikinti prigimtinės vertybes ir šimtmečiais kurtas ir puoselėtas tradicijas?

Ar mes leisime save paversti paklusnia vergų mase, bijančia savo minčių, besigėdijančia savo protėvių ir pasiduodančia bukam diktatui?

Ar atsisakysime savo privatumo, apsisprendimo teisės kaip gyventi, kaip gydytis, kaip auklėti savo vaikus?

Ar nuolankiai sutiksime su vis naujais draudimais ir bauginimais, judėjimo ir žodžio laisvės praradimu, kasdienine propagandos diktatūra?

Ar ir toliau tylėsime, matydami, kaip žlugdomas smulkusis ir vidutinis verslas, artėjančios krizės akivaizdoje prekybos monopolistai gauna milijonines valdžios paramas ir stato dešimtis prekybcentrių?

Ar pasiduosime diegiamai minčių kontrolei, bausmėms už laisvą nuomonių raišką ir vienos tiesos prievartai, kas tiesiogiai gresia demokratijos ateičiai ir Lietuvos valstybės išlikimui?

Tylėjimo ir stovėjimo po medžiu laikas, laukiant, jog kažkas kitas už mus viską padarys, baigėsi. Mes galime apginti save, savo šeimas, savo vaikus ir savo Lietuvą!

Šeima per amžių amžius tvirtino savo gyvavimo ir Lietuvos pamatus, kūrė savo kultūrą. Šeima yra mūsų valstybės pamatas.

Iš Šeimos išaugo mūsų didingi valdovai, žinomi poetai, dainiai.

Tautos ir Valstybės atgimimo darbo imsis Šeima, kuri davė Lietuvai V. Kudirką ir jo himną, šiandien nurodantį mums aiškų kelią:

Iš praeities tavo sūnus te stiprybę semia!

diskursuose yra autonomiškas darinys, į kurio vidų niekas negali kištis („Ar atsisakysime savo privatumo, apsisprendimo teisės kaip gyventi, kaip gydytis, kaip auklėti savo vaikus?“), tačiau tuo pačiu yra ir jungtis tarp individo ir kolektyvo. Šeimos „sąvoka“ laikoma tęstine, ateinančia iš praeities: „Iš Šeimos išaugo mūsų didingi valdovai, žinomi poetai, dainiai. Tautos ir Valstybės atgimimo darbo imsis Šeima, kuri davė Lietuvai V. Kudirką ir jo himną, šiandien nurodantį mums aiškų kelią: Iš praeities tavo sūnus te stiprybę semia!“.

Minimalia aplinkybe, kad žmonės, tarp kurių aptiktume ir tautinėje atmintyje iškilų figūrų, gimsta, auga šeimoje, grindžiamas visas ideologinis apjungimas tarp heteronormatyvios šeimos sampratos ir tautos kaip istorinio kolektyvinio aktanto. Šeima šioje struktūroje yra sudėtinis darinys („Ar ir mūsų Tėvynėje bus panaikinti kiekvienam brangūs žodžiai Tėtis ir Mama, Dukra ir Sūnus?“), o taip pat ir natūralus, gamtiškas darinys („iš kurios gimsta nauja Gyvybė?“), todėl bet koks elementas, ardantis tokią jungtį ar keičiantis jos komponentų sudėtį ar pobūdį, laikomas grėsme ne tik šeimos sampratai, bet ir tautos, savo narius saistančios kultūriniais, kalbiniais ryšiais, išlikimui. Tokia struktūra yra visiškai nelanksti ir priešinasi bet kokioms transformacijoms, nes bet koks pokytis reikštų tapatybės praradimą, taigi, tokiu būdu sukonstruotos tautos išnykimą. Vienas maršo organizatorių, atsakingas už komunikaciją Arvydas Daunys, prieš birželio 15-17 d. protestuos spaudos konferencijoje atsakydamas į klausimus, ar bus kuriama partija, apie tokį visa ko suvedimą į „šeimą“ kalba tiesiogiai: „Mūsų tikslas yra šeima. Kaip visuomenės ląstelė ji ir kuria visą valstybę, pagal mūsų visų papročius, iš papročių teisės, kaip sakoma, iš lūpų į lūpas, iš motinos, iš senelės – vaikui. Vaikas, išaugęs pagal savo išmokus, įsisavintus, išugdytus dalykus, jis po to siūlo įstatymus, visa tai tęsiasi ir eina iš kartos į kartą. Šitą nenutrūkstamą grandinę mes faktiškai ir norėtume išsaugoti, kad visa valstybės eiga, vystymasis vyktų natūraliai, o ne dirbtiniais inkliuzais iš vyriausybės pusės, kuriuos ji nuolat bando daryti kišdamasi į šeimą, į šeimos ugdymą, į šeimos auklėjimą, į vaikų gydymą – į visas absoliučiai sritis, kurias susijusios su šeima“.¹⁰⁵

Taip pat galima pabrėžti, kad maršo metu ir birželio viduryje vykusiuose mitinguose reikalavimai iš partikuliarų tampa vis labiau visuotiniais. Iš pradžių nukreipti prieš konkrečius dalykus (Stambulo konvencija, partnerystės įstatymas, pandemijos valdymas, Raskevičius), maršo

Šeimų Sąjūdis kviečia visas Lietuvos šeimas, visus neabejingus savo valstybės ateičiai jungtis savo balsu prie „Didžiojo Šeimos Gynimo Maršo 2021“.

Jeigu valdžia negirdi 330 000 žmonių balsų – jai tikrai teks išklausti visos Lietuvos balsą. Mes pasistengsime, kad ji tai išgirstų ir pamatytų.“, <https://www.facebook.com/events/1656108474599031>

¹⁰⁵ https://www.youtube.com/watch?v=ZPvFgdHfmp4&ab_channel=infa.lt [nuo 21:45]

reikalavimuose jie įgauna konkrečių asmenų pavidalą – reikalaujama atleisti visus politikus, kurie vienu ar kitu būdu laikomi atsakingais už tų reikalavimų nevykdymą (Dulkys, Armonaitė, Dobrovolska, Garbačiauskaitė). Vėliau žengiama dar vienu žingsniu toliau – birželio 15-17 d. mitinguose paskelbtoje rezoliucijoje reikalaujama jau ir Seimo pirmininkės Čmilytės-Nielsen ir ministrės pirmininkės Šimonytės atsistatydinimo.¹⁰⁶ Taigi, tikslai, iš pradžių buvę partikuliarūs (pageidavimo fazė), reikalaujantys konkrečių sprendimų, palapsniui tampa visuotiniais (pretenzijos fazė), nukreiptais prieš valdžią apskritai.¹⁰⁷

3.6 Tautos konstravimas: legitimizacija per mitifikaciją

Kaip aprašyta metodologijos skyrelyje, pagal Fontanille kolektyvinio aktanto prezentavimasis susideda iš trijų fazių, iš kurių pirmoji yra susitelkimas į vieningą visumą, arba totalizacija. Šioje fazėje identifikuojami kolektyvinio aktanto potencialūs nariai, tarp jų steigiami ryšiai. Maršo atveju nuo pirminio reikalavimo galima identifikuoti vos porą sąlyginai konkrečių grupių – „visuomenininkus“ bei „dvasininkiją“. Maršą palaikė ir kai kurie politikai – už jo idėją pasisakė Viktoras Uspaskichas, Mindaugas Puidokas, Ričardas Malinauskas ir kiti¹⁰⁸, Petras Gražulis Seime netgi teikė rezoliuciją, palaikančią maršą ir jo tikslus,¹⁰⁹ tačiau tai veikiau politiniai oportunistai, siekę sau politinių taškų, nei realūs atlikėjai, dalyvavę judėjimo formavime. Organizatoriai ne kartą pabrėžė, kad renginys esą nepolitinis ir partijų atributika joje draudžiama.

Tačiau paskiri individualūs ar kolektyviniai atlikėjai nėra tokie svarbūs, mat nuo judėjimo pradžios matome, kad kolektyvinį aktantą siekiama sukonstruoti visiškai homogenišką, neidentifikuojant jo paskirų dalių. Diskursyvinėje plotmėje tam pasitelkiamos figūros, kurios gali apjungti labai platų ratą atlikėjų, taigi, potencialiai į judėjimą įtraukti neribotą skaičių žmonių, nes bet kokie tapatybiniai skirtumai tokio kolektyvinio darinio sudėtyje gali būti užglaištomi. Kita vertus, toks neapibržėtumas gali tapti ir kolektyvinio aktanto konstravimo silpnybe, nes jo tapatybę taps įmanoma apibržti tik per santykį su antisubjektu. Pasirodžius bet kokiems skirtumams aktanto

¹⁰⁶ <https://seimusajudis.lt/naujienos/didysis-seimos-gynimo-marsas-2021-startavo-ir-tesis-toliau-igarsinti-reikalavimai-auksiausiai-salies-vadovybei/>

¹⁰⁷ Laclau teorijoje pirminis reikalavimas vadinamas demokratiniu, tačiau vargu, ar maršo atveju galima tokiu pavadinti – buvo kalbama, kad Raskevičiaus atstatydinimo reikalauja visa tauta, cituojami pasirašiusiųjų skaičiai. Tad šiam judėjimui specifiška, kad reikalavimų grandinės formavimasis prasideda nuo visuotinio ar pseudovisuotinio reikalavimo.

¹⁰⁸ <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/didysis-seimos-gynimo-marsas-vercia-susikaupti-ir-politikus-ir-policija-kas-is-tiesu-planuojama-si-savaitgali-lietuvoje.d?id=87123641>

¹⁰⁹ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/b1d87d6ca82a11eb98ccba226c8a14d7>

sandaroje, tokio identifikavimosi gali nepakakti, kad būtų išlaikytas aktanto, kaip vientiso darinio, egzistavimas. Figūros, kurios diskursyvine lygmenyje naudojamos kolektyviniam aktantui įvardyti, pasitelkiamos įvairios: tiek neutralios kaip „žmonės“, „visuomenė“, „piliečiai“, tiek daugiau emocinio ir reikšminio krūvio savyje talpinančios „tauta“ ar „Lietuva“. Populizmo diskursuose neretai pasitaiko, kad pagrindiniais atlikėjais tampa tam tikrą visuomenės segmentą įvardijantys terminai, pvz., „darbininkai“. Tokie signifikantai judėjimo kontekste pradeda savyje talpinti daugiau reikšmių ir įvardija ne tik tą visuomenės grupę, bet tampa viso populistinio diskurso subjektu. Tačiau maršo atveju jokių visuomenės segmentų, vėliau kondensuojančių visumą, nematome – subjektas iškart įvardijamas bendresniais, visaapimančiais terminais. Galima konstatuoti, kad kolektyvinį aktantą vienijantys ryšiai yra veikiau tautinio pobūdžio, nes terminas „tauta“ maršo diskurse figūruoja kur kas dažniau. Tai daugiausiai lemia nuolatinis maršo organizatorių referavimas į Konstituciją, kurioje teigiama, kad valstybę kuria Tauta, o Tautai priklausančių suverenių galių niekas negali varžyti ar savintis.¹¹⁰ Be to, terminas „liaudis“ dėl sovietinės praeities Lietuvoje plačiai funkcionuoti negali, „valstybė“ maršo diskurse yra veikiau vertės objektas, kurio neteko „tauta“, tuo tarpu „žmonės“ ir „visuomenė“, nors pakaitomis „pavaduoja“ tautos sąvoką, yra pernelyg ideologiškai neutralios, kad turėtų pakankamai rišamosios jėgos apjungti individualius atlikėjus į kolektyvinį aktantą.

„Tautos sutelkimas“ buvo vykdomas ne vien viešojoje erdvėje, bet ir gyvai: balandžio pabaigoje ir gegužės pradžioje iki finalinio renginio organizatoriai vykdė maršo turą per Lietuvą. Daug medžiagos iš šių vizitų po Lietuvos miestelius surasti nepavyko, tačiau iš paskelbto vaizdo įrašo po apsilankymo Mažeikiuose galima susidaryti įspūdį, apie tai, kas vyko turo susitikimuose. Vaizdo įrašė matome, kaip grojant maršo himnui „Kelkis, Lietuva!“, organizatoriai atvažiuoja į prekybos centro stovėjimo aikštelę, pasisveikina su būreliu susirinkusių žmonių ir kelias minutes kalba apie LRT rodomas laidas apie homoseksualus, mažumų primetamą valią daugumai, kviečia dalyvauti marše. Po kalbos susirinkusiems dalyviams dalijami maršo laikraščiai.¹¹¹ Taip pat galima rasti turo dienoraščių, kuriuose aprašomos šių kelionių detalės, susitikimai su žmonėmis. Šio turo funkcija veikiau informacinė. Kita vertus, taip bandoma įsteigti betarpišką (abipusį) ryšį tarp

¹¹⁰ Puikus pavyzdys – Orlausko interviu „Respublikai“, kur 350 tūkst. pasirašiusių prieš Raskevičių gretinami su 1992 m. referendumu, kuriuo buvo priimta Konstitucija, žr. https://seimusajudis.lt/apie_mus_raso/didysis-seimos-gynimo-marsas-kai-kyla-tauta-priesas-krenta/

¹¹¹ https://www.youtube.com/watch?v=P4oHE7SDdmQ&t=414s&ab_channel=infa.lt

potencialių maršo dalyvių ir organizatorių: aprašoma, kaip jie gauna iš žmonių dovanas¹¹², yra priimami nakvynei maršą palaikančiųjų sodybose¹¹³.

Kad iš padalytos visumos taptų integralia visuma, liaudis (maršo atveju – „tauta“), anot Fontanille, turi pereiti į kitą savo sudėties lygį, kuriame atsiranda ją vienijančių sudėtinių ryšių, ją apjungiančių jėgų ir būsimų veiksmų legitimumas. Šis legitimumas yra paremtas mitifikacija. Kaip jau minėta, Fontanille skiria tris mitifikacijos būdus: mitą pateikiant išankstinį modelį-prototipą, mesianistinį mitą ir charizmatinį mitą. Maršo atveju susiduriame su mitifikacija pateikiant prototipą. Anot Fontanille, tai veiksmo pateikimas prieš veiksmą, siekiant įsteigti ryšį tarp to, kas žinoma, kas jau įvyko, ir to, kas bus padaryta arba turi būti padaryta vėliau: „Taip mitifikacija prisideda prie kolektyvinio aktanto prezentavimosi, tuo pačiu ateities veiksmui suteikdama legitimumo iš praeities. Šis legitimumas paverčia būsimą veiksmą į įvykį, kuris jau turi savo vietą istorijos tėkmėje. Taip suteikiama mitinė reikšmė būsimam liaudies veikimui – paskelbiama nauja politinė tvarka, pasaulis. Kolektyvinis aktantas tampa integralia visuma, suvienyta mitu ir įsivaizduojama projekcija į naują pasaulio tvarką“.

Maršo legitimizacija per mitus vyksta pasitelkiant tautinei sąmonei svarbius istorinius įvykius, konstruojant paraleles tarp jų ir dabartinių įvykių. Bandoma išryškinti panašumus ne tik tarp tautos, kaip istorinio kolektyvinio aktanto, ir maršo konstruojamos „tautos“, bet ir tarp antisubjektų, t.y. galios, prieš kurią nukreiptas judėjimas ir istorinių lietuvių tautos engėjų. Maršas šiam tikslui pasitelkia keletą pagrindinių prototipų:

Baltijos kelias. Maršas organizatorių vadinamas Baltijos kelio analogu¹¹⁴, apie „Baltijos kelio dvasią“ užsimena ir mitingo metu kalbinti susirinkę dalyviai.¹¹⁵ Paralelės su juo pirmiausia pateisinamos dėl dalyvių judėjimo būdo – automobilių kolona. Maršo dalyviai judėjo nuo Klaipėdos iki Vilniaus, į pagrindinę koloną jungiantis dalyviams iš regionų, gausiai naudojant

¹¹² „Puikiai jie supranta, kas vyksta pasaulyje, Europoje, mokyklose, darželiuose ir nacionalinio transliuotojo eteryje. Iškart supratau, kad „turgaus bobos“ palyginimas su viena politike yra pažeminimas ne jai, o turgui. Apie vizitą Rietavo galiu pasakyti tiek, kad dėl turgaus dvasios tarsi prekybininkai pasijutome ir patys - mes jiems laikraštį, jie mums lašinius, mes jiems laikraštį, jie mums čeburėkus, mes laikraštį, mums giros... Švelniai sakant, mainai pavyko..“, <https://www.minfo.lt/seimu-gynimo-marsas-2021/straipsnis/marso-turas-isibegeja-aplankyta-vakaru-lietuva-patriarchas-rietave-brolio-pauliaus-palaiminimas-kretingoje>

¹¹³ <https://kaunoforumas.com/2021/04/23/didziojo-seimos-gynimo-marso-dienorastis-liko-22-d-aplankeme-sakius-jurbarka-taurage/>

¹¹⁴ <https://www.lrytas.lt/auto/rinka/2021/03/10/news/seimai-apginti-organizuojamas-marsas-per-lietuva-nuo-klaipedos-iki-vilniaus-nusidrieks-automobiliu-kolonos-18584508>

¹¹⁵ <https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/tradicines-vertybes-uzsimoje-ginti-didziojo-seimos-marso-organizatoriai-keikia-valdanciuosius-ir-vyriausybe-n1096162>

tautinę simboliką. Nors galima rasti akivaizdžių net ir pačios formos skirtumų nuo Baltijos kelio, „maršui“ Baltijos kelio mito pasitelkimas padeda konstruoti antisubjektą per paralelę su buvusia totalitarine santvarka. Tuo pačiu šis mitas prisideda ir prie masiškumo akcentavimo: pavyzdžiui, portalui Delfi organizatoriai sako, kad automobilių skaičiumi maršas bus gausesnis nei pats Baltijos kelias.¹¹⁶

Baltijos kelio mitas reikšmingas, nes judėjimas automobilių kolonomis pasidabinus tautine simbolika atkartojamas ne tik paties maršo finalinio renginio metu, bet ir per valstybinių švenčių minėjimą, kai buvo rengiamos Vasario 16-osios bei Kovo 11-osios „važiuotynės“. Pastarosios nebuvo „neutralus“ automobilių paradas, pakeitęs įprastas eitynes valstybinių švenčių proga dėl gyvų renginių ribojimo. Dalyviai po jo buvo kviečiami prie Seimo uždegti 365 tūkst. žvakučių, taip parodydami nepritarimą Stambulo konvencijai, o skaičius simboliškai sutaptų su dėl Raskevičiaus atstatydinimo surinktų parašų skaičiumi. Žvakutės simbolizuotų „Stambulo konvencijos, o gal ir visos „genderizmo ideologijos“ palaidojimą.¹¹⁷ Verta paminėti, kad tiek Vasario 16-osios, tiek Kovo 11-osios „važiuotynės“ organizavo nevyriausybinė organizacija „Patriotiški Lietuviai“, kurios nariai iniciavo ir požeminės perėjės LGBT vėliavos uždažymą Lietuvos vėliavos spalvomis.¹¹⁸ Po Kovo 11-osios renginio jų soc. tinkle „Facebook“ paskelbtame įrašė netrūko populistinės raiškos priemonių – teigiama, kad „tautos priešai“ ir „sistema“ trukdė organizatoriams: „Sistema jau bijo, bando trukdyti, susidoroti, suklaidinti, jie bijo atgimstančios vieningos stiprios tautos“. Nors tiesiogiai apie „genderizmą“ ir nekalbama, užsimenama apie „žalingas ideologijas“, gretinamas su komunizmu: „Išsivadavom nuo komunizmo ideologijos, nuo okupantės Rusijos, atminkim, kad yra labai žalingų ideologijų ir kitų jėgų, kurios nori sunaikinti mūsų tautą“¹¹⁹.

Sajūdis. Maršas organizatorių, dalyvių ir jiems prijaučiančių ne kartą lyginamas su Lietuvos Persitvarkymo Sajūdžiu. Tai ypač pasireiškė kalbose paties maršo metu Vingio parke. Pavyzdžiui, nuo scenos Lietuvos tėvų forumo pirmininkas Darius Trečiakauskas teigia, jog jo karta prieš 30 metų taip pat buvo Vingio parke, pirmuosiuose Sajūdžio mitinguose, o dabar „Lietuva vėl susirinko

¹¹⁶ <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/didysis-seimos-gynimo-marsas-vercia-susikaupti-ir-politikus-ir-policija-kas-is-tiesu-planuojama-si-savaitgali-lietuvoje.d?id=87123641>

¹¹⁷ <https://ve.lt/naujienos/lietuva/lietuva/kovo-11-d-sutikim-drauge-su-patriotu-auto-marsu-1861761>

¹¹⁸ „Patriotiški Lietuviai“ pasidalino vaizdo įrašu, kuriame pirmu asmeniu rodoma, kaip keli vaikinai vyksta pirkti dažų ir dažo požeminės perėjės sieną; <https://www.facebook.com/PatriotiskiLietuviai/videos/342998823795732/>

¹¹⁹ <https://www.facebook.com/PatriotiskiLietuviai/videos/738483100361981/>

atgimti iš naujo“¹²⁰. Panašiai Justinas Aleksandravičius kalba apie 1988 m. rugpjūčio 23 d. Molotovo-Ribentropo pakto metinių minėjimą ir tuomet vykusius mitingus gretina su maršu, teigia, kad „sovietinės praeities šmėklos atgimsta naujais vardais“. Jis kalba ir apie tai, kad prieš 100 metų bolševikai taip pat „pradėjo nuo šeimos – buržuazinės šeimos sugriovimas buvo vienas iš pirmųjų šūkių“, taip siekdamas per paralelę dabartiniams valdantiejiems („konservatorių ir liberalų tandemas“) bei „progreso nešėjams“ priskirti istoriškai neigiamą krūvį turintį terminą, o Europa, anot jo, verčiama „naujuoju gulagu“.¹²¹ Kitoje kalbos vietoje Aleksandravičius, pasiėmęs trispalvę, kalba, kad ji turi gerą energiją, mat jam ją perdavė Baltijos kely stovėjusi mokytoja ir įpareigojo atsinešti į maršą: „<...> Prieš trisdešimt metų mes, atrodo, padarėme neįmanomą dalyką, bet mes matome, kad mes padarysime tai ir vėl“.¹²² Panašus gretinimas matyti ir kitų dalyvių kalbose. Kunigas Robertas Grigas kalba apie šimtatūkstantinius Sąjūdžio mitingus, kuriuose „mes, susitelkusi tauta, siekėme nepriklausomybės“, „tada gynėme nuo svetimų okupantų, dabar, deja, tenka ginti nuo formaliai savo, formaliai demokratiškai rinktos valdžios neleistinų eksperimentų“, vėliau užsimena apie kelionę iš Kauno į Vilnių automobilių vilkstinėje, kuri „sugrąžino į Sąjūdžio laikų visuotinio tautos pakilimo įspūdį“.¹²³ Matyti, kad tokių prototipų įtvirtinimas remiasi ir topologija, kai kalbantieji pabrėžia, kad prieš 30 metų rinktasi toje pačioje vietoje – Vingio parke. Palyginimai su Sąjūdžiu buvo teikiami ne tik pačių organizatorių bei maršo dalyvių, bet ir iš tiesiogiai judėjime nedalyvavusių žmonių. Po renginio filosofas Arvydas Juozaitis maršą pavadino „tikru Sąjūdžio aidu, Sąjūdžio atgimimo viltimi“.¹²⁴

Archetipinės praeities figūros. Baltijos kelio ir Sąjūdžio mitai, glaudžiai susipynę ir tarpusavyje, veikia kolektyvo lygmenyje – naudojamosi prototipais aiškinant, kaip tauta istoriškai priešinosi priespaudai. Tačiau pateikiama ir tam tikrų individo lygmenyje veikiančių prototipų. Maršo reklaminiame vaizdo įrašė, paskelbtame 2021 m. gegužės pradžioje, matomos senovės žemdirbio ir tarpukario intelektualo figūros, kurių įprastą veiklą sutrikdo karo rago gausmas. Paraleliai rodoma, kaip jie rengiasi ir galų gale išvyksta į kovą – senovės lietuvis ant arklio, šalia jo prisijungia modernią Lietuvą reprezentuojantis džipas su istorine ir valstybine vėliavomis bei

¹²⁰ https://www.youtube.com/watch?v=3G1X98HpeME&ab_channel=TV3Televizija [nuo 39:00]

¹²¹ https://www.youtube.com/watch?v=GlmwW5V_sVU&ab_channel=infa.lt [nuo 0:40]

¹²² Ten pat, [nuo 11:55]

¹²³ Ten pat, [nuo 14:30]

¹²⁴ <https://komentaras.lt/a-juozaicio-zodis-seimu-marso-organizatoriams-r-grineviciui-ir-a-orlauskui/>

tarpukario savanoris, nešinas trispalve.¹²⁵ Žemdirbio-kario ir intelektualo-savanorio figūromis pateikiamas tam tikras elgesio modelis, kuriuo teigiama, kad ginti šeimą ir šalį yra kiekvieno pareiga, nepaisant istorinio laikotarpio ar profesinės veiklos, tad tą kviečiama daryti ir modernios Lietuvos atstovus. Individo lygmenyje tam tikrus prototipus galima aptikti ir juvelyre, menininke pristatomos Jurgos Lago kalboje, parodytoje maršo renginio metu Vingio parke. Ji kalba apie savo močiutę, išauginusią septynis vaikus prastomis buitinėmis sąlygomis, tačiau nepaisant sunkumų, niekada nesiskundusios, netingėjusios. Lago kalboje priešinama senoji karta, „užauginusi Lietuvą, atvedusi čia per tamsiausius laikus“, pasižyminčia tvirtu charakteriu bei tikrumu, su šiuolaikine, kuri esą vaikosi netikros, reklamose matomos laimės, atsisakydama „svarbiausių dalykų – istorijos, šeimos, kalbos ir Lietuvos“.¹²⁶ Per savo senelių pavyzdį Lago pateikia individualaus elgesio prototipą kasdienybės plotmėje, santykiyje su šeima. Maršo klipe matome paprastus žmones, prireikus tampančius herojais, o Lago kalboje istoriniai įvykiai lieka tarsi fone (nors ir sakoma, kad jie juos iškentė), kur kas labiau akcentuojant sunkumus, kuriuos galima vadinti buitinais, rūpinimaisi artimaisiais ir pan. Paskiri individo plotmėje veikiančios prototipai yra pakankamai fragmentiški, tačiau kartu kuria bendrą „tradicinės šeimos“ modelį, turintį ir savo specifinę sudėtį, ir iš anksto numatytus idealius vaidmenis ne tik pačioje šeimoje, bet ir santykiyje su tauta (pvz., tėvas yra ne tik žemdirbys, aprūpinantis šeimą, bet, prireikus, ir karys, ginantis kraštą).

Taigi, galima konstatuoti, kad tai, ką Fontanille vadina rišamąja jėga kolektyvinio aktanto telkimosi stadijoje, maršo diskurse yra *tautiškumas*. Kolektyvinis aktantas maršo diskurse konstruojamas diachroniškai: maršo „tauta“ siekiama pateikti kaip istorinio tautos subjekto natūralus tęstinumas, kuriamas „tradicijų“, „papročių“, perduodamų iš kartos į kartą, atėjusių „iš protėvių“. Svarbiausias tautos sudėtinis vienetas („lāstelė“, „valstybės pamatas“) – šeima, kuri turi tiek savo diachroniją (protėviai – seneliai – tėvai – vaikai), tiek ir idealią, „prigimtinę“ struktūrą (tėtis, mama, sūnus ir dukra). Kolektyvinis aktantas homogeniškas ir šia prasme: jį sudaro potencialiai vienodos struktūros vienetai, apibrėžti heteronormatyvumu ir „natūralumu“ (gyvybės sukūrimu). Kolektyvinis aktantas taip pat konstruojamas per santykį su antisubjektu. Lygiai kaip Sajūdžio, tarpukario ar archajiniais laikais, maršo „tauta“ turi, tiksliau, kuria, savo priešą. Kova su juo legitimizuojama istorinei atminčiai svarbius įvykius pateikiant kaip pergalingą prototipą. Nors atrandama nuorodų į senesnius laikus, gajausi prototipai susiję su 1988-1991 m. įvykiais, kai

¹²⁵ https://www.youtube.com/watch?v=TsoGIEJDA24&ab_channel=infa.lt

¹²⁶ https://www.youtube.com/watch?v=GlmwW5V_sVU&ab_channel=infa.lt [nuo 56:00]

Lietuva vadavosi iš Sovietų sąjungos. Laikinėmis nuorodomis („tada, prieš 30 metų“) į tą laikotarpį tuo pačiu kuriamas ir palyginimas tarp tuometinės būklės ir dabartinės Lietuvos, savotiškas nepriklausomybės laikotarpio vektorius įvertinimas („tada kovojam, reikia ir vėl“). Tuo pačiu būtent šių prototipų dominavimas leidžia antisubjektą konstruoti per paraleles su Sovietų sąjunga, komunizmu, bolševizmu ir t.t.

3.7 Vienovės išlaikymas: *nepasitenkinimas kaip pasija-mitas*

Su gegužės 15 d. mitingu Vingio parke maršas pereina į realizacijos arba mobilizacijos fazę. Nuo pavasario iki rugsėjo pabaigos „tauta“ prezentuojasi tiesiogine to žodžio prasme, fiziškai dalyvaudama eilėje mitingų. Tačiau šios prezentacijos fazės metu matome, kad kolektyvinį aktantą vienijantys ryšiai keičia pobūdį. Vienovės arba mazginio taško konfigūracija, kurioje viskas vienu ar kitu būdu suvedama į „šeimą“, išsilaiko iki liepos pradžios: birželio pradžioje savivaldybėse vykdomi negausūs protestai prieš vaikų testavimą dėl COVID-19¹²⁷, o birželio pabaigoje-liepos pradžioje maršo organizatoriai paskelbia įsteigę asociaciją „Lietuvos šeimų sąjūdis“¹²⁸ ir skelbia apie rugsėjo 10 d. mitingo organizavimą¹²⁹. 2021 m. birželio mėnesį reikalavimai tampa abstraktesni, nukreipiami prieš valdžią apskritai – trijų dienų mitinge protestuotojai pasirodo apsilikę marškinėliais su užrašu „Diktatūra Lietuvoje įteisinta“¹³⁰. Taip pat plečiasi temų sąrašas. Po šio mitingo priimtoje rezoliucijoje jau kalbama ir apie vyriausybės užsienio politikos nesėkmes ir ekonominę nelygybę, kuri paaštrės dėl esą priimtų nutarimų drastiškai didinti energijos kainas¹³¹. Tačiau šios temos veikia kaip bendras vyriausybės nekompetencijos akcentavimas nei paskiri reikalavimai, nes neartikuliuojama, ką vyriausybė turėtų dėl to daryti, tačiau išreiškiamas lūkestis, kad atsistatydins premjerė Šimonytė. Vis dėlto, pats vienovės momentas

¹²⁷ <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/seimu-sajudis-rengia-nauja-akcija.d?id=87271119>,
<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/kaune-dar-vienas-protestas-kol-vaikai-prasosi-i-mokykla-tevai-nenori-kad-sie-butu-testuojami.d?id=87349613>

¹²⁸ <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/seimos-gynimo-marso-organizatoriai-nezada-nurimti-skelbia-ikure-asociacija-zada-dar-viena-suvaziavima.d?id=87568609>

¹²⁹ https://seimusajudis.lt/apie_mus_raso/lietuvos-seimu-sajudis-rengia-eitynes-ir-mitinga-prie-seimo/

¹³⁰ <https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/prie-seimo-osia-seimu-mitingas-parlamentarus-vadina-bailiais-ragina-ateiti-n1100786>

¹³¹ „Priimti nutarimai drastiškai didinti energijos kainas, kurie pakels maisto ir būtiniausių prekių kainas, kas pažeis visų be išimties piliečių interesus, sukels socialinę įtampą ir pablogins gyvenimo sąlygas visiems, ypač nepasiturintiems Lietuvos žmonėms. Tą daro valstybinės įmonės, gaunančios didelius pelnus, kurių vadovų atlyginimai prilygsta šalies Prezidento atlyginimui bei valstybinės kainų kontrolės institucijos, tačiau Premjerė Ingrida Šimonytė pareiškė, kad į tai paprasčiausiai nesikiš“, žr. <https://seimusajudis.lt/naujienos/birzelio-15-16-17-dienomis-vykusiu-protesto-akciju-rezoliucija/>

nesikeičia – protestuose ir toliau svarbiausiu akcentu išlieka Stambulo konvencija, „gender“ ideologija,¹³² o skelbiant apie rugsėjo 10 d. mitingo organizavimą kalbama apie „Šeimos suverenitetą“.

Sekant Fontanille pateikta kolektyvinio aktanto metamorfozių schema, galime sakyti, kad birželio mėnesį ir liepos pradžioje matome kolektyvinio aktanto vienovės *išlaikymą*. Po gegužės 15 d. renginio Seimui nepavyko priimti partnerystės įstatymo ir maršas tokį rezultatą prisiėmė kaip savo nuopelną.¹³³ Vienas iš dviejų reikalavimų, tiesiogiai susijusių su „šeima“, tampa nebeaktualus, tad kolektyviniam aktantui, siekiant išlaikyti vienovę, reikalinga papildoma rišamoji jėga. Tautos vienovė vis dar paremta ta pačia grėsme šeimai, tačiau reaguojama į besikeičiančias aktualijas, jos įtraukiamos į maršo diskursą kaip *nepasitenkinimo* pasijos išraiška. Fontanille tvirtina, kad pasijos gali įgauti mito statusą, be to, jos funkcionuoja kaip įvairiausių temų traukos centras (*attracteur*). Tą matome ir šiuo atveju, kai bendras *nepasitenkinimas* („augantis visuomenės nepasitenkinimas“, „nepasitenkinimas seksualinėmis mažumomis“, „nepasitenkinimas nelegaliais migrantais“) vyriausybės veikla leidžia aktualizuoti bet kokią neigiamą reikšminį krūvį turinčius elementus ir išnaudoti juos kolektyvinio aktanto vienovės išlaikymui. Pabrėžiant Dobrovolskos nekompetenciją po trijų dienų protesto paskelbtoje rezoliucijoje užsimenama ir apie korupciją kalėjimų sistemoje. Joje taip pat kalbama apie referendumo įstatymą, kurį Dobrovolska esą pavėlavo pateikti ir Vardų ir asmenvardžių rašymo įstatymą – abi šios temos susijusios su nuostata, kad tauta turėtų galimybę spręsti valstybės klausimus, ir tautiškumu. Taigi, viena vertus, į maršo diskursą pradedamos įtraukti visiškai atsitiktinės temos, kita vertus, išlaikomas vienovės pagrindo branduolys ir natūraliai pratęsimos tos, kurios buvo akcentuojamos ir iki gegužės 15 d. maršo renginio.

Liepos mėnesį maršas persiorientuoja į migrantų krizę, taip išplečiant reikalavimų grandinę dar vienu komponentu. Liepos 11 d. vykdoma akcija Lietuvos pasienyje prieš nelegalią migraciją iš Baltarusijos. Akcijos dalyviai atvyko automobilius papuošę valstybine simbolika ir plakatais,

¹³² Pavyzdžiui, pirmąją trijų dienų mitingo dieną su protestuotojais išėjusiam pakalbėti Matui Maldeikiui teko diskutuoti apie tai, kokiose šalyse neratifikuota Stambulo konvencija, žr. 78, [nuo 12:00]. Trečiąją dieną prie Prezidentūros Vitolda Račkova kaip sektiną pavyzdį pasitelkia Vengrijos parlamento sprendimą uždrausti informacijos apie seksualines mažumas skleidimą nepilnamečiams, žr.

https://www.youtube.com/watch?v=6PrCOLuqlUc&ab_channel=infa.lt [nuo 8:40]

¹³³ <https://infa.lt/60401/didziojo-seimos-gynimo-marso-2021-deka-partnerystes-istatymas-seime-nepraejo/>

skelbiančiais „STOP nelegaliai migracijai“, „Europa nėra jūsų namai“.¹³⁴ Šioje stadijoje labiau aktualizuojamas topologinis lygmuo: akcijos dalyviai kalba apie „tėvynės sienų“ gynimą, migrantai vadinami „šventą Lietuvos žemę trypančiais“ žmonėmis, „svetimšaliais“, „svetimais įsibrovėliais“, migrantų krizė vadinama invazija, neva ginami pasienio kaimelių gyventojų interesai, o valdžios institucijos vadinamos „laikinei Lietuvos teritoriją administruojančiais asmenimis“, taip pabrėžiant jų nelegitimumą, mat administracijos valdžios šaltinis nėra „Tauta“. *Nepasitenkinimas* valdžios sprendimais susipina su *tautiškumo* išsaugojimo siekiu, teritoriją suvokiant kaip tautiškumo pratęsimą.

3.8 Vienovės momento transformacija: nuo „šeimoms“ iki „prievartos“

Vis dėlto, kur kas svarbesni akcijų dalyvių konfliktai su teisėsaugos institucijomis, nulemiantys ir slinktis populistinio diskurso mazginio taško struktūroje. Vidaus reikalų ministrė Agnė Bilotaitė maršo protestus prieš palapinių miestelio statymą migrantams Rūdininkų poligone vadina antivalstybine veikla.¹³⁵ Po protestų Rūdininkuose LŠS puslapyje išplatintas pranešimas, kuriame teigiama, kad „Lietuvos teritoriją laikinai administruojantys asmenys pasiuntė riausių malšinimo specialiąsias pajėgas prieš taikius Lietuvos žmones“.¹³⁶ Maršas pradeda vis labiau akcentuoti „prievartą“, „jėgos panaudojimą“. Kitame LŠS pranešime teigiama, jog maršas „smerkia Lietuvą laikinai administruojančių asmenų bandymą naudoti jėgą prieš savo piliečius“¹³⁷. Akcijas prieš migrantų antplūdį vainikuoja maršo reikalavimas vyriausybei atstatydinti Bilotaitę kaip nekompetentingą, „padariusią didelę žalą Lietuvai ir sukėlusią visuomenėje destruktivią įtampą“.

Taigi, politikų, kurių pasitraukimo reikalaujama, sąrašas, pildosi kiekvieną mėnesį, o *nepasitenkinimas*, nukreiptas prieš vyriausybę, pritraukia vis naujas temas, kurių heterogeniškumas transformuoja patį vienovės momentą. Migrantų tema dominuoja apie mėnesį, o paraleliai paskelbiama apie naują Astros Astrauskaitės organizuojamą protestą prieš privalomą vakcinaciją ir testavimą. Teigiama, kad vyriausybė ir Vilniaus meras Remigijus Šimašius turėtų atsistatydinti

¹³⁴ <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/marsistai-surenge-dar-viena-protesta-nepaliksime-musu-sienu-atviru-56-1533448#>

¹³⁵ <https://www.tv3.lt/naujiena/video/migrantu-antpludzio-fone-seimu-marso-atstovu-sou-dieveniskese-nurodinejo-vietiniams-vijo-zurnalistus-n1106603>

¹³⁶ <https://seimusajudis.lt/naujienos/lietuvas-seimu-sajudis-del-ivykiu-rudninkuose/>

¹³⁷ <https://seimusajudis.lt/naujienos/lietuvas-seimu-sajudzio-pareiskimas-2/>

dėl „prievartos ir represijų“.¹³⁸ Matyti, kad per liepos mėnesį vienovės momentas mutuoja: maršo iki tol akcentuota „šeima“ tarsi lieka antrame plane, o „prievarta“, prieš kurią kovojava, tampa nauju mazginiu tašku reikalavimų grandinėje. Migrančių krizė leidžia susiformuoti naujam mazginiam taškui, kuris žymi esminį judėjimo krypties pasikeitimą, mat pradeda dominuoti prieš pandemijos valdymo priemonės nukreipta retorika.

Rugpjūčio mėnesį maršas pradeda protestuoti prieš „prievartinę vakcinaciją“ ir „tiesioginę piliečių segregaciją“ – skelbiama, kad „Lietuvos valdžia ėmėsi tiesioginės diktatūros“.¹³⁹ Rugpjūčio 5 d. išplatintame pranešime įvairios visuomenės grupės kviečiamos vienyti, kad būtų apginta Konstitucija, Seimo nariai raginami „prisijungti prie Tautos“, valdžiai žadama priminti, kad „tikroji Lietuva dar gyva ir pasiduoti nežada“.

„Prievartos“ raiška įgauna makabriškų formų rugpjūčio 10 d. proteste prie Seimo, kuriame protestuojama prieš privalomąjį vakcinavimą ir Galimybės pasą ir kuris vakare perauga į riaušes. Renginio metu šalia scenos buvo pastatytos stilizuotos kartuvės su užrašu „Vieta Lietuvos išdavikams“ bei butaforinė spygliuota viela, apkabinėta Dovydo žvaigždėmis. Vienas iš už šios vielos stovinčių protestuotojų laiko plakatą su užrašu „Neskiepytų getui – NE!“ . Taip Lietuvos valdžia prilyginama nacistiniam režimui.¹⁴⁰ Apartheidu susidariusią situaciją valstybėje vadino ir filosofė Nida Vasiliauskaitė.¹⁴¹ Proteste nebuvo vengiama lyginti vykdomos politikos ir su genocidu („Genocidui – ne“, „COVID tai yra genocidas. Virusas nėra. Cow-ID“), o prievarta figūruoja daugelyje susirinkusių žmonių plakatų („Už laisvą pasirinkimą. Stabdyti prievartą!!!“, „Stop prievartai prieš žmones!“, „Smerkiam Šimonytės spaudimą Lietuvai!“). Didelė dalis šūkių buvo nukreipta prieš tiek prieš parlamentą bendrai („Seimą – lauk“, „Kol Seime bus virusas, tol pandemija nesibaigs“), tiek prieš konkrečius Seimo narius bei ministrus („Fašistai valdžioje turi būti įkalinti“, „Landsbergių klanas virto į Landsbergių režimą!“). Įprastais jau tapę protestuotojų taikiniai – Armonaitė, Čmilytė, Šimonytė. Priimtoje mitingo rezoliucijoje, adresuotoje prezidentui Nausėdai, išreiškiamas nepritartimas „totalitarizmo ir diktatūros metodams“. Rugpjūčio 10 d. mitinge tokie signifikantai, kuriais /prievartos/ semą siekiama priskirti valdantiesiems, absoliučiai

¹³⁸ <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/seimu-marso-aktyvistai-organizuoja-dar-viena-protesta.d?id=87745897>

¹³⁹ <https://seimusajudis.lt/naujienos/lietuvos-seimu-sajudis-trauktis-nebera-kur/>

¹⁴⁰ <https://alkas.lt/2021/08/10/rugpjucio-10-osios-mitingas-prie-seimo-pries-prievartini-skiepijima-tiesiogiai/>

¹⁴¹ <https://www.delfi.lt/veidai/zmones/mitingas-prie-seimo-papiktino-garsius-zmones-cia-susirinko-tamsa-blogis-ir-dugnas.d?id=87913193>

dominuoja, nustelbdami bet kokias kitas temas, ligi šiol figūravusias maršo diskurse¹⁴². Šio mitingo reikalavimai, viena vertus, artikuliuoti pakankamai konkrečiai, išlaikomas teminis vientisumas – jie visi susiję su pandemijos valdymu, kita vertus, jie ir visuotiniai – reikalaujama atsistatydinti vyriausybės, paskelbti priešlaikinius Seimo rinkimus.

3.9 *Pyktis kaip vienovę ardanti pasija*

Vis dėlto, rugpjūčio 10 d. mitingas didelio ažiotažo susilaukė daugiausiai dėl to, kad vakare virto riaušėmis. *Nepasitenkinimas*, prieš tai pritraukęs įvairias temas į judėjimo diskursą, transformuojasi į atvirą *pyktį*. Tačiau pyktis netampa pasija-mitu, kuriuo remiasi kolektyvinio aktanto vienovė. Atvirksčiai, jis turi ardantį poveikį ir destabilizuoja kolektyvinį aktantą. Pirmiausia todėl, kad net ir protesto tikslus palaikiusieji bando viešai atsiriboti nuo riaušių, daryti perskyrą tarp „taikaus protesto“ dienos metu ir to, kas vyko „vakarinėje dalyje“. Kolektyvinio aktanto verčių sistema yra nulemta teisės: viso judėjimo metu matome nuolatinius referavimus į Konstituciją. Konstituciją galima galikyt Tautos kaip subjekto episteminiu Lėmėju. Nepaisant to, kad migrantų krizės kontekste kilo konfliktų su teisėsauga, tokioje verčių sistemoje smurtiniai veiksmai neįgauna legitimumo. Rugpjūčio 18 d. Grinevičius su Orlausku, pabrėžę, kad LŠS neorganizavo rugpjūčio 10 d. mitingo prie Seimo, kalba apie tai, kam galėtų būti naudingos tokios riaušės, kad jose galėjo dalyvauti ne tie žmonės, kurie dalyvavo mitinge ar eiliniai piliečiai, o samdyti asmenys ir jog riaušės naudojamos diskredituoti Lietuvos Šeimų Sąjūdį. Kalbėdami apie būsimą rugsėjo 10 d. mitingą jie diskutuoja apie išduotus leidimus, bendradarbiavimą su policija ir pan.¹⁴³

Pats rugsėjo 10 d. mitingas turinio atžvilgiu nepateikė nieko naujo, tačiau jame galima pastebėti tam tikras reikalavimų grandinės rekonfiguracijas lyginant su rugpjūčio 10 d. protestu. Po protesto paskelbtoje rezoliucijoje į pirmąsias vietas iškelti reikalavimai, susiję su pandemijos valdymu: atšaukti Galimybių pasą, sustabdyti medicininės intervencijas, priverstinę vakcinaciją ir testavimą. Tačiau toliau grįžtama ir prie Partnerystės įstatymo, ir Stambulo konvencijos, apie kuriuos rugpjūčio 10 d. beveik nebuvo kalbama. Taip pat reikalaujama tų pačių politikų

¹⁴² „Į protesto akciją prie Seimo iš Klaipėdos rajono atvykusi Janina sakė, kad yra nepatenkinta valdžios veiksmais ne tik dėl planuojamų suvaržymų nesiskiepijusiems nuo koronaviruso, bet ir dėl Vyriausybės veiksmų, stabdant neteisėtus migrantus.“, Žr., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1465895/itampos-prie-seimo-atomazga-i-pareigunus-paleistas-sprogmuo-sie-persigrupavo-sturmuota-aikstele-protestuotojai-isvaikyti-dalis-ju-sulaikyti>

¹⁴³ https://www.youtube.com/watch?v=kk_gPWAF4NA&t=210s&ab_channel=infa.lt [nuo 1:25]

pasitraukimo, o nevykdant išdėstytų reikalavimų – kelti pirmalaikius Seimo rinkimus.¹⁴⁴ Gegužės 15 d. daugiausiai buvo kalbama apie „genderizmo ideologiją“, rugpjūčio 10 d. – apie prievartinį skiepijimą ir segregaciją, o rugsėjo 10 d. jų statusas supanašėja, nors pandemine kryptis išlieka aktualesne. Taip pat atsiranda grįžtančiųjų ir prie migrantų temos, o kai kurie lozungai – visiškai abstraktūs. Mitingo plakatai skelbia tokius šūkius: „Mažiau Briuselio, daugiau sveiko proto!“, „Seimo narys be sąžinės, Tauta be ateities“, „STOP illegal immigration“, „Stop diktatūrai Lietuvoje“, „Sugrąžinkime LIETUVĄ tautai“, „Dž. Sorošą lauk iš Lietuvos!“¹⁴⁵

Akivaizdu, kad partikuliarių reikalavimų statusas lygiavertiškumo grandinėje yra dinamiškas. Neįgyvendinti reikalavimai bet kurioje populistinės mobilizacijos fazėje gali keisti savo vietą ir statusą grandinėje, priklausomai nuo situacijos. Maršo atveju prieš pandeminius ribojimus nukreipti reikalavimai, iš pradžių buvę antrame plane, ilgainiui tampa dominuojantys. Partnerystės įstatymas po gegužės 15 d. pasitraukia į foną, nes Seimui nepavyko jo priimti, o maršas tai pateikė kaip savo nuopelną, tačiau prieš artėjančią Seimo sesiją rugsėjo 10 d. mitinge vėl apie jį kalbama. Kilusi migrantų krizė mėnesį laiko užgožė visus kitus reikalavimus, tačiau jai nუსlūgus apie ją užsimena tik pavieniai žmonės. Bendrai į diskursą įtraukiama nemažai temų, kurios aktualios duotuoju momentu, tačiau jos netampa reikalavimais. Tačiau tokios efemeriškos temos judėjimo diskurse prisideda prie valdžios kaip kompetencijos veikti neturinčios instancijos akcentavimo ir kuria bendrą nepasitikėjimo atmosferą. Tokios temos pagal sritis leidžia identifikuoti kaltas figūras, įkūnyti nepasitenkinimą konkrečių politikų asmenį. Iš pradžių maršas reikalavo tik Raskevičiaus pasitraukimo, o su kiekvienu reikalavimu radosi vis po naują politiką, kuris turėtų trauktis: Armonaitė, Dulkys, Dobrovolska, Bilotaitė, Šimonytė, Čmilytė. Galima atpažinti „augimo“ tendenciją: pradėjus nuo vieno Seimo komiteto pirmininko, reikalaujama įvairių sričių ministrų galvų, o jų nesulaukus – žmonių, kurie atsakingi už visą institucijų darbą, pasitraukimo. Visa ši reikalavimų grandinė vainikuojama lūkesčiu, kad būtų paleistas visas parlamentas ir vyriausybė.

¹⁴⁴ https://seimusajudis.lt/apie_mus_raso/lss-rugsejo-10-d-mitingas-parode-lietuva-bunda-seimas-ir-vyriausybe-barikaduoja-nuo-tautos/

¹⁴⁵ <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/mitingo-organizatoriai-paskelbe-rezoliucija-atsaukti-galimybiu-pasa-ir-tris-ministrus.d?id=88155013>

3.10 Judėjimo stagnacija

Rugpjūčio-rugsėjo mėnesiais galima matyti ir tendenciją, kad apie maršą ir vykstančius protestus pradeda sukti vieši asmenys, kurie ligi tol judėjimo eigoje nebuvo su juo siejami. Čia galima išskirti du žmones – jau minėtą Nidą Vasiliauskaitę, kuri protestuose dalyvauja tiesiogiai, sako kalbas nuo scenos, ir teisininką, advokatą Igną Vėgėlę, kuris maršo renginiuose pats nedalyvauja, tačiau po savo kalbos metiniame advokatų renginyje tapo siejamas su protestais idėjiškai. Jis akcentuoja, kad valstybė sukūrė prievartinį skiepijimo mechanizmą ir priešina humanistinę pasaulėžiūrą su utilitaristine, kuria esą pandemijos laikotarpiu pradėjome vadovautis. Kitas svarbus aspektas Vėgėlės kalboje – tai tarptautinių institucijų viršenybė nacionalinių valstybių atžvilgiu: „<...> Pasaulio nacionalinių valstybių elgesio modelius diktuoja tarptautinių organizacijų ir verslo struktūrų konglomeratas: pasaulio sveikatos apsaugos ministerija tapusi Pasaulio sveikatos organizacija kartu su pasauline vaistų pramone“.¹⁴⁶ Nors jis tiesiogiai ir nedalyvauja mitinguose, Vėgėlės kalba apie prievartos mechanizmus greitai pasklinda socialiniuose tinkluose maršo grupėse, vėliau jo tekstai ar kreipimaisi spausdinami maršo informacinių rėmėjų puslapiuose.¹⁴⁷ Kaip matyti, ji viešojoje erdvėje pasirodo tada, kai „prievarta“ judėjimo diskurse jau yra tapusi mazginiu tašku tarp rugpjūčio 10 d. ir rugsėjo 10 d. protestų ir ne tik prisideda prie bendros diskurso krypties įtvirtinimo, bet ir suteikia jam legitimumo. Po rugpjūčio 10 d. riaušių vienovės momentas pradeda eizėti, mat, kaip pripažino ir patys LŠS nariai, jos išnaudojamos diskredituoti maršą. Iki tol bent sąlyginai taikus judėjimas įgauna smurtinį atspalvį ir praranda dalį paramos. Vėgėlė leidžia sustabdyti vienovės iširimą dar bent kuriam laikui. Vienovė čia palaikoma per charizmatinio mito atsiradimą – žavimasi „viešojo intelektualo“ figūra, užtarusia nuo valdžios prievartos kenčiančią „tautą“. Fontanille išskiria charizmatinį mitą kaip vieną kolektyvinio aktanto legitimacijos per mitifikaciją būdą. Akivaizdu, kad jis yra veikiau gretutinis lyginant su anksčiau aprašytais mitais-prototipais, be to, jis randasi palyginti vėlioje judėjimo stadijoje.

¹⁴⁶<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nuomones/visa-i-vegeles-kalba-apie-skiepijima-ivertinkite-patys-18-1553550?copied>

¹⁴⁷ Pavyzdžiui, tekstas apie vakcinas „Respublikoje“, žr.

<https://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/kitos-lietuvos-zinios/su-grifu-slaptai-tiesa-apie-vakcinas-suzinosi-me-po-55-metu/>, ar kreipimasis pasirašyti „sąžiningumo deklaraciją“ puslapyje Infa.lt, kurį valdo vienas iš maršo organizatorių Arvydas Daunys <https://infa.lt/65082/prof-ignas-vegele-siulo-visuomenes-nuomones-formuotojams-pandemijos-valdymo-klausimais-pasirasyti-saziningumo-deklaracija/>

Savo ruožtu Vasiliauskaitė ažiotažą viešojoje erdvėje sukėlė po savo pasisakymo rugsėjo 10 d. mitinge, kuriame ji reikalavo nespauti žmonių skiepytis ir testuotis, tačiau į antraštes pateko jos skambi frazė „Jei mirsime, tai kaip laisvi žmonės“¹⁴⁸. Iki tol matėme aktyvų dvasininkijos, įvairių aktyvistų grupių, prisistatančių „visuomenininkais“ vaidmenį judėjime, opozicijos politikų, tokių kaip Puidokas, Gražulis, Uspaskichas ir kt., bandymus šlietis prie maršo. Vasiliauskaitės prisijungimas ir Vėgėlės tapimas sekama figūra vėl sukelia semantinį neapibrėžtumą, apie kurį užsiminta ir anksčiau: kairioji filosofė eina išvien su homofobiškomis pažiūromis garsėjančiais politikais, prieš sisteminius politikus kovojančio maršo lūkesčius įkūnija žmogus, už kurį, kaip pastebi žurnalistė Indrė Makaraitytė, „labiau sisteminio reiktų paieškoti“¹⁴⁹, globalistinę pasaulėžiūrą kritikuoja ir apie savo šaknis „neelitinėje Lietuvoje“ kalba juvelyrė, gyvenanti Ispanijoje, valdančiųjų kritiką dėl neokomunistinės ideologijos propagavimo veja kaltinimai fašizmu.

Antroje rugsėjo pusėje jau pradėdame matyti kolektyvinio aktanto byrėjimo požymių, kuris pasireiškia organizatorių konfliktais tiek viduje, tiek su maršą idėjiškai remiančiomis organizacijomis, taip pat mažėjančiais žmonių skaičiais mitinguose. Rugsėjo 17 d. skelbiama, kad „Šeimų sąjūdis“ atsiriboja nuo „Lietuvos šeimų sąjūdžio“¹⁵⁰ – viešojoje erdvėje matome am tikrą organizatorių rato skilimą. Taip pat kyla konfliktas ir su „Nacionaliniu susivienijimu“ (NS). LŠS savo puslapyje paviešina atvirą laišką, kuriame atskleidžia, kad NS pirmininko pavaduotojas Vytautas Sinica agitavo nedalyvauti rugsėjo 10 d. proteste, išvadindamas jį antivalstybininkų ir marginalų renginiu.¹⁵¹ Spalio mėnesį netgi paskelbtas LŠS kreipimasis, kuriame teigiama, jog randasi politinių jėgų, mėginančių maršą išnaudoti politiniais interesais.¹⁵² Taigi, matoma trintis tarp judėjimų, kurie prisistato kaip atstovaujantys „tautą“. Be to, slūgsta mitingų bangos. LŠS organizuojamose ir remiamose akcijose renkasi negausūs kiekiai žmonių, tą puikiai iliustruoja ir

¹⁴⁸ „Teisė į sveikatą, saugumą, į gyvybę ir mirtį priklauso mums, piliečiams, žmonėms. Ne Vyriausybei. Mes sirgsime. Ir jeigu jūs mus gąsdinate, kad mes mirsime, tai mes mirsime kaip laisvi žmonės patys. Mums nereikia, kad jūs mus saugotumėte nuo mūsų pačių ir padėtumėte mums sirgti ir mirti.“, Žr.

<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/i-vyriausybe-kreipesi-n-vasiliauskaite-mes-sirgsime-o-jei-mirsime-tai-kaip-laisvi-zmones-56-1563030?copied>

¹⁴⁹ <https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/1479666/indre-makaraityte-labiau-sisteminio-veikejo-nei-naujoji-samokslo-teoriju-skleideju-zvaigzde-reiket-u-paieskoti>

¹⁵⁰ <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/seimu-sajudziai-skiriasi-feisbuke-skelbia-apie-atsiribojima-vienas-nuo-kito-56-1567092?copied>

¹⁵¹ <https://seimusajudis.lt/naujienos/atviras-laiskas-politinei-partijai-nacionalinis-susivienijimas/>

¹⁵² <https://seimusajudis.lt/naujienos/lss-del-bandymu-lietuvos-seimu-sajudi-panaudoti-politiniams-tikslams/>

gruodį vykusį ilgalaikę protesto akciją prie Seimo. Kaip matyti iš serijos vaizdo įrašų, pavišintų LŠS informacinio rėmėjo infa.lt „Youtube“ paskyroje, kasdien prie Seimo įrengtų palapinių susirenka vos po keliolika žmonių.¹⁵³ Taigi, LŠS rudenį nebeįvyksta mobilizuoti tokio skaičiaus žmonių kaip ankstesniuose mitinguose. Nors matomas aktyvumas viešojoje erdvėje, tačiau tokio didelio ažiotažo savo reikalavimais LŠS nebesukelia. Tai galima būtų paaiškinti tuo, kad maršas prasidėjo nuo pakankamai aukšto lygmens reikalavimų ir nuo pat pradžių erdvės kilti nebuvo labai daug. Atvirkščiai, rudenį pradėdame matyti vis lokalesnius reikalavimus, tokius kaip rajono ligoninės išsaugojimas, kurie dėl savo pobūdžio nebepritraukia tokio plataus visuomenės susidomėjimo.

Be to, iš mobilizacijos fazės maršas taip ir nepereina į politinio veiksnio (įsisteigimo) fazę. LŠS atstovai nuolat pabrėžia, kad yra nepolitinis judėjimas ir net kai Vasiliauskaitė išreiškia ketinimą kurti partiją, LŠS teigia, kad to daryti nežada.¹⁵⁴ Taigi, maršas praranda savo *crescendo* reikalavimų pavidalą, o kolektyvinio aktanto prezentavimosi schemeje iš esmės atsisako pereiti į įsisteigimo fazę, kurioje kolektyvas įgauna galią kurti naują tvarką ar transformuoti senąją. Siekiant tiesioginės „tautos“ valdžios per referendumus ar pilietines asamblėjas, iš dalies atmetamos atstovaujamosios demokratijos taisyklės, nes dėl vieno ar kitų priežasčių nenorima naudotis esamais įrankiais keisti politinę situaciją.

3.11 Antisubjekto sandara ir naratyvinė schema

Laclau populizmo teorija paremtame Jonučio modelyje svarbus ne tik „žmonių“, bet ir priešo identiteto formavimasis. Semiotiniais terminais susiduriame su antisubjektu, nors Fontanille kolektyvinio aktanto analizėje tam daug dėmesio neskiria. Antisubjektas populizmo atveju yra specifinis, nes sukuriama paties Subjekto – jį galima atpažinti diskursuose, kuriuos generuoja patys populistiniai judėjimai. Akivaizdu, kad pagrindinė visuomenės grupė, prieš kurią veikia maršas, tai seksualinės mažumos. Jas galima laikyti vienu atlikėju, kuriam priskiriamas antisubjekto vaidmuo. Kitas kolektyvinis atlikėjas, įgaunantis antisubjekto vaidmenį, yra vyriausybė ir parlamento valdančioji dauguma. Šie atlikėjai pateikiami kaip tarpusavyje glaudžiai susiję. Pirmiausia valdantieji matomi kaip atstovaujantys seksualinėms mažumoms. Pavyzdžiui, 2021 m. kovo viduryje LŠS paskelbta deklaracija dėl antivalstybinių ir antidemokratiškų veiksmų

¹⁵³ Pavyzdžiui, https://www.youtube.com/watch?v=eQu1ZH9HGfI&t=1047s&ab_channel=infa.lt

¹⁵⁴ <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/nida-vasiliauskaitė-prabilo-apie-naujos-partijos-kurima-56-1570568>

stabdymo pradeda tokiu teiginiu: „Dėl Europos Sąjungos ir naujojo Lietuvos Respublikos Seimo ideologinio karo metodais vykdomos kairiųjų liberalių bendruomenių bei LGBT organizacijų privilegijavimo politikos“¹⁵⁵. Štai gegužės 15 d. kunigas Robertas Grigas nuo scenos teigia: „Iš savo rinktos valdžios mes teisėtai laukiame ir reikalaujame, kad jinai atstovautų ne siaurų, egzotiškų grupių reikalus ir interesus, o visai tautai svarbias problemas“¹⁵⁶.

Galima pastebėti, kad tiek seksualinių mažumų, tiek „išskirtinai joms“ atstovaujančių politikų aksiologija pateikiama kaip *svetima* subjektui. Antisubjekto vertės esą primestos iš svetur bei esančios kitokio pobūdžio nei „Tautos“, kurios verčių sistema atkeliauja iš Konstitucijos. Orlauskas, skelbdamas apie maršą 2021 m. vasarį, kalba apie „priešiškas valstybei jėgas“, „ultraradikalios globalistinės jėgos ir agresyvios leftistinės organizacijos“, „prieštaraujai vertinamas bendruomenės“.¹⁵⁷ Anot Rasos Čepaitienės, valdžios galios šaltinis yra „klaninės taisyklės ir ypač pinigų srautai, atplukdomi iš Briuselio arba iš nacionalinio biudžeto“¹⁵⁸. Taigi, matyti, kad antisubjektui priskiriamos pragmatinės vertės, o jo Lėmėjas – tai *viršnacionalinės organizacijos*, kurios sudaro opoziciją subjekto Lėmėjui. Idealiuoje situacijoje, veikiant atstovaujamosios demokratijos taisyklėms, valdžios legitimumas kyla iš tautos, taigi, ir bet kurios valdžios verčių sistema turėtų sutapti su tautos. Identifikavus, kad valdžios ir tautos verčių sistemos skiriasi (anot Orlausko, „Seimo dauguma yra „pasiklydusi vertybėse“), valdžia kartu su seksualinėmis mažumomis, kurių interesams esą atstovaujama, laikoma antisubjektu. Iš tautos perspektyvos, antisubjekto vertės yra svetimos, nes jos prieštarauja Konstitucijai, aukščiausiam valstybės įstatymui, tad ir jų šaltinis yra kažkas kardinaliai kita ir savo pobūdžiu nevalstybiška. „Genderizmo ideologijos“ šaltinio neatrandant tautos viduje, ją galima identifikuoti tik kaip primestą iš šono ar nuleistą iš viršaus, o vykdyti tokią naratyvinę programą antisubjektas gali tikėdamasis atlyginimo, kuris tokiu atveju gali būti tik ekonominis.

Apskritai valdžiai maršo diskurse nepripažįstama politinė prigimtis – kalbama apie „laikiniai Lietuvos teritoriją administruojančius asmenis“, kurių sprendimai laikomi neteisėtais. Maršas viso judėjimo metu stengėsi pateikti valdančiąją daugumą kaip nedemokratišką – per istorines paraleles valdžia lyginama su komunistine ir fašistine santvarkomis. Tai lemia ne tik tai, kad antisubjektui priskiriamos tokios negatyvios vertės kaip *prievarta*, bet ir tai, jog jam demokratija yra tik fasadinė,

¹⁵⁵ <https://seimusajudis.lt/naujienos/deklaracija-del-antivalstybiniu-ir-antidemokratiniu-veiksmu-sustabdymo/>

¹⁵⁶ https://www.youtube.com/watch?v=GlmwW5V_sVU&ab_channel=infa.lt [nuo 31:15]

¹⁵⁷ https://www.youtube.com/watch?v=ZuK3pRpwgkY&t=3s&ab_channel=ArturasOrlauskasTV

¹⁵⁸ https://www.youtube.com/watch?v=BQRnS2PXtec&t=2583s&ab_channel=infa.lt [nuo 23:50]

procedūrinė. Tai geriausiai iliustruoja susidaranti priešprieša tarp prezidento Gitano Nausėdos ir premjerės Ingridos Šimonytės atstovaujamų pozicijų. Dar 2021 m. vasarį žiniasklaidoje nuskambėjo pastarosios citata, jog tie, kuriems nepatinka išrinkta valdžia, 2024 m. galės išsirinkti kitą.¹⁵⁹ Tuo tarpu Nausėda renginio Vingio parke metu parodytame vaizdo įrašė tvirtina, kad žmonių balsas turi būti girdimas dažniau nei kartą per ketverius metus¹⁶⁰. Prezidento politinė galia laikoma demokratiška ir legitimia, ne kartą akcentuojama, jog jis rinktas daugumos Lietuvos žmonių. Galima pastebėti, kad didžioji dalis maršo kreipimūsi yra adresuojama prezidentui. Tai daroma prašant jo įgyvendinti tautos valią – naudotis veto teise, pareikšti nepasitikėjimą nepageidaujamais politikais ir t.t. Antisubjektas šiuo momentu yra konjunkcijoje su modaliniu vertės objektu, *galėjimu spręsti*, tačiau tauta siekia atstatyti buvusią tvarką, kai sprendimo teisę turėjo būtent ji. Tai, viena vertus, daroma tiesiogiai – mobilizuojantis, renkantis į protestus, kita vertus – tikimasi prezidento pagalbos. Taigi, prezidento figūra naratyvinėje schemoje užima *pagalbininko* vaidmenį siekiant konjunkcijos su modaliniu vertės objektu.

Tuo tarpu *priešininko* vaidmenį įgyvendinanti figūra yra žiniasklaida. Apie ją kalbama jau pirminio reikalavimo etape, kai portalas 15min.lt kaltinamas cenzūra. Nusistatymas prieš žiniasklaidą atsispindi ir gegužės 15 d. po mitingo paskelbtuose reikalavimuose, kuriais siekiama iš pareigų atleisti LRT direktorę Moniką Garbačiauskaitę-Budrienę, o pats visuomeninis transliuotojas kaltinamas tapęs „genderizmo ir neomarksizmo propagandos“ rupu. *Priešininkas* trukdo subjektui įgyvendinti savo naratyvinę programą siekiant politinės galios, t.y. „tautos“ mobilizacijai. Be to, ji atsiduria opozicijoje su tautos *pagalbininku*, kai teigiama, jog žiniasklaidoje „juodinamas Tautos išrinktas prezidentas“. Taip pat žiniasklaida yra pagalbininkas antisubjektui „įtvirtinti LGBT diktatūrą“, „skleisti genderizmo propagandą“,¹⁶¹ taigi, žiniasklaida yra laikoma aptarnaujanti prievartinį režimą. Įprastomis demokratijos sąlygomis ji turi būti ketvirtąja valdžia, stoti į opoziciją engiančiam režimui, kritikuoti valdžios sprendimus, taigi, užimti *priešininko* vaidmenį. Žiniasklaidai priskiriama kognityvinė kompetencija. Vietoje to, kad kvestionuotų

¹⁵⁹ <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/simonyte-tie-kuriems-nepatinka-si-valdzia-gales-2024-m-issirinkti-tuos-kurie-patiks.d?id=86585297>

¹⁶⁰ <https://www.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/g-nauseda-prisipazinsiu-seimu-labui-mes-vis-dar-padareme-mazai-1025670>

¹⁶¹ Pvz., „Didžioji žiniasklaida visiškai ignoravo „protesto „Didysis Šeimos Gynimo Maršas 2021“ organizatorius ir jo tikslus, visai bandydama progai pasitaikius apjuodinti šį visos Lietuvos protesto žygį.“, žr. <https://infa.lt/60190/sistema-su-didziuoju-seimos-gynimo-marsu-2021-kovoja-visomis-jai-prieinamomis-priemonemis/>

nedemokratiškais, nelegitimiais laikomus sprendimus, ji tik juos aiškina visuomenei. Be to, siekdama trukdyti tautos mobilizacijai, ji *daro, kad nedarytų* – viešojoje erdvėje maršas pateikiamas kaip antivalstybinis, keliantis grėsmę, publikuojami tyrimai, atskleidžiantys maršo organizatorių kriminalines sąsajas.¹⁶² Diskredituojant maršo įvaizdį esą siekiama sumažinti potencialių rėmėjų skaičių, taigi ir skaitlingumu nusakomą tautos prezencijos jėgą.

¹⁶² <https://www.lrt.lt/naujienos/lrt-tyrimai/5/1410733/lrt-tyrimas-uz-seimu-marso-rengiju-ir-remeju-antinatomingu-sleifas-pronacistines-organizacijos-ir-ryšiai-su-vsd-ataskaitose-minimais-asmenimis>

Išvados

I. Nors tarp semiotikų įsigali tendencija atsisakyti populizmo apibrėžimo, pagrindinių konceptualizavimo krypčių apžvalga ir skirtingų apibrėžimų sintezė teorinėje darbo dalyje leido išskirti pagrindinius *populistiškumo* elementus. „Didysis šeimos gynimo maršas“ atitiko visus tris bruožus, kuriuos išskyrėme kaip pagrindinius: a) maršas teigė atstovaujantis paprastus žmones („tautą“); b) maršo retorika buvo nukreipta prieš politinį elitą, kaltinamą veikiant prieš tautos interesus; c) retorika pasižymėjo stipriu nusiteikimu prieš tam tikras visuomenės grupes (seksualines mažumas, migrantus). Maršo diskurse ryškios temos – tradicijos, tautiškumas, dominuoja morališkai konservatyvios nuostatos šeimos, kalbos, narkotikų legalizavimo, migracijos politikos klausimais, todėl judėjimą nesunkiai galima identifikuoti kaip tipišką dešiniojo populizmo atvejį. Vietoje politinės „liaudies“ kategorijos maršas konstruoja „tautą“. „Liaudį“ galima apibrėžti tuo, kad ji istoriškai niekada neturi politinės galios. Tačiau „tauta“ yra laikoma suvereni, iš jos politinė galia tik laikinai atimta, uzurpuota išorės jėgų. Maršas kovoja ne už socialinius pokyčius, ne už žemesniųjų visuomenės sluoksnių politinį įgalinimą, kas dažniau būdinga kairės politinės pakraipos populizmui, o už esamos padėties išlaikymą ir jos pakartotinį įtvirtinimą. Tai, kas ateina iš praeities, laikoma savaiminiu gėriu ir tokia verčių sistema nekvestionuojama.

II. Maršo reikalavimų analizė parodė, kaip populistinė logika nuo partikuliarumų pereina prie totalumo, kai iš pradžių kelti reikalavimai dėl konkrečių teisės aktų ir pandemijos valdymo priemonių ilgainiui konsoliduojami į reikalavimą atsistatydinti visai vyriausybei. Mobilizuojantis populistiniams judėjimams diskurse formuojasi „privilegiuoti“ signifikantai – ženklai, kurie kondensuoja platesnį reikšmių spektrą nei jo paties referentas. Socialinių reikalavimų analizės kontekste, „privilegiuotas“ signifikantas politinėje erdvėje gali konsoliduoti reikalavimus iš skirtingų sričių, taip suvienydamas įvairius visuomeninius interesus bendram tikslui. Nagrinėtame lietuviškame populistiniame judėjime tokio signifikanto vaidmenį atlieka „šeima“, aplink kurią pirmajame judėjimo etape kristalizuojasi tarp reikalavimų susidaranti grandinė. Tokį privilegiuotą signifikantą sąlygoja akivaizdžiai tuo metu dominuojančios Partnerystės įstatymo ir Stambulo konvencijos temos. Jų dominavimas iš dalies lemia ir tai, kad tuo metu gretutiniai maršo diskurse pandemijos valdymo klausimai taip pat pradėdami vertinti būtent per „šeimos“ prizmę.

III. Šis tyrimas leido palyginti sociologinį-politologinį tyrimo modelį su semiotiniu modeliu. Paminėta Laclau teorija paremta Jonučio modelio bendrybė su semiotiniu Fontanille siūlomos

analizės metodu yra kolektyvinio „žmonių“ identiteto kategorija, o semiotiniais terminais – kolektyvinis aktantas. Vis dėlto, juos panaudojus galima daryti išvadą, kad pagal Laclau teoriją adaptuotas modelis leidžia vertinti labiau *formalią* populizmo judėjimų *mobilizacijos logiką*, tačiau nepasiūlo konkretesnių įrankių, kaip nagrinėti populistinės raiškos *turinį*. Analizuojant socialinius reikalavimus, daugiausiai dėmesio kreipiama į santykius tarp jų ir koku būdu jų jungimosi dinamika padeda formuoti kolektyviniams dariniams bei priešpriešas tarp jų. Nors abi priegigos orientuojasi į tai, kokios visuomenės grupės sudaro kolektyvinio aktanto identitetą, – maršo diskurse tai visuomenininkai, aktyvūs piliečiai, neabejingi verslininkai, – nagrinėjant „tautos“ aktanto formavimąsi šiame darbe daugiau aiškinamosios vertės suteikė Fontanille išvystytas *legitimizacijos per mitifikavimą* konceptas. Jis leido identifikuoti, kokiais būdais maršas steigia būtent *tautinius* ryšius, kurie padeda ideologiškai neutralesnius kolektyvinius atlikėjus apjungti į nedalomą kolektyvinį aktantą.

IV. Tyrimas parodė, kad kalbėjimą „tautos“ vardu maršas siekia legitimizuoti keliais būdais. Pirmiausia akcentuodamas socialinius reikalavimus teikiančių grupių *masiškumą*. Tačiau svarbesnį vaidmenį vaidina būtent mitifikavimo procedūros. „Tautai“ mobilizuoti maršas daugiausia naudoja mitus-prototipus, pateikiančius tam tikrus elgesio modelius tiek kolektyvo, tiek individo lygmeniu. Daugiausia naudojami kolektyviniai Sąjūdžio ir Baltijos kelio prototipai – mobilizacijos ir kovos prieš bendrą priešą pavydžiai iš Lietuvos istorijos. Akcentuojant laikinius, erdvinis ir ideologinius panašumus, maršo konstruojama „tauta“ vaizduojama kaip natūralus Sąjūdžio laikais sukilusios tautos tęstinumas. Tuo būdu populistinė tapatybė įgauna laikinį matmenį, ji įrašoma į istoriją.

V. Analizė leido suprobleminti dar vieną pasirinktų analizės modelių bendrybę – „mazginį tašką“. Laclau teorijoje mazginis taškas apibrėžia diskurso vietą, kurioje partikuliarus reikalavimas pradeda reikšti kažką daugiau nei tik save patį, t.y. reprezentuoti visą reikalavimų grandinę ir suteikia pagrindą kolektyvinio identiteto atsiradimui. Tačiau Jonučio modelyje mazginio taško atsiradimas yra paskutinė stadija, tad kyla klausimas, ar remiantis tokiu modeliu tuo populistinio judėjimo analizė ir baigiasi, o jeigu ne – kaip ją analizuoti toliau. Fontanille kolektyvinio aktanto analizėje pasitelkia „vienovės momento“ konceptą. Šiame darbe detalčiau mazginio taško ir vienovės momento sąvokų skirtumai ir panašumai neaptariami, o praktinėje analizėje jos buvo vartojamos sinonimiškai. Tačiau svarbu pažymėti, kad Fontanille vartojamas „vienovės momentas“ nėra statiškas, baigtinis. Be to, prancūzų semiotikas pasiūlo ir kolektyvinio aktanto *vienovės transformacijos* schemą, kuri leidžia nagrinėti tolimesnes populistinio diskurso slinktis.

VI. Analizuojant maršą pastebėta, kad kolektyvinio aktanto vienovę palaiko *nepasitenkinimo* pasija. Ji į maršo diskursą įtraukia įvairiausias temas, dėl kurių „tauta“ reiškia pretenzijas valdžiai, tačiau jos nebūtinai artikuliuojamos kaip reikalavimai. Naujos temos leidžia kolektyviniam aktantui tvirti mobilizacine prasme pasyvesnį laikotarpį, kai dėl dalinio reikalavimų įgyvendinimo randasi rizika iširti, nes nebėra motyvacijos mobilizuotis, tačiau tuo pačiu jos kartu su artikuliuojamu reikalavimu neįsileisti migrantų palapsniui transformuoja patį vienijimosi pagrindą. Pozityvesnes reikšmes turintį mazginį tašką „šeima“ pakeičia negatyvi „prievarta“, o mobilizacija „už šeimą“ išvirsta į mobilizaciją „prieš prievartą“. Rugsjūčio mėnesio proteste „prievarta“ pasireiškia pirmiausia figūratyviai, kai prie Seimo rūmų pastatomi butaforiniai getai ir kartuvės, o vėliau – ir realiais veiksmais, kai protestas virsta riaušėmis.

Riaušės žymi lūžio tašką maršo judėjime, nes smurtiniais veiksmais realizuotas *pyktis* negali įgauti legitimumo diskurse, kuriame nuolat remiamasi *teisėtumu*. Toks smurtinis aktas turi ardomąjį poveikį susiformavusiam kolektyviniam aktantui: maršo organizatoriai yra priversti atsiriboti nuo riaušių, prasideda vieši nesutarimai tarp maršą iš tikro ar tariamai organizuojančių grupių, ryškėja skirtingos vizijos dėl partijos kūrimo, protestuose dalyvaujančių skaičiai nuosekliai krenta, o reikalavimai pasirodo vis lokalesni.

VII. Apibendrinant diskursyvine Laclau populizmo teorija paremtą analizės modelį ir Fontanille siūlomus kolektyvinio aktanto analizės instrumentus, galima daryti dvi išvadas. Sociologinis-politologinis modelis leidžia tiksliau identifikuoti populistinio judėjimo *užuomazgas*. Maršo diskurso analizė per socialinių reikalavimų prizmę padėjo atpažinti ryšius tarp formaliai dviejų skirtingų protestų krypčių (už tradicinę šeimą ir prieš pandemines priemones) su skirtingais organizatoriais bei visiškai kitokiais skirtingais tikslais, išnagrinėti jų trajektoriją, kokiais būdais jos apjungiamos ir tampa vientisu judėjimu. Tuo tarpu semiotinė prieiga suteikia įrankių detaliau išanalizuoti kolektyvinį aktantą ir jo *dinaminę raidą*: koku būdu steigiama „tauta“ maršo diskurse, kokia yra jos kompozicinė sandara, koku būdu ji tampa integralia visuma, kokiais mitais remiamas „tautos“ legitimizavimas ir „tautinių“ ryšių atsiradimas. Fontanille siūloma transformacijų schema taip pat sukuria galimybę aprašyti *populistinio diskurso kaitos trajektorijas* jau po kolektyvinio aktanto susiformavimo. Analizė parodė, kad šeimos maršo atveju kartinį vaidmenį kolektyvinio aktanto raidoje atliko pasijų matmuo.

Literatūros sąrašas

1. Addis, Maria Cristina, „Relations de pouvoir: l'impostura populista“, *Actes Sémiotiques*, 123, 2020
2. Aleknonis, Gintaras, Matkevičienė, Renata „Populism in Lithuania: Defining the Research Tradition“, *Baltic Journal of Law & Politics*, vol. 9, no. 1, 2016, p. 26-48.
3. Barr, Robert R., „Populists, Outsiders and Anti-Establishment Politics“, *Party Politics*, Vol. 15, No. 1, p. 29-48.
4. Canovan, Margaret, *Populism*, New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1981.
5. de la Torre, Carlos, „Populism in Latin America“, *The Oxford Handbook of Populism*, sud. Cristóbal Rovira Kaltwasser, Paul A. Taggart, Paulina Ochoa Espejo, Pierre Ostiguy Oxford University Press, 2017; 632 psl.
6. de Raadt, Jasper, Hollanders, David, Krouwel, André, „Varieties of Populism: An Analysis of the Programmatic Character of Six European Parties“, *Working Papers Political Science*, Vol. 4, 2004, p. 1-23.
7. Demuru, Paolo, Sedda, Franciscu, „Il corpo social-ista“, *Actes Sémiotiques*, 123, 2020
8. Fachine, Yvana, „Passions et présence dans le populisme numérique brésilien“, *Actes Sémiotiques*, 123, 2020
9. Fontanille, Jacques, „Populisme: le grand chambardement sémiotique?“, *Actes Sémiotiques*, 123, 2020
10. Fontanille, Jacques, *Ensemble – Pour une anthropologie sémiotique du Politique*, Presses universitaires de Liège, 2021.
11. Freedon, Michael, „Is Nationalism a Distinct Ideology?“, *Political Studies*, 1998, XLVI, p. 748-765.
12. Freedon, Michael, *Ideologies and Political Theory: A Conceptual Approach*, Oxford: Clarendon Press, 1996.
13. Hameleers, Michael, „A Typology of Populism: Toward a Revised Theoretical Framework on the Sender Side and Receiver Side of Communication“, *International Journal of Communication*, Vol. 12, p. 2171-2190.
14. Hofstadter, Richard, „North America“, *Populism: Its Meaning and National Characteristics*, sud. Ionescu, Ghita; Gellner, Ernest, New York: Macmillan, 1969. p. 9-27

15. Jagers, Jan, Walgrave, Stefan, „Populism as political communication style: An empirical study of political parties' discourse in Belgium“, *European Journal of Political Research*, vol. 46, 2007, p. 319-345.
16. Jonutis, Karolis, *Postdemokratija ir populistiniai diskursai Lietuvoje (2004-2016): disertacija*, Vilniaus universitetas, 2019
17. Kazin, Michael, *The Populist Persuasion: An American History*, Ithaca: Cornell University Press, 2017.
18. Laclau, Ernesto, *On Populist Reason*, Verso, 2005.
19. Landowski, Eric, „Semiotinė populizmo kritika“, *Semiotika*, vol. 15, 2020, p. 37-55.
20. Landowski, Eric, *Prasmė anapus teksto: sociosemiotinės esė*, iš prancūzų k. vertė Paulius Jevsejevas, Vilnius: Baltų lankų leidyba, 2015.
21. Moffitt, Benjamin, *The global rise of populism: performance, political style, and representation*, Stanford University Press, 2016.
22. Mudde, Cas, „The Populist Zeitgeist“, *Government and Opposition*, vol. 39, Issue 4, 2004, p. 541-563
23. Mudde, Cas, Kaltwasser, Cristobal Rovira, *Populism: A Very Short Introduction*, Oxford University Press, 2017.
24. Ostiguy, Pierre, „Populism: A Socio-Cultural Approach“, *The Oxford Handbook of Populism*, sud. Cristóbal Rovira Kaltwasser, Paul A. Taggart, Paulina Ochoa Espejo, Pierre Ostiguy Oxford University Press, 2017.
25. Pabiržis, Dovydas, „Populistinės ideologijos partijos Baltijos šalyse 2011-2012 m.“, *Politikos mokslų almanachas* 14, 2013, 115–137.
26. Panizza, Francisco, „Populism and Identification“, *The Oxford Handbook of Populism*, sud. Cristóbal Rovira Kaltwasser, Paul A. Taggart, Paulina Ochoa Espejo, Pierre Ostiguy Oxford University Press, 2017.
27. Panizza, Francisco, *Populism and the Mirror of Democracy 1*, Verso, 2005.
28. Paris Aslanidis, „Is Populism an Ideology? A Refutation and a New Perspective“, in *Political Studies*, vol. 64. 2016, p. 88-104.
29. Sedda, Franciscu, Demuru, Paolo. „Da cosa si riconosce il populismo. Ipotesi semiopolitiche“, *Actes Semiotiques*, 121, 2018, p. 1-24.

30. Serra, Marcello, González, Rayco, „Ciudadanos: el mito de la neutralidad“, *Actes Sémiotiques*, 123, 2020
31. Stanley, Ben, „Populism in Central and Eastern Europe“, *The Oxford Handbook of Populism*, sud. Cristóbal Rovira Kaltwasser, Paul A. Taggart, Paulina Ochoa Espejo, Pierre Ostiguy Oxford University Press, 2017; 632 psl.
32. Weyland, Kurt, „Clarifying a Contested Concept: Populism in the Study of Latin American Politics“, *Comparative Politics*, Vol. 34, No. 1, 2001, p. 1-22.

Šaltiniai:

1. <https://seimusajudis.lt/naujienos/didysis-seimu-marsas-2/>
2. <https://www.tv3.lt/naujiena/video/raskevicius-sulauke-visuomenes-spaudimo-peticijos-iniciatoriai-teigia-surinke-250-tukst-parasu-n1080918>
3. <https://infa.lt/56105/lietuvos-pilieciai-paskelbe-reikalavima-balsavima-atsaukti-seimoni-t-v-raskeviciu-is-zmogaus-teisiu-komiteto-pirmininko-pareigu/>
4. <https://www.tv3.lt/naujiena/video/meginta-iteikti-parasus-seimo-pirmininkei-del-raskeviciaus-atstadydinimo-taciau-teko-dezes-veztis-namo-n1082677>
5. <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1350825/seimo-pirmininkei-iteikti-parasai-del-raskeviciaus-pasalinimo-is-komiteto-vadovu>
6. <https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2021/03/03/news/v-cmilyte-nielsen-perziurejo-gautus-parasus-del-t-v-raskeviciaus-salinimo-tai-nera-peticija-18501706>
7. <https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2021/03/08/news/neapykantos-audros-sulaukes-t-v-raskevicius-paaiskino-ko-tikisi-politika-net-uzstojopeticija-pries-jipasirasas-d-kepe-18534315>
8. <https://www.tv3.lt/naujiena/video/meginta-iteikti-parasus-seimo-pirmininkei-del-raskeviciaus-atstadydinimo-taciau-teko-dezes-veztis-namo-n1082677>
9. <https://www.youtube.com/watch?v=7T7w-MF0HLY>
10. https://www.youtube.com/watch?v=fTpfL6mnYo&ab_channel=ArturasOrlauskasTV
11. <https://www.nsta.lt/apie-asociacija-2/new-page-3/peticija-pries-stambulo-konvencijos-ratifikavima/>
12. <https://kauno.diena.lt/naujienos/laisvalaikis-ir-kultura/zvaigzdes-ir-pramogos/po-zinomokunigo-pasisakymu-lgbt-palaikanciu-zinomu-zmoniu-pyktis-kokia-tamsa-ir-geda-1013112>
13. <https://www.laikmetis.lt/lietuvos-vyskupu-konferencijos-kreipimasis-del-stambulo-konvencijos-baznycia-uz-moteru-prigimties-teises/>
14. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/pasirasyti-peticija-pries-stambulo-konvencija-ragines-garsus-kunigas-a-toliatas-ginasi-nepolitikaves-norejau-kviesti-pasigilinti-56-1460372>
15. <https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2021/03/15/news/mazeikiu-baznycioje-raginimai-pasirasyti-pries-stambulo-konvencija-18647416>

16. <https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/krikscioniskos-religines-bendrijos-reiskia-nepritarima-stambulo-konvencijai-ir-partnerystei-1015361>
17. https://www.youtube.com/watch?v=ZuK3pRpwgkY&ab_channel=ArturasOrlauskasTV
18. <https://seimusajudis.lt/naujienos/deklaracija-del-antivalstybinu-ir-antidemokratiniu-veiksmu-sustabdymo/>
19. <https://www.lrytas.lt/auto/rinka/2021/03/10/news/seimai-apginti-organizuojamas-marsas-per-lietuva-nuo-klaipedos-iki-vilniaus-nusidrieks-automobiliu-kolonos-18584508>
20. <https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/seimos-gyneju-atsakas-i-stambulo-konvencija-visa-sali-nusidrieks-automobiliu-kolonos-1015664>
21. https://www.youtube.com/watch?v=vcgim5PVsZg&t=28s&ab_channel=ArturasOrlauskasTV
22. <https://www.delfi.lt/kultura/naujienos/pozemineje-perejoje-atsiradusios-lgbt-veliavos-neliko-ja-uzdaze-trispalve.d?id=86743337>
23. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/vilniuje-uzdazyta-vaivorykstes-veliavos-pereja-56-1512658>
24. <https://infa.lt/58112/patriotai-parode-kad-priesinsis-lietuvoje-isigalinciam-genderizmui-perdaze-pozemine-pereja-tautines-veliavos-spalvomis/>
25. <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1369280/katedros-aiksteje-surengtas-mitingas-pries-karantino-ribojimus-dalis-susirinkusiuju-nesilaike-atstumu-ir-nedevejo-kaukiu>
26. <https://infa.lt/58125/vilniaus-katedros-aiksteje-ivyko-tarptautinis-protestas-mitingas-pasaulinis-susivienijimas-uz-laisve/>
27. <https://www.delfi.lt/fotogalerijos/katedros-aiksteje-i-mitinga-pries-karantino-ribojimus-susirinko-keli-simtai-zmoniu.d?id=326541>
28. <https://www.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/prie-seimo-protestas-pries-karantina-1017879>
29. https://www.youtube.com/watch?v=6pOfd2C88Js&ab_channel=infa.lt
30. <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/didziojo-seimos-gynimo-marso-dalyviai-piktinosi-valdzia-vardijo-skirtingas-priezastis-pries-ka-reikia-kovoti.d?id=87197001&jwsource=cl>
31. <https://seimusajudis.lt/naujienos/didysis-seimos-gynimo-marsas-2021-startavo-ir-tesis-toliau-igarsinti-reikalavimai-aukscausiai-salies-vadovybei/>
32. <https://www.facebook.com/events/1656108474599031>
33. https://www.youtube.com/watch?v=ZPvFgdHfmP4&ab_channel=infa.lt
34. <https://seimusajudis.lt/naujienos/didysis-seimos-gynimo-marsas-2021-startavo-ir-tesis-toliau-igarsinti-reikalavimai-aukscausiai-salies-vadovybei/>
35. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/b1d87d6ca82a11eb98ccb226c8a14d7>
36. https://seimusajudis.lt/apie_mus_raso/didysis-seimos-gynimo-marsas-kai-kyla-tauta-priesas-krenta/
37. https://www.youtube.com/watch?v=P4oHE7SDdmQ&t=414s&ab_channel=infa.lt
38. <https://www.minfo.lt/seimu-gynimo-marsas-2021/straipsnis/marso-turas-isibegeja-aplankyta-vakaru-lietuva-patriarchas-rietave-brolio-pauliaus-palaiminimas-kretingoje>
39. <https://kaunoforumas.com/2021/04/23/didziojo-seimos-gynimo-marso-dienorastis-liko-22-d-aplankeme-sakius-jurbarka-taurage/>

40. <https://www.lrytas.lt/auto/rinka/2021/03/10/news/seimai-apginti-organizuojamas-marsas-per-lietuva-nuo-klaipedos-iki-vilniaus-nusidrieks-automobiliu-kolonos-18584508>
41. <https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/tradicines-vertybes-uzsimoje-ginti-didziojo-seimos-marso-organizatoriai-keikia-valdanciuosius-ir-vyriausybe-n1096162>
42. <https://ve.lt/naujienos/lietuva/lietuva/kovo-11-d-sutikim-drauge-su-patriotu-auto-marsu-1861761>
43. <https://www.facebook.com/PatriotiskiLietuviai/videos/342998823795732/>
44. <https://www.facebook.com/PatriotiskiLietuviai/videos/738483100361981/>
45. https://www.youtube.com/watch?v=3G1X98HpeME&ab_channel=TV3Televizija
46. <https://komentaras.lt/a-juozaicio-zodis-seimu-marso-organizatoriams-r-grineviciui-ir-a-orlauskui/>
47. https://www.youtube.com/watch?v=TsoGIEJDA24&ab_channel=infa.lt
48. https://www.youtube.com/watch?v=GlmwW5V_sVU&ab_channel=infa.lt
49. <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/seimu-sajudis-rengia-nauja-akcija.d?id=87271119>
50. <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/kaune-dar-vienas-protestas-kol-vaikai-prasosi-i-mokykla-tevai-nenori-kad-sie-butu-testuojami.d?id=87349613>
51. <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/seimos-gynimo-marso-organizatoriai-nezadaturimti-skelbia-ikure-asociacija-zada-dar-viena-suvaziavima.d?id=87568609>
52. https://seimusajudis.lt/apie_mus_raso/lietuvos-seimu-sajudis-rengia-eitynes-ir-mitinga-prie-seimo/
53. <https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/prie-seimo-osia-seimu-mitingas-parlamentarus-vadina-bailiais-ragina-ateiti-n1100786>
54. <https://seimusajudis.lt/naujienos/birzelio-15-16-17-dienomis-vykusiu-protesto-akciju-rezoliucija/>
55. https://www.youtube.com/watch?v=6PrCOluqUc&ab_channel=infa.lt
56. <https://infa.lt/60401/didziojo-seimos-gynimo-marso-2021-deka-partnerystes-istatymas-seime-nepraejo/>
57. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/marsistai-surenge-dar-viena-protesta-nepaliksime-musu-sieniu-atviru-56-1533448#>
58. <https://seimusajudis.lt/naujienos/lietuvos-seimu-sajudis-pradejo-protesto-akcija-apginkime-lietuvos-siena/>
59. <https://www.tv3.lt/naujiena/video/migrantu-antpludzio-fone-seimu-marso-atstovu-sou-dieveniskese-nurodinejo-vietiniams-vijo-zurnalistus-n1106603>
60. <https://seimusajudis.lt/naujienos/lietuvos-seimu-sajudis-del-ivykiu-rudninkuose/>
61. <https://seimusajudis.lt/naujienos/lietuvos-seimu-sajudzio-pareiskimas-2/>
62. <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/seimu-marso-aktyvistai-organizuoja-dar-viena-protesta.d?id=87745897>
63. <https://seimusajudis.lt/naujienos/lietuvos-seimu-sajudis-trauktis-nebera-kur/>
64. <https://alkas.lt/2021/08/10/rugpjucio-10-osios-mitingas-prie-seimo-pries-prievartini-skiepijima-tiesiogiai/>
65. <https://www.delfi.lt/veidai/zmones/mitingas-prie-seimo-papiktino-garsius-zmones-ciasusirinko-tamsa-blogis-ir-dugnas.d?id=87913193>

66. <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1465895/itampos-prie-seimo-atomazga-i-pareigunus-paleistas-sprogmuo-sie-persigrupavo-sturmuota-aikstele-protestuotojai-isvaikyti-dalis-ju-sulaikyti>
67. https://www.youtube.com/watch?v=kk_gPWAf4NA&t=210s&ab_channel=infa.lt
68. https://seimusajudis.lt/apie_mus_raso/lss-rugsejo-10-d-mitingas-parode-lietuva-bunda-seimas-ir-vyriausybe-barikaduojasi-nuo-tautos/
69. <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/mitingo-organizatoriai-paskelbe-rezoliucija-atsaukti-galimybiu-pasa-ir-tris-ministrus.d?id=88155013>
70. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nuomones/visa-i-vegeles-kalba-apie-skiepijima-ivertinkite-patys-18-1553550?copied>
71. <https://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/kitos-lietuvos-zinios/su-grifu-slaptai-tiesa-apie-vakcinas-suzinosime-po-55-metu/>
72. <https://infa.lt/65082/prof-ignas-vegele-siulo-visuomenes-nuomones-formuotojams-pandemijos-valdymo-klausimais-pasirasyti-saziningumo-deklaracija/>
73. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/i-vyriausybe-kreipesi-n-vasiliauskaite-mes-sirgsime-o-jei-mirsime-tai-kaip-laisvi-zmones-56-1563030?copied>
74. <https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/1479666/indre-makaraityte-labiau-sisteminio-veikejo-nei-naujoji-samokslo-teoriju-skleideju-zvaigzde-reiketu-paieskoti>
75. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/seimu-sajudziai-skiriasi-feisbuke-skelbia-apie-atsiribojima-vienas-nuo-kito-56-1567092?copied>
76. <http://www.propatria.lt/2021/05/nacionalinis-susivienijimas.html>
77. <https://seimusajudis.lt/naujienos/atviras-laiskas-politinei-partijai-nacionalinis-susivienijimas/>
78. <https://seimusajudis.lt/naujienos/lss-del-bandymu-lietuvos-seimu-sajudi-panaudoti-politiniams-tikslams/>
79. <https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2021/08/17/news/mitingo-prie-seimo-organizatoriai-teigia-kad-i-nauja-protesta-rugseji-bursis-bet-kokiomis-salygomis--20452460>
80. https://seimusajudis.lt/apie_mus_raso/mamos-kviecia-i-protesta-basomis-pries-galimybiu-pasa-vaikams-lietuvos-seimu-sajudis-organizuoja-protesto-akcijas-lietuvoje/?fbclid=IwAR2fYOF1imKe8Kw2l_Uo3dWpX2s4tj3WjF3ep9fsxFBYh7FDraNdkeAWks
81. <https://seimusajudis.lt/naujienos/lietuvos-seimu-sajudis-palaiko-basu-teciu-akcija-ir-kviecia-si-penktadieni-prie-jos-prisideti/>
82. <https://www.facebook.com/lietuvosseimusajudis.lt/posts/pfbid02VuRzZsWjWVtu1SGfLRfT3hcj6nRsyK8n1xyUpaUmgXdwafSHQwWCow7d9Pb5pQ7Y1>
83. <https://seimusajudis.lt/naujienos/kreipimasis-i-visuomene-ir-seimo-deputatus-isrinktus-viemandatese-apygardose/>
84. <https://www.facebook.com/lietuvosseimusajudis.lt/posts/pfbid0xa4qBWcGMD7V9fwDRNU6jyGdiMZu4X1a9EBJ3bvZzn5q23nWFX8HHaZKe4rhjkRol>
85. https://www.youtube.com/watch?v=eQu1ZH9HGfI&t=1047s&ab_channel=infa.lt
86. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/nida-vasiliauskaite-prabilo-apie-naujos-partijos-kurima-56-1570568>

87. <https://seimusajudis.lt/naujienos/deklaracija-del-antivalstybiniu-ir-antidemokratiniu-veiksmu-sustabdymo/>
88. <https://infa.lt/59677/arvydas-daunys-ar-didysis-seimos-gynimo-marsas-2021-igyvendinamusu-lukescius/>
89. https://www.youtube.com/watch?v=ZuK3pRpwgkY&t=3s&ab_channel=ArturasOrlauskasTV
90. https://www.youtube.com/watch?v=BQrnS2PXtec&t=2583s&ab_channel=infa.lt
91. <https://infa.lt/60190/sistema-su-didziuoju-seimos-gynimo-marsu-2021-kovoja-visomis-jai-prieinamomis-priemonemis/>
92. <https://www.lrt.lt/naujienos/lrt-tyrimai/5/1410733/lrt-tyrimas-uz-seimu-marso-rengiju-ir-remeju-antinato-mitingu-sleifas-pronacistines-organizacijos-ir-ryusiai-su-vsd-ataskaitose-minimais-asmenimis>
93. <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/simonyte-tie-kuriems-nepatinka-si-valdzia-gales-2024-m-issirinkti-tuos-kurie-patiks.d?id=86585297>
94. <https://www.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/g-nauseda-prisipazinsiu-seimu-labumes-vis-dar-padareme-mazai-1025670>

Summary

The aim of this thesis is to analyze the specifics of populist mobilization and discursive manifestations in the case of “The Great Family Defence March”. The literature review addresses the evasive nature of the term “populism” and allows to identify the basic semantic core of this concept. For the case analysis two theoretical approaches are combined – Ernesto Laclau’s discursive theory of populism and the semiotic tools designated to analyze the composition and dynamics of the *collective actant*.

There are two fundamental similarities between the concepts. Firstly, both of them deal with the unified collective entities. Secondly, they recognize the points within the discourse where exactly those collective entities become integral totalities. In the model based on Laclau’s theory, such points are called “nodal points”, while the French semiotician Jacques Fontanille suggests the term “moment of unity”. In the case of “The Great Family Defence March” these points are marked by signifiers “family” and “coercion”.

The framework based on Laclau’s works concentrates on different *social demands* and how their sequence defines two main directions of the movement: fighting for traditional family values and protesting against the pandemic measures introduced by the Lithuanian government. The analysis of these *demands* shows how aforementioned directions unify into one movement under the “family” signifier. Meanwhile, Fontanille’s recently developed tools designed for the semiotic analysis of *collective actant* help to understand how different ideologically neutral social groups are unified into one integral actant “the people”. The unification of “the people” is the result of *legitimization through mythification* procedures. “The Great Family Defence March” uses myths-prototypes that constitute populist “the people” as a *national community*. The self-proclaimed “people” is presented as a natural continuation of the historical subject “the nation” which struggled against the totalitarian Soviet regime in the times of national resurrection movement of *Sąjūdis*.

Using Fontanille’s schema of the *transformations* of collective actant, one can identify the key role of *passions* in the trajectory of the populist mobilization. The *discontent* directed towards the government allows the movement to *maintain* unity and absorb different topics into its discourse. Eventually, this absorption results in the *mutation* of the unity and the ground for unification changes from comparatively positive “family” to “coercion” and the government is depicted as a *coercive power*. The passion of *discontent* becomes *anger* which consequently

realizes itself in the form of a riot. But the realization of the passions has a dismantling effect on the unity of “the people” as the violence contradicts value system of “The Great Family Defence March”. As a result, the numbers of people attending the new protests consistently decline and the power of the movement eventually fades away.

Keywords: populism, collective actant, the people, march, family, Laclau, Fontanille, demand, passions.